

K R I M I N A A L R O M A A N

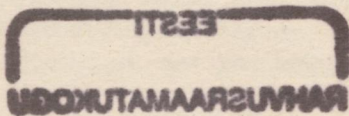
Nr. 5

TELLIMISHIND AASTAS 7 KR. 50 SENTI
ÜKSIKNUMBER 75 SENTI

1937
14. MAI

ELMAR VALMRE

Ennustus relval

K. / Ü. „L O O D U S“, T A R T U

Ilmub Tartus, 12 korda aastas.
Vastutav toimetaja: H. Purre.

A-937
valmne

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU

503 651

MÕISTATUSLIK KIRI.

Dr. Eerik Turve istus mugavalt pruuni nahaga polsterdatud tugitoolis, mille ta oli nihutanud oma moodsa tammepuust kirjutuslaua äärde. Ta ees lebas kuhi kirju, — osalt avatud, osalt avamata —, mis olid saabunud tema ajalehekuulutuse peale. Praegu ta oli tegevuses pikliku õrnsinise ümbriku avamisega. Ta lõikas ettevaatlikult ümbriku ühe otsa lahti ja tõmbas välja neljaks kokkumurtud kirja, mille meeldiv parfüüm äratas temas kohe kujutelma ilusast naisest. Kerge naeratusega ta harutas kirja lahti ja hakkas lugema. Ent see naeratus suri kohe, andes maad ilmele, mida võis nimetada suurimaks hämmastuseks. Niisugune meelemuutus oli ka täiesti õigustatud, sest kiri kõlas järgmiselt:

Olin küllalt rumal hellitama lootust, et võib-olla omate siiski niipalju autunnet, et loobute oma alatust kavatsusest. Muidugi ma eksisin. Kuid teadke üht: pigemini ma olen valmis kõige halvemaks, kui et võtan vastu Teie ettepaneku. Olen Teiega siiski nõus rääkima, et öelda Teile, mis juhtub siis, kui jääte oma nõudmise juurde.

Ootan Teid neljapäeva õhtul kell kümme „kolme kotka“ all.

Kuupäeva polnud; samuti puudus ka igasüguna sissejuhatav märkus, isegi allkiri.

Dr. Turve luges neid lühikesi ridu ligi kümme korda, suutmata taibata nende mõtet. Siis võttis ümbriku ja vaatas märgusõna, olles arvamusel, et toimetusest on talle eksikombel antud võõras kiri. Leides, et ümbrikule oli kirjutatud sõna „Preili“, ta hämmastus aina suurenes. See oli tõesti tema märgusõna, mida kandsid ka kõik teised tema kuulutuse peale tulnud kirjad. Ta otsis riiulilt üleilse lehe, luges kuulutuse tähelepanelikult läbi ja oli veendunud, et sellest kuidagi võõriti aru saada oli võimatu. Tema kuulutus oli tavalistest kuulutustest kõige tavalisem, lihtne ja selge:

Vajatakse masinakirjutajannat, kes kirjutaks omal masinal ümber umbes viiesaja-leheküljelise töö. Teatada slt. sub „Preili“.

On inimesi, kes otsivad kuulutustest ridade vahele peidetud tagamõtet, mingit valgustkartvat kutset või pakkumist. Kas oli ehk ka siin tegemist ühe niisugusega, kes, leiutanud olematu viipe millelegi moraalivastasele, oli nii sügavalt solvunud, et ei suutnud jääda rahulikuks pealtvaatajaks? Selle oletuse heitis dr. Turve aga kohe kõrvale. Näis, et kirjas räägiti juba varemkuuldud ettepanekust, autust kavatsusest, mis lõhnas väljapressimisest. Kirja toon oli meelega heiflik, ent siiski otsustav. Ei tahtud alistuda, pigemini oldi valmis kõige halvemaks.

Äga keda oli kirjas mõeldud? Kas teda? Ei, see oli päris võimatu! Enda teada ta südametunnis-

tus oli puhas. Niipalju kui ta mäletas, ta polnud kunagi esitanud kellelegi ettepanekut, mida oleks võinud nimetada alatuks. Ta oli iseloomult vaikne ja tagasihoidlik, üks neid mehi, keda naised kohtlevad kui suuri lapsi. Vaatamata oma kolmekümnele aastale, ta ei omanud mainimisväärt seiklusi. Kui ta oleks avaldanud oma memuaarid, siis sellest oleks saanud patenteeritud arstim unepuuduse vastu, sest nad oleksid kahtlematult omandanud maailma igavaima lektüüri kuulsuse. Tema senist elu võis võrrelda väikese jõega, mis voolab ühetooniliselt ja tähelepandamatult kõrkjaisse peidetud kallaste vahel. Nii nagu väike jõgi ei tunne suuri torme, mis panevad ta vihaselt mässama pinnast põhjani, nii ka tema senises elus ei olnud suuri sündmusi, vapustavaid elamusi, milledest säilib mälestus elulõpuni.

Ta lapsepõlv isakodus oli möödunud õnnelikus teadmatuses maailma tõelisest palgest, kooliaastad olid toonud poisikese killustunud huvid ja ülikooliaastad töö. Siis oli järgnenud aeg, mil ta isalt päritud väikese rahasummaga oli alustanud oma arstipraktikat kolmetoalises korteris, kus ta praegu tundis end nii koduselt. Vabadel tundidel ta oli siin katsetanud ka luuletiste ja romaaniga. Viimane oligi peale kolmekordset viimistlemist nüüd lõplikult valmis ja ajalehekuulutuse kaudu ta oli otsinud preilit, kes kirjutaks käsikirja masinal ümber. Kogu selle aja jooksul tal oli olnud vaid paar armulugu — ja needki väga süütu iseloomuga. Veel praegugi ta lauasahtlis oli poole postkaardi suurune foto, mis kujutas blondi tütarlast, kes tema naistuttavatest oli meeldinud talle kõige rohkem. See oli

armas näoke, nagu neid on sadu, pehme suu ja unistavate silmadega. Vaadates seda nägu, ta vaimus rändas jälle tagasi vanasse parki, kus kuukiirte sinakas kuma looris sirelipõõsaste vahel looklevaid liivaseid jalgteid.

Kokkuvõttes: dr. Eerik Turve oli vanamoodne inimene, hea südamega ja hea arvamusega maailmast. Ta ei vaimustunud lennukeist, autodest ega Pitigrilli romaanidest, vaid käis ikka jala ja luges Pierre Loti'd. Ka omale romaanile ta oli katsunud anda seda unistavat, peaaegu ebamaist koloriiti, millega Loti maalib nii meisterlikult Idamaad. Kuidas see oli õnnestunud, pidi näitama tulevik.

Võiks ehk arvata, et dr. Turve oli füüsiliselt nigel, võimetu pidama sammu tänapäeva inimesega, kellele on tähtsam, et hüppad kümme sentimeetrit kõrgemale, kui et tead Baudelaire'i värssse, või oskad Watteau maale eraldada Holbeini omadest, — kuid see polnud nii. Ta oli sada kaheksakümmend sentimeetrit pikk, õlgadega, mis ei vajanud vatti, ja rusikatega, mille pärast ei oleks pruukinud ka parimal poksijal häbeneneda. Ta suutis peale viiekümne-kilomeetrilist marssimist joosta sada meetrit neljateistkümne sekundiga ja võis töötada öö läbi, ilma et ta vaim oleks muutunud nüriks. Seltskonnas ta liikus vähe, ehkki igal pool nähti teda meeleldi. Peapõhjus, miks ta suurema osa omast vabast ajast veetis kodus, seisis armastuses kirjan-duse vastu. Ta kas luges, või kirjutas ise. Harva suutis miski teda häirida. Tänane juhtum kirjaga aga oli erand. Mõte naisele, — sest kõik välised tunnused rääkisid selle poolt, — kes oli saatnud sinise kirja, ei andnud talle rahu.

Ta süütas piibu ja vaatas aknast välja, nagu leiaks ta kuski tänaval vastuse küsimustele, mis keerlesid ta peas.

Taevas oli pilves. Tuul keerutas õhku kollaseid lehti ja kandis neid üle katuste äärelinna poole, kus vabrikute suits palistas silmapiiri musta viiruna.

Kes oli see naine? Käekirja järgi otsustades oli tegemist haritud inimesega ja kirjapaberi ning parfüümi valik eeldas arenenud maitset. Ning miks oli ta kirja, mis kindlasti oli määratud kellelegi teisele, saatnud siiski temale? Ta püüdis leida ühendavat niiti nende kahe vastukäiva tõsiasja vahel, ent tulemusetult. Puudus tugipunkt. Oletuste varal ehitatud alusmüüride vahel haigutas sügav kuristik ja tema mõistus ei näinud võimalust silla konstrueerimiseks. Oleks ta vähemalt teadnud, mis mõeldi „kolme kotka“ all, siis ta oleks läinud homme õhtul, — sest homme oligi neljapäev —, isiklikult sinna ja küsinud järele, milles asi seisab. Kuid terves linnas polnud „Kolme Kotka“-nimelist restorani ega kohvikut, veel vähem linna lähedal. Ta tundis hästi linna, samuti selle ümbrust ja teadis, et ta ei eksi.

Ta murdis pead mitu tundi, ei jõudnud aga sammugi edasi. Ta oli peettunud ja avastas, et ilmutas kergeid närvilisuse tunnuseid.

Õösi ta nägi unes, et sai kottide viisi siniseid kirju ja et igäühes neist oli juttu kolmest kotkast. Viimaks lendlesid isegi kolm musta kotkast tema toas ringi. Ja ärgates ta polnud põrmugi targem kui uinudes. Kui teenija tõi talle kohvi, ta tuli õnnelikule mõttele.

„Kas teie, Alma, olete kuulnud kohast, mida nimetatakse „kolmeks kotkaks“?“ ta küsis.

Teenija mõtles tükk aega.

„Ei, härra,“ ütles ta siis, „ei ole kuulnud niisuguse nimelist kohta.“ Ta asetaskandmiku einega lauale ja hakkas minema. Aga uksele pöördus ümber ja ütles:

„Nüüd mulle tuli meelde üks koht, mida ehk võiks nii nimetada...“

Dr. Turve oli korruga tähelepanu ise.

„Kus see on?“

„See on üks värav, millel on peal kolm raudkotkast.“

„Kus?“

„Kulla tänaval.“

Ta ei saanud aru, miks doktor muutus korruga nii elavaks; ja kuna igasugune küsimus selle kohta oleks olnud ebaviisakas, tal tuli leppida teadmatusega. Ta lahkus, sulgedes enda järel tasa ukse.

Niipea kui kõnetundide aeg oli möödas, dr. Turve läks Kulla tänavale kolme kotkaga väravat otsima. Tal tuli käia õige tublisti, sest mainitud tänav asetses südalinnast võrdlemisi kaugel. See oli pikk ja vaikne tänav, meenutades oma aedade rohkusega laia külatänavat. Ta leidis varsti värava, mida otsis. Umbes tänava poolel pikkusel oli vana lagunenenud telliskivimüür ja selles kõrge, kolme avausega värav, kaunistatud kolme raudkotkaga. Telliskivisammaste vahele olid kinnitatud tugevatest raudvarbadest ukсед, keskmine kõige suurem. Siit viis kruusatatud tee aia keskel oleva puumajani, mis oli nähtavasti ehitatud alles hiljuti, sest seinad

olid värskelt värvitud ja osa katusest alles papiga katmata. Ümber maja seisis pikad kepid herneste jaoks. Tagapool, põõsaste vahel, paistis madal kuurifaoline ehitis. Majast vasakul töötas keegi mees labidaga. Ta oli võtnud kuue seljast ja käärinud särgikäised üles. Peas oli tal hall sonimüts.

Dr. Turve silmitses tükk aega väravat ja aeda, ning ei leidnud siit midagi iseäralist. Et väraval oli kolm kotkast, kas maksis selle üle imestuda? Nii-sama hästi oleks siin võinud olla kolm lõvi või kolm elevanti. Arhitekt oli aga eelistanud kotkaid ja see oli kõik.

Ta pöördus ümber, et ära minna, ja sealjuures ta pilk peatus teisel pool tänavat. Ka seal oli suur aed, eraldatud tänavast umbes meetrikõrguse traatvõrega. Aias olev hall kivimaja näis pigemini kindlus, kui elumaja. Ta oli kahekordne, lameda katuse ja kitsaste akendega, milledest kahel olid trellid ees. Ehitatud oli ta vist juba õige ammu, sest kohati olid seinad pragunenud.

Dr. Turve mõõnas mõttes, et see maja ja värav sobisid omavahel hästi, ehkki kumbki neist seisis täiesti omaette, lahutatud tänavast. Ta lahkus siit rahuldatuna, sest nüüd ta teadis, kus kohata daami, kelle mõistatuslik kiri oli valmistanud talle niipalju peamurdmist. Olgugi et õhtut oodates sigis temasse väike kahklus daami tuleku kohta, ta uskus siiski, et näeb teda.

Pool kümme ta tõmbas mantli selga ja väljus. Tänaval olid juba süüdatud tuled. Tuul, mis ennist oli puhunud idast, oli pöördunud põhja, tuues kaasa külma hingust. Ta tõmbas mantlikrae üles ja kiiren-

das samme. Varsti jäi südalinn selja taha, ta jõudis tänavasse, mis ristus Kulla tänavaga. Siin liikus vähe inimesi, ja kui ta pöördus Kulla tänavasse, talle näis, et ta on päris üks. Ta vaatas kella: kümnest puudus veel viis minutit, ja ta arvestas, et vajab just niipalju aega kolme kotkaga värava juurde jõudmiseks. Seepärast ta ei kiirustanudki, uskudes, et kirja saatja hilineb. Äeglaselt ta astus edasi, vaadates enda ette pimedusse, mida elustasid gaasilaternate rohelised valgusvihud.

Seal korraga ta peatus. Ta süda hakkas kiiremini kloppima. Temast umbes paarikümne meetri kaugusel oligi kolme kotkaga värav. Kuna tänav oli talle võõras, siis ta oli arvestanud valesti värava kaugust tänavanurgast. Ootamatult ruttu ta oli jõudnud kohale.

Ja tõesti, — kui ta silmad teda ei petnud —, seisis värava varjus inimene; jah, ta ei eksinud: tume kogu, kelle kontuure ta nägi ähmaselt, liigutas end. See oli järsk liigutus, nagu oleks pörgatud millegi eest tagasi. Siis värava juures seisja eemaldus kohalt ja ruttas talle vastu. Pool joostes!

Dr. Turve jäi hämmastunult seisma. Tema ja tulija vahel oli latern. Nüüd viimane jõudis selle valgusringi ja dr. Turve veendus, et ta polnud eksinud, kui oli arvanud, et tegemist on daamiga. Naine kandis tumedat mantlit ja pehmet allapoole keeratud äärega kübarat.

Alateadlikult dr. Turve astus talle mõned sammud vastu ja nüüd neid lahutas vaid meetrine vahe-
maa. Hetkeks naine vaatas talle otsa, siis möödus peatumatult, jättes enda taha kergete sammude

kaja. Kuid selle lühikese hetke kestel dr. Turve mällu sööbis pilt tundmatust näost, noorest ja ilusast näost, milles peegeldus hirm...

Jalutanud ligi kümme minutit sügavas mõttes kolme kotkaga värava ees, dr. Turve läks koju tagasi.

MÕRV.

Ta veetis jälle rahutu öö. Analüüsides tundmatu daami käitumist nii ja teisiti, ta pidi tunnistama, et labürint, kuhu ta oli sattunud, oli laienenud uue käigu võrra, mis suubus teadmatusse. Ta oli saanud kirja, oli läinud määratud kohtumisele ja oli leidnud sealt ka kirja saatja eest. Aga mis oli sundinud daami tema ilmudes nii kiiresti lahkuma — ja nii hirmunud ilmega? Daami nägu oli talle täiesti võõras, ta teadis, et oli eile näinud teda esimest korda. Jah, kogu lugu oli tema jaoks liiga keeruline ja erutas teda oma kummalisusega. Ta tundis end koolipoisina, kellele on antud algebraülesanne ilma lahenduseks vajaliku valemita. Talle jäi üle vaid üks tee: hoida tänaval ja teistes avalikkudes kohtades silmad lahti, — ja võib-olla ta kohtab veel kord tundmatut kirjasaatjat.

Ta uinus vastu hommikut ja ärkas kella kaheksa ajal. Pesnud end külma veega, mis karastas mõnusalet, ta lahkus einestamata kodunt, kaenla all raamat, mida läks viima kohtuarsti assistendile, kellelt ta selle oli möödunud nädalal laenanud.

Kohtuarsti kabinett polnud tema elukohast kaugel. Kuna ta tundis hästi kohtuarsti ja kuna assistendiga sidusid teda mälestused üliõpilaspõlvest, siis ta läbis rahulikult, nagu oma inimene, eeskoja ja astus laboratooriumi, mis polnud küll ruumikas,

aga selle eest moodne, täis kalleid instrumente. Ta üllatus nähes, et nii kohtuarst dr. Kari kui ka ta assistent olid erutatud, elavalt vaieldes omavahel millegi üle. Ta tundis neid rahulikkude inimestena, kelle tasakaalu ei suutnud naljalt miski kõigutada.

„Kujutelge,“ ütles kohtuarst peale tervitamisest, „Borgia ajad tulevad meile!“ Ja lugedes küsimust dr. Turve silmis, lisas: „Eile tapeti keegi pistodaga.“

Nüüd oli dr. Turvele kolleegide meeoleolu arusaadav. On selge, et teade mõrvast pole kohtuarstile mingi uudis. See kuulub ta igapäevse töö juurde. Nii nagu ärimees ei pilguta silmagi, kui loeb telegrammist, et tellitud suhkurlaadung jõuab varsti pärale, nii ei erutu kohtuarst sõnumist, et pool tundi tagasi on kellelgi lõigatud kõri läbi ja et laip tuuakse tema juurde lahkamiseks. Aga mõrv, mis on saadetud korda nii haruldase relvaga, nagu seda on pistoda, äratab huvi ka kohtuarstis.

„See on esimene niisugune juhtum meil,“ tähendas assistent. „Kriminaalmuseum rikastub eseme võrra, mida ta vaevalt kunagi lootis oma seinte vahel näha.“

„Kõlab alul uskumatuna,“ tunnistas dr. Turve. „Pistoda kahekümnendal sajandil, kui meil on väikesed ilusad brauningud, mille võib märkamatuult libistada taskusse! —“

„Mis aga haugatavad nagu väikesed ilusad kutsikad ja meelitavad rahva kokku,“ lisas kohtuarst.

„Tõsi, pistoda teeb oma töö vaikselt,“ oli dr. Turve nõus. „Aga, pagana päralt, on see asjake teil siin? Tahan teda ilmtingimata näha.“

„Muidugi ta on siin. Teie ei leia Kriminaalmuseumi viimase viie aasta väljapanekute seas

raudnaelagi, mis poleks mitte minu käest läbi käinud. Ta on seal laual. Tulge ja vaadake!“

Ta viis dr. Turve oma töölaua juurde.

„Aga ärge teda puudutage! Esiteks tahame temalt võtta veel sõrmejäljed ja teiseks on pistodad, nagu ma ajaloost mäletan, üldse väga salakavalad. Nendega peab olema ettevaatlik!“

Laual oli tornikujuline rauast pulk, umbes kolmkümmend viis sentimeetrit pikk. Üks ots oli ihutud nõelterasaks, teisele, tõmbile otsale, olid graveeritud imelikud kiilutaolised märgid. Teraval otsal oli selgesti näha paar pruuni laiku — vereplekid.

„Öelge oma arvamus!“ ütles kohtuarst.

Dr. Turve kehitas õlgu. „Pistoda, nagu ma olen neid näinud piltidel. Ärvatavasti keskaegne töö?“

„Mis te tema juures märkate?“ oli assistent huvitatud.

„Imelikke märke teisel otsal.“

„Ja veel?“

„Vereplekke.“

„Veel?“

„Muud midagi.“

„Vaadake uuesti,“ andis kohtuarst nõu.

Dr. Turve kummardus pistodale lähemale. Ja ta avastas tõesti veel midagi. Oda teraval otsal oli vaevalt nähtav kollane kriips. Näis, nagu oleks terve oda terav ots olnud kunagi värvitud kollaseks, aja jooksul oli aga suurem osa värvist kulunud maha ja järele oli jäänud vaid see kriips.

„Siin on kollane kriips,“ algas ta.

„Just sellele ma tahtsingi teie tähelepanu juhtida,“ ütles kohtuarst. „Usun, et see on mürk.“

„Mürk?“

„Jah.“

„Niisama hästi võib see olla ka kollane värv,“
vaidles dr. Turve vastu.

„Ei usu. Kui see oda ei oleks mürgine, siis ei oleks niisugune kerge haav, nagu on ohvril, toonud surma.“

„Kas haav on kerge?“

„Jah. Haav, õigemini kriimustus, on ohvri paremal põsel. Vigastatud on ainult pealmine kude. Mingil juhul see ei oleks tohtinud tuua surma.“

„Missugune mürk see võiks olla?“

„Kes teab? Usun, et väga haruldane, või koguni niisugune, mida teadus ei tunne. Haav on väike, pealegi seda kollast segu on odaotsal, nagu te isegi näete, õige vähe, aga siiski järgnes surm tunni aja pärast, arvates haava saamise momendist. Ja kujutelge: vaevalt paar minutit pärast haava saamist ohver oli juba kaotanud teadvuse ega tulnudki enam meelemärkusele. Tuleb arvata, et sellel mürgil on kiire halvav mõju ajutegevusele.“

„Te olete muidugi juba laipa näinud?“ küsis dr. Turve.

„Jah. Kohe eile kutsuti mind kohale. Ohver elas siis veel ja suri niiõelda minu käte vahel. Katseteda päästa ei õnnestunud. Välised tunnused ei ütle midagi. Haava ümber on tumepunane rõngas, — ma ei tunne mürki, mis jätaks niisuguse jälje. Eks näe, mis selgub lahkamisel!“

„Äga, kõigele vaatamata, kas ongi tegemist mürgiga?“ kahtles dr. Turve. „Surma võis põhjustada mingi muu tegur?“

„Seda ma ei usu.“

„Millega kavatsete oma oletuse paikapidavust tõendada?“

„Lihtsa eksperimendiga: süstin odaotsalt kraabitud kollast segu kodujänesele verre.“

„Kas nüüd kohe? Tahaksin, kui te lubate, olla selle juures.“

„Kahjuks pean enne minema laipa lahkama.“

„Lahkamisel peaks surmapõhjus selguma, kui mürk on teadusele tuntud,“ ütles assistent.

Pistoda nägemine oli paelunud nii dr. Turve tähelepanu, et ta polnud veel küsinudki, kes oli tapetud. Nüüd see meenus talle.

„Kelle kallal seda pistoda siis tarvitati?“

„Tapeti keegi Nikolai Stemin. Ta oli vabrikant Ralmati raamatupidaja. Olete temast varemini midagi kuulnud?“

„Ei. Kus toimus mõrv?“

„Vabrikant Ralmati majas Kulla tänaval. Ohver elas oma peremehe juures.“

„Te ütlesite, et ta tapeti eile? Mis kellaajal?“

„Õhtul, umbes kümne paiku.“

Dr. Turve ees sähvatas äkki nagu valguskiir.

„Kas Ralmati maja on inetu kastitaoline ehitis, aia sees? Nagu kindlus?“

„Ma ei tea. Ma käisin Steminil vaatamas haiglas. Kui nähti, et ta veel elas, ta sõidutati kohe sinna,“ ütles kohtuarst.

„Teil on õigus,“ tähendas assistent dr. Turvele. „Ralmati maja on just niisugune, nagu te kirjeldasite. Ma olen sealt küllalt mööda käinud.“

Dr. Turve tundis, kuidas palav laine uhtus läbi ta keha. Omades suurt kujutlusvõimet, ta manas oma vaimusilma ette selle osa Kulla tänavast, kus

oli maja, mis varsti pidi saama tuttavaks tervele linnale. Ent ta nägi veel muudki. Ta nägi suurt kivivärvavat, mis asetses just teisel pool tänavat ja millel oli kolm rauast kotkast. Siis tänav muutus pimedaks, ainult gaasilaternate tuled kumasid kaugele vahemaade tagant. Ning värava varjus seisis keegi naine, kes ruttas tema ilmudes pool joostes minema. Naise nägu väljendas hirmu ja ta silmis oli palavikuline läik, mis on omane tagaaetavale loomale. Ja kell oli kümme. . .

Alateadlikult ta oli tõmmanud ühendava sideme mõrva ning tundmatu daami vahel ja kokkus ise oma avastusest.

„Kas mõrvar on tabatud?“ ta küsis.

„Ei tea,“ vastas kohtuarst. „Politsei keeldub andmast lähemaid seletusi. Mulle tundub, et midagi on seal liimist lahti. Hommikul, kui tulin läbi kriminaalpolitseist, oli seal koos salk ajakirjanikke. Nad olid mõrvast kuulnud ja tahtsid teada üksikasju. Kriminaalpolitsei ülem Jaanre aga saatis nad kõik minema. Ma ei ole teda veel kunagi näinud nii pahurana ja kategoorilisena. Vaesed poisid olid päris ehmunud.“

„Võib-olla mõrvar tabati juba eile õhtul, aga politsei ei taha tema nime veel avalikkuse ette lasta,“ arvas assistent. „Võimalik, et on tegemist suurema organiseeritud jõuguga ja teade ühe liikme tabamisest oleks hoiatuseks teistele.“

„Võib-olla,“ möönas kohtuarst, „aga pole ka võimatu, et kedagi ei ole veel tabatud. Politsei ehk kahtlustab teatavaid isikuid, kuid tal kas puuduvad tõendused, või ta ei taha enneaegse are-

teerimisega kõike ära rikkuda. Jaanre meetodi üks pealauseid on: mõrvar joosku ise lõksu. Kuid ma sain mulje, et seekord ei lähe kõik libedasti, kuski on mingi konar, millest Jaanre ei saa üle, ja see rikub ta tuju. Kaldun arvama, et kogu lugu on palju keerulisem kui teame aimatagi ja et politseil on sellega veel palju peamurdmist. Muidu nad ei oleks kutsunud Harrot kohale.“

„Kas Harro on jälle siin?“ küsisid dr. Turve ja assistent korraga.

„Vist küll. Teda oodati juba hommikuse rongiga.“

„Siis saadeti talle kutse kohe eile õhtul!“ üllatus assistent.

„Jah. Juba see näitab, et tegemist on väga tõsise asjaga. Jaanre pole mees, kes kiirustaks põhjusetult.“

„On kuidas on, aga Harro kutsumine on igatahes mõistlik tegu,“ lausus assistent ja teised olid temaga ühel arvamusel. Sest Einar Harro nimel oli politsei- ja kohturingkondades hea kõla. Ta oli saanud üleöö tuttavaks kurikuulsa murdvarga Manneri tabamisega, kes oli vandunud, et ei anna end elusalt politsei kätte. Proua Johansonini mõrva avastamine polnud lasknud ta nimel unustusse vajuda ja pannud raudu hollandlase van Vareni, terves Euroopas tagaotsitud suurpetturi, kes oli valepassiga sõitnud siia, heas usus, et jääb politseile tundmatuks, — ta oli valmis mees. Kui miski käis teistele üle jõu, kutsuti tema kohale. Oli saanud enesestmõistetavaks, et kõik raskemad asjad anti temale lahendada. Teati rääkida, et ta võttis oma

kutset spordina ja et teda ei ahvatelnud ametiredeli viimasele pulgale ronimine.

Jutt Harro tulekust viis dr. Turve hetkeks mõttele mitte midagi varjata. Selle vähese järgi, mis ta siin oli kuulnud, oli tegemist haruldase, salapärase ja tumeda looga. Tema kohus oleks politseid informeerida kõigest, mis paistis kahtlustäratavana. Ja ei maksnud salata, et see, mis teadis tema, alates sinisest kirjast ja lõpetades tundmatu daami põgenemisega, kaldus sinnapoole. Kas ei võinud daam olla mõrvari abiline? Just! Oli see vaid kummaline kokkusattumus, imelik juhuste-kett, tõenäosuse teooria seisukohalt vaevalt usufav, et tundmatu daam seisis just selle maja vastas, kus toimus mõrv? Ja samal kellaajal? Ning miks ta kohe põgenes, — sest kuidas muidu seletada tema jooksmist? Ja miks oli ta nii hirmunud? Midagi ühist pidi siin olema! Aga võib-olla politsei oli ta juba tabanud? Aga kui ei ole, kas ta siis räägib?

Ta ei vastanud endale ei ega jaa.

Teisest küljest: on tal õigus segada tundmatut daami ilma kindlamate tõendusteta sellesse asja? Kas polnud naiivsus teha enneaegseid jubedaid järeldusi? Ta mõtted läksid sassi. Ta nägi enda ees avarduvat pimedat käiku, kuhu ta ei söandanud astuda. Hirm, et ta võib eksida, hoidis teda tagasi, ent ta tundis, kuidas miski kihutas teda seda siiski tegema, et vabaneda piinavast teadmatusest.

Lõpuks ta kaalutles järgmiselt: Kõigepealt on tarvis saada teada, kas tundmatu daam on areteeritud. Kui aga ei ole, siis on tarvis muretseda kindlamad tõendused. Kui ta vaikib kõigest, mis teab, ei suuda politsei ehk leida õigeid jälgi ja

mõrvar jääb tabamata: see oleks kuritegu ühiskonna vastu. Kui ta aga praegu kõigest räägib, langeb võib-olla päris süütu inimene kahtluse alla. Ülekuulamine järgneb ülekuulamisele, võimalik, et koguni areteerimine. Ja kuigi hiljemini ehk selgub, et tegemist oli eksitusega, on kahtlusaluse prestiiž seltskonna silmis kõigutatud. See oleks jälle kuritegu üksiku inimese vastu. Mis jäi üle? Ta pidi lähemalt tutvuma mõrva üksikasjadega ja siis, kui leiab midagi, mis viitab tõesti juba kindlamalt tundmatu daami kaassüüle mõrvas, rääkima kõik. Ta oli rõõmus, tulles sellele otsusele. Kerkis üles ainult küsimus, kuidas politsei vaatab tema vahelesegamisele. Ta alustas kohtuarstiga sellest ettevaatlikult juttu.

„Politseil on endalgi küllalt rabelemist, see pärast pole mõeldav, et ta võtaks mõne kõrvalseisja endale tüliks kaela. Minu teada pole Jaanre kunagi lubanud eraisikutel segada end politsei tegevusse,“ ütles kohtuarst.

„Võib-olla ta teeb seekord erandi? Kui teie mind soovitaksite...“

„Armas kolleeg, ma ei saa aru, miks tahate olla juures, kui politsei teeb juurdlust? Ma mõistan,“ jätkas ta, kui dr. Turve tahtis rääkida vahele, „et see mõrv huvitab teid rohkem kui mõni teine, ent pärast, kui asi on lõplikult selgitatud, tuleb ju kõik ajalehtedesse.“

„See võtab aga aega. Te ise ütlesite, et politseil on palju peamurdmist.“

„Me ei oleks tohtinud teile näidata pistoda,“ naeris assistent. „Nüüd oleme teis äratanud uudishimu, mida me kahjuks ei saa rahuldada.“

„Ehk telefoneerite siiski härra Jaanrele?“ palus dr. Turve.

„Uskuge, sellest ei oleks kasu!“ ütles kohtuarst. „Ta oleks vaid imestunud, et julgen üldse tulla niisuguse asjaga.“

Uksele koputati.

„Palun!“ hüüdis kohtuarst.

Sisse astus tüse, keskealine mees, tugevate näojoonte ja rahulikkude hallide silmadega.

„Loodan, et ma ei sega, härra doktor?“ küsis ta.

„Mitte sugugi, härra Jaanre,“ vastas kohtuarst, üllatatud kriminaalpolitsei ülema ootamatust ilmumisest. „Lubage, et teen teid tuttavaks oma kolleegi doktor Turvega...“

Kriminaalpolitsei ülem ulatas dr. Turvele oma laia käe.

„Rõõmustab mind väga teiega tutvuda, härra doktor... Turve oli teie nimi, eks? Ja-jah, olen teie nime juba varemini kuulnud. Doktor Eerik Turve, eks?“

Dr. Turve imestles, et kriminaalpolitsei ülem teadis tema eesnime, veel enam aga, et vastupidi kohtuarsti seletusele, ta näis olevat heas tujus ja endaga väga rahul.

„Toote mulle pistodale lisaks ka tupe?“ pöördus kohtuarst naljatlevalt kriminaalpolitsei ülema poole.

„Ah ei, astusin ainult mööda minnes sisse. Polnud midagi erilist. Laip on alles lahkamata, eks?“

„Jah.“

„Te, härra doktor, arvasite vist, et oda on mürgine, eks?“

„Mõningad põhjused sunnivad mind seda oletama. Aga mis on teil uudist? Kas mõrvar on tabatud?“

Jaanre raputas pead.

„Aga kas kahtlustate kedagi?“

„Kes seda teab kohe siis öelda,“ vastas Jaanre põiklevalt. „Muide, see mõrvalugu on kõige raskem juhtum minu praktikas. Mis on teie eriala, härra doktor?“ pöördus ta korraga dr. Turve poole.

„Kopsuhaigused.“

„Tänapäeval on viiskümmend protsenti inimestest kopsuhaiged. Teil on vist palju patsiente?“

„Kahjuks ei. Olen alles noor arst,“ vastas dr. Turve.

„Ja-jah, muidugi, alul on ikka raske, aga küll läheb...“

Dr. Turve arvas olevat nüüd paraja aja esitada talle oma palve. Julgustatud kriminaalpolitsei ülema sõbralikkusest, ta seletas, et olles äärmiselt huvitatud mõrvast, mis on korda saadetud niisuguse relvaga nagu pistoda, võimalik, et koguni mürgistatud pistoda, ta oleks väga tänulik, kui politsei pühendaks ka teda asjasse.

„Saan aru, saan aru, te olete huvitatud kui teadlane,“ ütles kriminaalpolitsei ülem, kui dr. Turve oli lõpetanud.

„Mõistsite mind õieti,“ lausus dr. Turve rõõmsalt, nähes, et ta palvet ei lükatud otsemaid tagasi.

Ent siis kriminaalpolitsei ülem raputas kahtlevalt pead. Tema üksinda ei võivat seda küsimust otsustada. Olevat vaja prokuröri ja kohtu-uuri ja nõusolekut. Temal isiklikult ei olevat ju midagi selle vastu, kui kellelegi usaldusväärsele isikule,

nagu näiteks dr. Turve, antakse teateid juurdluse arenemisest, — aga mis ütlevad prokurör ja kohtu-uuriija? Ta võivad viimastega siiski rääkida, — kuid tulemuste kohta ta ei teadvat praegu veel midagi öelda. Igatahes: olgu dr. Turve nii kella kahe paiku kodus, siis ta kõlistab temale.

Ta kirjutas üles dr. Turve telefoninumbri ja paludes kohtuarsti teatada talle lahkamise tulemused, lahkus.

Dr. Turve läks koos temaga, rõõmus, et võis teda tükk maad saata.

Kui nende taga üks kinni vajus, vangutas kohtuarst pead ja ütles vaid ühe sõna: „Imelik!“

MIS RÄÄGIVAD MAJAELANIKUD.

Dr. Turve istus laua juures, pilk kellal, ja närvitses. Viimaks ometi helises telefon. Ta haaras kuuldetoru. Rääkis kriminaalpolitsei ülem. Ta oli pidanud oma lubadust, oli rääkinud prokuröri ja kohtu-uurijaga ja need olidki andnud oma nõusoleku. Kui dr. Turve soovib, siis ta tulgu kohe Kulla tänavale, vabrikant Ralmati majja, kus kohtu-uurija kuulab elanikud üle.

Dr. Turve ei lasknud seda endale kaks korda öelda. Ta ruttas Kulla tänavale. Astudes sisse vabrikant Ralmati aiavärvavast, ta võrdles end mehega, kes läheb otsima peidetud aaret. Vahe seisis vaid selles, et aare, mida tema otsis, oli õudne aare — mõrvar! Ent ta teadis, et on selle leidmiseks end valmis pingutama samuti, nagu on end pingutanud tuhanded õnnekütid igas maailmakaares, olles kulla jahil, mis päästaks nad ühel hoobil alandavast vaesusest.

Värava juurest algas lai, kõvakstambitud ja kruusaga kaetud jalgtee ja viis maja eesukse juurde. Kummalgi pool teed kasvasid madalad põõsad, moodustades kaks pikka ja sirget hekki, mille taga avardus tasane muru. Kaugemal, maja taga, omandas aed pargi ilme. Kõrged paplid, kastanid ja vaht-rad reastusid nii tihedalt üksteise kõrval, et varjasid täiesti tagumise aiaosa. Jäi mulje, et

omanik pani oma aia korrashoiule vähe rõhku, sest puude vahel, pika rohu sees, vedeles mahapudenud oksarisu.

Dr. Turve kõlistas eesukse juures. Vaevalt oli kellahelin vaibunud, kui uks avati ja ta seisis vastamisi mehega, kelle vanadust oli raske kindlaks määrata. Mees kandis vanamoelise lõikega musta sabakuube, triibulisi pükse ja ristlipsu. Ta ümmarikud rahutud silmad meenutasid öökulli.

Dr. Turve küsimusele, kas kriminaalpolitsei ülem on juba kohal, vastas mees jaatavalt ja kuulates, et viimasega tahetakse kokku saada, palus dr. Turvet sisse astuda.

Ta juhatas dr. Turve eeskojast vasakul asuvasse kabineti taoliselt sisustatud ruumi ja palus oodata. Mõne minuti möödudes kostsid eeskojast mõõdukad sammud, ning kriminaalpolitsei ülem Jaanre seisis ukseel. Ta teretas dr. Turvet lahkusega, mis sisaldas heatahtlikku muiet.

„Olete täpne, härra doktor. Meie jõudsimme just äsja pärale.“

„Uskusin juba, et te ei kõlistagi,“ tunnistas dr. Turve puhtsüdamlikult. „Olen teile väga tänulik...“

„Ma ei teinud midagi, mille eest võlgneksite mulle tänu,“ ütles Jaanre naeratades. „Äga lähme nüüd söögituppa, teised on juba seal.“

Nad läksid sinna läbi koridori. Söögituba, mille keskel oli aukartust-äratavate dimensioonidega ümmarik laud, tundus üleliia suurena. Võib-olla ka seepärast, et peale selle laua oli siin vaid kõrge puhvetikapp ja mõned toolid. Kaht akent varjasid tumekollased kardinaad ja ahju kõrval rippus

kullatud puuraamis koopia Hasencleveri „Lugemistunnist“.

Ümber laua istus neli meest. Ühes dr. Turve tundis ära kohtu-uuriija, teised kolm olid talle võõrad. Jaanre tutvustas neid talle. Üks kolmest ülejäänust oli Einar Harro, teised kohalikud kriminalistid Tumi ja Liivsaar.

Dr. Turve nägi nüüd Einar Harrot esimest korda. Seistes temaga silm silma vastu, ta ei märganud temas midagi silmatorkavat. Ta oli lootnud näha hoopis teissugust meest. Missugust just, seda ta ei teadnud isegi, aga igatahes mitte niisugust loiuilmelist, nagu kuulus kriminalist tõeliselt oli. Tema kujutluses evisid kuulsad detektiivid kõiki neid omadusi, mis neile poogitakse külge kriminaalromaanides. Ärenenud ja teraskõva keha, teravad näojooned, etteulatuv lõug, uuriv pilk, ühe sõnaga: mees tulvil energiat ja tahtejõudu.

Einar Harro näis aga olevat just selle tüübi vastand, kui mitte arvestada ta pikka kasvu. Ta nägu oli ovaalne, sisselangenud põskede ja uniste silmadega. Juuksed olid helekollased ja hõredad, ning kõigele lisaks ta kandis veel prille. Ta käsi, mida dr. Turve tutvustamisel pigistas, oli kitsas ja kõhn.

Kohtu-uuriija ja kriminaalpolitsei ülem vahetasid omavahel mõned sõnad, mida dr. Turve ei kuulnud. Siis ütles esimene kriminalist Tumile:

„Kutsuge vabrikant Ralmat sisse!“

Pikk ja tugev mees astus sisse.

„Palun, istuge!“ ütles kohtu-uuriija.

Vabrikant Ralmat istus rahulikult toolile ja vaatas ühe otsast teise otsa. Ta oli aastatelt üle

neljakümne, intelligentsete näojoonte ja tumedate juustega, mis kõrvade juurest olid läinud juba halliks. Peale mõningaid vormilisi küsimusi algas kohtu-uuriija:

„Möönan meelsasti, et ülekuulamine võib teile tunduda vastumeelsena ja koormavana. Kahtlemata te olete vapustatud sellest jubedast sündmusest, mis leidis aset teie majas ja mis röövis teilt teie kauaaegse ametniku...“

Ralmat varjas ohke, sest ta ei pidanud sündaks seda teistele näidata.

„Kuid teisest küljest,“ jätkas kohtu-uuriija, „te saate aru, et olen sunnitud esitama teile mõned küsimused. Loomulikult püüan teie aega raisata nii vähe kui iganes võimalik.“

„Palun küsige! Minu aeg on täiesti teie kasutada,“ ütles Ralmat.

„Tänan,“ vastas kohtu-uuriija. „Et meil on tapetu isiku kohta vähe andmeid, siis võib-olla teie, kes olite temaga nii kaua koos töötanud, saate ehk meid mõnes suhtes täiendada?“

„Mis teid huvitaks?“ küsis Ralmat.

Kohtu-uuriija oli avanud oma portfelli, oli võtnud sealt mingisuguse paberi ja uuris seda tähelepanelikult.

„Kui kaua te tundsite Nikolai Steminit?“

„Umbes seitseteist aastat.“

„Ta oli rahvuselt venelane?“

„Jah. Ta rääkis, et on sündinud Moskvas. Ta isal olevat olnud seal viljaäri.“

„Kuidas te temaga tutvusite?“

Ralmat mõtiskles.

„See oli okupatsiooniajal. Ta oli põgenenud

Venemaalt revolutsiooni eest. On teil, härra kohtu-uuriija, ehk teada, et ta teenis tsaariväes ohvitserina?“

„Ei, seda me ei teadnud,“ tunnistas kohtu-uuriija.

„Tutvusin temaga Kiievis ühel koosviibimisel. Mis puhul see koosviibimine oli korraldatud, seda ma enam ei mäleta. Ja siis sõitsime koos siia.“

„Oli teil juba siis vabrik?“

„Ei, teotsesin tol ajal ühe vene kindlustus-seltsi inspektorina. Alles viis aastat hiljem ostsin vabriku.“

„Kas peale tutvumist puutusite sageli kokku?“

„Alul küll. Aga umbes kahe aasta pärast kaotasin ta silmist. Kuulsin, et ta olevat sõitnud Soome. Minule ta varemini igatahes oma ärasõidu kavatsusest midagi ei lausunud.“

„Ja millal kohtasite teda uuesti?“

„Umbes kuus või seitse aastat tagasi. Ühel päeval ta otsis minu üles. Ta seletas, et oli vahepeal palju reisinud. Ta olevat katsunud õnne väga mitmesuguste elukutsetega, kuid ilma suuremate tulemusteta. Et ta tundis raamatupidamist, siis võtsin ta enda teenistusse. Ja seda ma ei kahetse. Olen harva näinud nii häid raamatupidajaid nagu tema.“

„Ja ta jäigi teie teenistusse?“

„Jah.“

„Ega ta vahepeal teie juurest ei lahkunud?“

„Ei.“

„Tema pabereist on näha, et ta oli vallaline?“

„Jah.“

Kohtu-uuriija tõstis paberi silmadele lähemale.

„Neljakümneühe-aastane?“

„Minu teada jah.“

„Kas teate tal olevat omakseid või sugulasi?“

„Ei. Kord ma pärisin talt tema omaste ja sugulaste järele, aga ta ütles, et tal ei ole kedagi. Rohkem me sellest enam ei rääkinud.“

„Ta elas siin teie juures?“

„Jah. Mul on siin ruumi küllalt. Umbes neli aastat tagasi, kui ostsin selle maja, tegin talle ettepaneku kolida minu juurde. Ta oli kohe nõus.“

„Missugused toad olid siin tema kasutada?“

„Ülemisel korral elu- ja magamistuba, ning siin all tuba, kus ta tapeti.“ Ralmat viipas ühe ukse poole. „Et tollel toal on parkettpõrand, siis me nimetame seda parkett-toaks. Stemin kasutas seda tuba töötoaks. Ta tõi sageli kontorist äripabereid koju kaasa ja vaatas siin neid läbi.“

„Kes elavad veel teie majas?“

„Teener Juhan Neem, kojamees Peeter Loots oma naise Liisaga ja teenija Mai Kornet.“

„Töötasite ka teie vahel üksinda parkett-toas?“

„Ei. Kui ma kodus töötasin, siis kabinetis, kuhu pääseb eeskojast. Seal ma võtsin vastu isikuid, kes tulid minu juurde äri asjus. Parkett-toas ma viibisin sageli koos Steminiga. Me vaatasime arveid ikka kahekesi läbi.“

„Oli Nikolai Steminil teie teada vaenlasi?“

„Ei usu. Ta hoidus üldse avalikust elust kõrvale. Seltskonnas ta käis harva.“

„Aga sõpru?“

„Minu teada ka sõpru mitte. Siiski, aasta tagasi nägin teda sageli koos Ardekitega.“

„Kes need on?“

„Ma mõtlen preili Tooni Ardekit ja tema venda Viktorit. Viimane töötas tol ajal minu kontoris ametnikuna.“

„Kas nüüd enam ei tööta?“

„Ei. Umbes aasta tagasi ta lahkus minu teenistusest.“

„Mispärast ta lahkus?“

„Ta sai Soo alevi postkontorisse koha. Ta väitis, et maaelu meeldib talle rohkem. Ta õde ja ema läksid temaga kaasa.“

„Käisid Ardekid mõnikord ka siin?“

„Mitte just sageli.“

„Kas te ka viimasel ajal nägite neid koos Nikolai Steminiga?“

„Deale seda kui kuulsin, et nad on ära maale sõitnud, ma pole neid enam näinud kordagi.“

Kohtu-uurija tegi väikese pausi, enne kui küsis:

„Kus te olite eile õhtul, kui mõrv sooritati?“

Ralmati laup tõmbus kipra: ta pingutas mälu, et meenutada eileõhtusi sündmusi õiges järjekorras.

„Mäletan, et lahkusin vabriku kontorist kella kolme ajal. Nikolai Stemin jäi veel sinna. Mul oli kohvik „Punases Liilias“ äriline kohtamine. Kell võis olla umbes pool kuus, kui tulin koju. Nikolai Stemin oli juba kodus. Tundsin end pisut roidununa, heitsin omas toas sohvale ja uinusin. Kui ärkasin, oli kell seitse. Kuna roidumus polnud magamise ajal lahkunud, otsustasin teha väikese jalutuskäigu. Tegin teenrile mõned korraldused ja lahkusin kodunt. Kell oli vist kaheksa, kui ma ei eksi. Jalutasin linnas, pärast läksin kinno. Kell pool kaksteist, kui tulin koju, ootas mind ees hirmus teade...“

Ta vaikis, pilk kauguses, nagu näeks ta veel praegugi kõike seda, mida oli näinud tol õudsel õhtul.

„Rohkem mul ei ole enam midagi öelda,“ lõpetas ta siis.

Kohtu-uuriija tänas teda ja käskis Tumil kutsuda teenija preili Mai Kernet sisse. Ralmat lahkus, öeldes, et nii tema ise kui ka ta maja seisavad igal ajal kohtu-uuriija käsutuses.

Kui preili Kernet astus sisse, dr. Turve nentis, et too oli ilusaim teenija, keda tema, dr. Turve, kunagi oli näinud. Ta oli pikk ja sale, pruunide, keskelt lahku kammitud juustega. Ta kulmukaared olid süsimustad, koketselt kõrgemale tõusvate otstega. Nina oli sirge, suu kaunilt vormitud, silmad ilmekad. Ta esines julgelt ja iseteadvalt. Kohtu-uuriija viipe peale ta istus vabalt, asetades käed rüppe.

„Teie nimi, palun!“ küsis kohtu-uuriija.

„Mai Kernet.“

„Vanadus?“

Preili Kernet kõhkles hetke, siis vastas:

„Olen kahekümnekaheksa-aastane.“

„Ja olete siin teenijaks?“

„Jah. Varemini olin müüjannaks ühes kosmeetikaäris.“

„Kui kaua te juba teenite praegusel kohal?“

„Kaks aastat.“

„Kus olite eile õhtul?“

„Kodu,“ vastas preili Kernet.

„Missuguses toas te viibisite mörva kordasaatmise ajal?“

„Omas toas. Heitsin juba kella üheksa ajal magama. Härra Ralmat oli lubanud mulle vaba

õhtu, aga ma tundsin end väsinuna ja loobusin väljaminemisest. Kell üheksa heitsin magama.“

„Rääkige, mis juhtus siis.“

„Ärkasin hirmsa kolina peale. Esimesel silmapilgul arvasin, et röövlid on tunginud majja, ja olin koledasti kohkunud. Ma ei julgenud oma toast lahkuda. Kui kolin vaibus, avasin ukse ja vaatasin välja. Koridoris ei olnud kedagi. Söögitoa uks oli praakil ja sealt paistis valgus. Hiilisin ettevaatlikult sinna ja piilusin ukse vahelt sisse. Söögituba oli tühi. Parkett-toast aga kuulsin teenri ja kojamehe erutatud hääli. Siis läksin sinna. Nähes ja kuuldes aga, mis on juhtunud, ma kokkusin veel rohkem. Jooksin oma tupp tagasi ja jõin palderjani.“

„Muud midagi te ei tea?“ küsis kohtu-uuriija.

„Ei,“ vastas preili Kornet.

Kohtu-uuriija soris laual olevates paberites, siis küsis edasi:

„Missuguse mulje jättis teile Nikolai Stemin?“

„Ta oli väga igav ja endassesüvenenud härra,“ vastas preili Kornet. „Meie rääkisime harva ja siis ainult sellest, mis puutus toitudesse. Ta süüdistas mind tihti, et käin soolaga liiga ohtralt ümber, ehkki kõik toidud olid ülearu magedad.“

Kohtu-uuriija ütles, et preili võib minna, ja teenija lahkus niisama iseteadvalt nagu oli tulnudki. Järgmisena kutsuti sisse kojamehe naine Liisa. See oli kartlik ja kohmakas, sügavad kortsud näos. Kohtu-uuriija küsimustele ta vastas alles siis, kui see kõvendas häält, sest ta oli halva kuulmisega. Et ta ei teadnud seletada midagi olulist, siis kestis tema ülekuulamine vaevalt viis minutit. Suurema osa õhtust ta oli istunud omas toas ja parandanud

mehe sokke. Umbes kella poole üheksa paiku ta oli läinud Päikese tänavale vaatama oma õde, kellel olevat seal vürtspood. Sealt ta oli tulnud koju umbes kella kolmveerand üheteistkümnne ajal. Kui ta oli saanud teada, et Nikolai Stemin on tapetud, ta olevat nii ehmunud, et kardab roosi löövat näkku. Ta ütles, et ei julge selles majas enam magada, sest kardab, et tapetu vaim hakkab siin ringi luusima. Lõpuks avaldas arvamus, et vanakurat ise on raamatupidaja surmanud, sest mõrvarit ju ei leitud.

Kohtu-uuriija saatis ta minema ja laskis kutsuda teenri ja kojamehe korraga sisse.

Teener tuli väga auväärse ilmega. Ta hoidis pea püsti ja rinna ees. Kojamees, vanaldane, kuid tugev mees, jättis sümpaatsema mulje. Ta oli üks neid lihtsaid ja pisut puisi inimesi, kes oma liigutustelt meenutavad karu ja kes, olles joonud end purju, on südamesõbrad kogu kõrtsiga. Ta kõndis teenri selja taga, pisut küürus, kartes, et ta suur kogu võtab muidu häbematult palju ruumi. Nad istusid teineteise kõrvale toolidele, — teener väärikalt, kojamees kohmakalt.

Kohtu-uuriija pöördus teenri poole:

„Teie nimi on Juhan Neem, olete kolmkümmend seitse aastat vana, vallaline ja elukutselt...“ siin ta peatus ja vaatas teenrile otsa.

„Kunstmaaler,“ ütles teener. „Panin aga selle elukutse kui vähetasuva maha ja...“ ta ei lõpetanud lauset.

„Kui kaua te teenite juba praegusel kohal?“

„Viis aastat.“

Kohtu-uuriija pöördus kojamehe poole.

EESTI

RAHVUSRAAMATUKOGU

„Teie nimi on Peeter Loots, olete nelikümmend üheksa aastat vana, abielus ja elukutselt ehitustöölaine?“

„Jah, härra,“ vastas kojamees.

„Kaua te juba teenite härra Ralmati juures?“

„Neli aastat. Kui härra Ralmat ostis selle maja, siis ma hakkasin kohe siin kojameheks.“

„Teie olite siis mõrva kordasaatmise ajal siin söögitoas?“ küsis kohtu-uuriija.

„Jah,“ vastas teener, ning kojamees kordas seda elava peanoogutusega.

„Mis te siin tegite?“

„Me parandasime söögitoast koridori viiva ukse lukku,“ vastas teener.

„Kas lukk oli siis rikkes?“

„Jah.“

„Millal see lukk siis rikki läks?“

„Ma ei tea,“ vastas teener.

„Millal te märkasite, et lukuga ei ole kõik korras?“

„Kui tahtsin seda ust lukustada.“

„Mis kella ajal see oli?“

Teener mõtles.

„Õhtul umbes pool üheksa.“

„Tähendab: et lukk oli rikkes, seda te märkasite esimest korda eile õhtul nii kella poole üheksa ajal?“

„Jah.“

„Kas eelmisel õhtul oli lukk korras?“

„Seda ma ei tea,“ vastas teener peale lühikest kõhklemist.

„Kas te seda ust siis igal õhtul ei lukustanud?“

„Ei, ukсед lukustab harilikult kojamees.“

Kohtu-uuriija heitis kojamehele küsiva pilgu. „Mina lukustan ukсед, jah, härra,“ ütles kojamees.

„Noh, kas eelmistel päevadel oli lukk korras?“

„Ei tea, härra.“

„Kuidas? Te ju ütlesite ise, et lukustate igal õhtul ukсед?“

„Ma lukustan igal õhtul ainult välisukсед, üks neist on maja esi-, teine tagaküljes. Seesmisi ukси ma ei ole lukustanud kunagi. Härra Ralmatil on alumisel korral oleva kabineti võti ja härra Steminil oli parkett-toa võti. Kui nad tahtsid, siis nad lukustasid ise need toad. Teised ukсед olid harilikult alati lahti.“

Kohtu-uuriija pöördus teenri poole:

„Mispärast te tahtsite eile õhtul seda ust siis lukustada, kui ta muidu oli alati lahti?“

Teener ei osanud kohe vastata. Viimaks ütles:

„Ma ei tea isegi... Mulle tuli korraga mõte, et keeran õige ukse lukku.“

„Ah nii. Millal see oli?“

„Umbes kella poole üheksa ajal, kui tulin alla.“

„Kus te siis enne olite?“

„Teisel korral raamatukogus.“

„Kas üksinda?“

„Ei, kojamees oli kah seal.“

„Mis te seal tegite?“

„Me korraldasime riioleid. Kella kaheksa ajal, kui härra Ralmat läks välja, ta ütles mulle, et võtaksin kojamehe appi ja seaksin riulid korda. Ta oli nimelt juba paar päeva tagasi rääkinud, et tahab seal teha ümberpaigutusi. Nüüd ta ütles, et teeksime selle ära juba õhtul. Arvestasin, et sel-

leks kulub meil kojamehega umbes kaks tundi, ja seepärast hakkasime kohe tööle.“

„Mispärast tulite raamatukogust vahepeal alla?“

„Välisukse juures kõlistati.“

„Te läksite siis alla avama? Kes seal oli?“

„Seal oli härra Viktor Ardek. Ta ütles, et soovib saada kokku härra Steminiga. Jätsin härra Ardeki alla ootama ja läksin vaatama, kas härra Stemin on omas toas. Ta oli seal. Kui ütlesin talle, kes all ootab, ta käskis mul öelda, et teda ei ole kodus.“

„Te tunnete Viktor Ardekit?“

„Jah. Aasta tagasi ta töötas härra Ralmati kontoris ja käis vahel siin. Läksin alla ja ütlesin härra Ardekile, et härra Stemin on välja läinud. Härra Ardek vastas, et peab temaga saama ilmtingimata kokku ja et ootab teda siin. Ma ei teadnud, mis nüüd teha. Kui mõtlesin parajasti selle üle järele, tõusis härra Ardek püsti ja ütles, et läheb siiski praegu ära, aga tuleb pärast kindlasti tagasi. Kui olin ta lasknud välja ja olin minemas teisele korrale, tekkis mul korraga mõtte koridorist söögituppa viiv uks lukustada. Siis leidsingi, et lukk oli rikkes. Kui teatasin härra Steminile, et härra Ardek lubas tulla tagasi, ütles see: „Ärge laske teda enam sisse.“ Siis läksin raamatukokku ja kutsusin kojamehe lukku parandama.“

„Kas härra Stemin jäi oma tuppa, kui läksite kojamehega alla?“

„Jah.“

Kohtu-uuriija silus käega üle oma palja pealae.

„Kas teate, mispärast Nikolai Stemin ei tahtnud Viktor Ardekiga kokku saada?“

„Ei tea.“

„Aga kas see ei paistnud teile imelikuna?“

„Jah. Teadsin, et nad on heas vahekorras. Pealegi...“ teener kõhkles jälle.

„Mis te tahtsite öelda?“

„Mulle näis, et kui härra Stemini kuulis, kes all ootab, ta kahvatas...“

„Olete selles kindel?“

„Vanduda ma seda ei või, aga mulle paistis nii. Ka härra Ardek oli teissugune kui tavaliselt...“

„Mis te tahate sellega öelda?“

„Härra Ardek oli erutatud.“

„Millest te seda järeldate?“

„Sellele on raske vastata; mulle igatahes näis nii. Ta oli näost punane ja ta hääli värises... Võib-olla eksin... Muuseas —“ teener katkestas järsku lause, otsekui oleks ta mõelnud järele, et vaikimine on kasulikum.

„Te tahtsite veel midagi öelda,“ tähendas kohtu-uuriija.

„Ma ei tea, kas sellel on tähtsust...“

„Kõigel võib olla tähtsust,“ ütles kohtu-uuriija.

„Mulle näis, et härra Stemini oli viimastel päevadel närvilisem kui tavaliselt. Ta oli pahur, ja — kui mu väljendus ei ole haavav, — tülitsemishimuline. Ta heitis mulle ette, et tema tuba korraldades ma olevat ajanud laual ta paberid segi; ometi ma ei puudutanudki lauda. Alles eile hommikul ta riidles minuga. Ta väitis, et ma olevat jätnud ta riided harjamata. Kui ütlesin viisakalt, et härra eksib, ta sai vihaseks ja karjus, et pidagu ma suu.“

„Kas ta varemini oli leplikum?“

„Jah. Niisugust tooni ta ei lubanud endale

kunagi," vastas mees pahuralt, meenutades Stemini sõnu, mis olid solvanud ta teenriuhkust.

„Muide, kas Viktor Ardek tuli pärast tagasi?“ küsis kohtu-uuriija.

„Ei, ta ei tulnud enam,“ vastas teener.

„Jutustage edasi,“ ütles kohtu-uuriija.

„Ütlesin kojamehele, et ta tuleks minuga kaasa ja vaataks luku järele.“

„Kas oli nii?“ küsis kohtu-uuriija kojamehelt.

„Oli küll, härra.“

„Miks te läksite kojamehe juurde?“

„Mina tunnen veidi lukusepatööd,“ ütles kojamees vahele. „Olen vareminigi teinud lukkude juures väikesi parandusi.“

„Siis läksite koos alla söögituppa?“

„Ei, läksin enne oma tuppa ja võtsin mõned tööriistad,“ vastas kojamees.

„Kus teie tuba on?“

„Köögi kõrval. Võtsin tööriistad ja läksin söögituppa. Lukk oli tõesti rikkis: võti ei keeranud. Hakkasin viiga otsima.“

„Kas teie olite ka kogu aeg juures?“ küsis kohtu-uuriija teenrilt.

„Jah, ma andsin nõu.“

„Ei olnud mul sinu nõust kasu,“ ütles kojamees teenrile halvakspanevalt. „Sa rääkisid, et aja peitel vahele, aga kuidas ma ajan, kui lukuplaat on nagu kinni needitud? Ega ma ei võinud ometi ust ära rikkuda!“

„Ma käskisin sul peitli ajada —“ algas teener, aga kohtu-uuriija koputas täitesulepeaga lauale.

„Äрге omavahel vaielge!“

„Mis ta siis —“ torises kojamees.

„Rääkige edasi! Kuidas siis oli lukuga? Kas leidsite vea üles?“

„Ei, härra. Sellel uktsel on uus lukk. Neid ma ei tunne hästi. Olen parandanud vanaaegseid lukke. Mässasin hulk aega.“

„Siis tuli härra Stemin söögituppa,“ ütles teener.

„Jah. Härra Stemin tuli ja küsis, et mis ma teen. Vastasin, et parandan lukku. Ta ütles: „See on hea. Vaadake ka välisüksed järele, võib-olla on nendel ka midagi viga.“ Lubasin vaadata ja tema läks parkett-tuppa. Mina aga muukisin luku kallal edasi. Teener ütles küll, et jätku ma järele, ta kutsub hommikul lukusepa kohale, aga ma ei jätanud. Tahtsin ise leida viga. Lõpuks leidsingi. Luku keel oli paindunud sees kõveraks. Ma ei saanud aru, kuidas see võis juhtuda. Et lukukeel painduks, selleks on vaja virutada mõne raske asjaga vastu lukku. Siis oleks lukk pidanud olema ka väljastpoolt mõlakis. Ta oli aga täiesti terve.“

„Te ütlesite, et läksite lukku järele vaatama kella üheksa ajal. Kaua aega teil vea leidmine umbes nõudis?“

„Täpselt ma seda ei tea öelda, aga õige tükk aega küll,“ vastas kojamees.

„Saate ehk teie sellele küsimusele täpsemalt vastata?“ pöördus kohtu-uuriija teenri poole.

„Ma arvan, et üle kolmveerand tunni. Kui ma pärast kõlistasin politseisse ja vaatasin ühtlasi ka kella, puudus veerand üheteistkümnest viis minutit. Seda vahet võis olla kõige rohkem kakskümmend minutit.“

„Kui leidsite vea, kas hakkasite lukku parandama?“ küsis kohtu-uuriija kojamehelt.

„Ei, härra. Sain aru, et see käib mul üle jõu. Ma oleksin siis pidanud võtma luku lahti, mul ei olnud aga vajalikke tööriistu. Teener lubas kutsuda hommikul lukusepa. Korjasin oma riistad kokku ja tahtsin hakata minema, seal kostis parkett-toast summutatud karjatus: „Appi, appi!“ Seisin just näoga parkett-toa ukse poole. See oli kole karjatus, mul käis külmavärin läbi keha...“ Kojamees väristas õlgu, nagu tunneks ta veel praegugi seda ebameeldivat värinat.

„Kuulsite ka teie karjatust?“ küsis kohtu-uuriija teenrilt.

„Jah. Ma seisin just kojamehe kõrval. Olin nii rabatud, et ei saanud sammugi paigast.“

„Jutustage nüüd kõik järjekorras. Püüdke meenutada igat üksikasja,“ ütles kohtu-uuriija. „Kui kuulsite karjatust, mis te siis tegite?“

„Esimesel silmapilgul me ei teinud midagi, sest olime liiga ehmunud,“ ütles teener. „Järgmisel hetkel kostis karjatus uuesti: „Appi, appi!“ ja sellele järgnes kolin. Kuuldus ruttavaid samme, toolide ümberkukkumist, klaasi purunemist, siis prantsatas raske asi põrandale ja peale seda jäi kõik vaikseks.“

„Siis ma sain oma julguse tagasi,“ ütles kojamees. „Haarasin peitli, jooksin parkett-toa ukse juurde ja tahtsin seda avada, aga uks oli seestpoolt lukku keeratud. Virutasin küljega vastu ust, kuid uks ei andnud järele. See maja on vana, paksude seinte ja tugevate ustega.“

„Mina läksin kah appi,“ ütles teener.

„Jah, nii see oli,“ kinnitas kojamees. „Me mõlemad katsusime ust lahti murda, aga ei suutnud. Siis ma jooksin oma tuppa kirvest tooma...“

„Kas teie jäite ukse ette?“ küsis kohtu-uuri-
ja teenrilt.

„Ma jäin ukse ette. Kloppisin ja hüüdsin härra
Stemini nimepidi, aga ei saanud vastust.“

„Palju aega teil kulus kirve toomiseks?“ küsis
kohtu-uuri- ja kojamehelt.

„Olin nagu välk tagasi,“ seletas kojamees. „Kir-
ves oli mul toanurgas. Haarasin ta pihku ja tulin.“

„Kas teener oli ikka veel ukse ees, kui tulite
tagasi?“

„Jah, ta oli seal. Ma ütlesin talle: Hoiatage
ja virutasin kirvega luku pihta. Nelja-viie tugeva
löögi järel uks prantsatas lahti...“

„Tuba oli pime,“ seletas teener. „Teadsin, et
seespool uksepiida küljes on elektrinupp, ja süü-
tasin elektri. Siis me nägime koledat pilti. Mööbel
oli paisatud segi ja maas lamas härra Stemini, näoga
vastu põrandat. Ja mis kõige imelikum: mõrvarist
polnud jälgegi...“

„Just nii see oli,“ ütles kojamees vahele. „Par-
kett-toa uksele seistes näed igasse nurka. Kuid peale
härra Stemini põrandal ei olnud seal kedagi. Aga
seal oli diivan! Jah, diivan puutus mulle silma ja
ma uskusin, et mõrvar on peitnud end selle alla.
Tõstsin ta kohalt, aga diivanialune oli tühi. Mõrvar
peab olema toas, ütlesin endale. Parkett-toal on
ainult üks uks ja sellest ta ei saanud välja, sest
olime ukse ees. Ka akendest mitte, sest neil on
väljaspool ees tugevad ja tihedad raudtrellid, nii
et isegi kass ei pääse sealt läbi. Jah, sealt polnud
mõrvar küll läinud läbi. Niisiis, ma ütlesin endale,
et mõrvar peab olema toas. Aga kus ta oli? Diivani
all ta ei olnud, võib-olla diivani madratsi sees?“

Kiskusingi madratsi lahti, aga teda ei olnud ka seal. Nüüd ütles minu mõistus üles. Ahju parkett-toas ei ole. Peale diivani on seal ainult kerge kirjutuslaud, väike laud —“

„Suitsetamislaud,“ parandas teener.

„Suitsetamislaud, paar tooli, madal raamatu-riiul. Ja nurgas teraskapp. See on aga nii väike, et sinna ei mahu isegi laps sisse. Tõstsin ka riuli kohalt, — ka seal ei olnud kedagi. Vaatasin aknaid — klaasid olid terved. Läksin isegi välja ja vaatasin, kas trellid on ikka akendel ees: kõik oli korras... Härra, siis mu südamesse puges hirm. Siin ei olnud tegemist elusa inimesega, elus inimene ei saa vaimuna minna läbi seina välja...“

„Kus teie olite seni, kui kojamees otsis diivanit läbi ja käis väljas trelle vaatamas?“ küsis kohtu-uuriija teenrilt.

„Olin härra Stemini juures. Ma pöörasin ta ümber. Ta paremal põsel oli väike haav, kust oli joosnud veidi verd. Ta elas veel, kuid oli meele-märkusetä. Ta kõrval oli odataoline asi, mida ma ei julgenud puudutada. Kui kojamees tuli väljast tagasi, ruttasin kabinetti ja kõlistasin politseisse. Siis tuli ka preili Kornet. Ta oli näost lubikahvatu. Kuuldes, mis juhtunud, ta põgenes oma tuppa...“

Tuppa sigis masendav vaikus. Oli kuulda ühe kella tiksumist ja kiireid hingetõmbeid. Kohtu-uuriija hääl kajatas nagu kaugusest, kui ta küsis teenrilt:

„Kas te samal päeval enne mõrva käisite parkett-toas?“

„Umbes kella seitsme ajal. Minu kohuseks on hoida toad korras.“

„Kas te siis ei märganud seal midagi erilist?“

„Ei. Siis oli kõik korras. Ma pühkisin laudadelt tolmu ja korraldasin raamaturiiulit.“

„Kui te tulite ära, kas toa uks jäi lahti?“

„Jah. Härra Stemini ei lukustanud teda kunagi. Seepärast tunduski mulle imelikuna, et kui olime kojamehega söögitoas ja härra Stemini läks sinna, ta keeras ukse enda järel lukku.“

„Kas te olete selles kindel, et ta kohe tuppa minnes ukse lukustas? Ta võis seda teha ka pärast.“

„Kuulsin selgesti, kui ta keeras võtit lukus, kohe, kui oli astunud sisse.“

„Kas ka teie seda kuulsite?“ pöördus kohtu-uurija kojamehe poole.

„Kuulsin küll.“

„Kui lõite pärast luku puruks ja läksite sisse, kas oli siis võti seespool ees?“

„Jah. Kirvehoobid olid lukku niipalju vigastanud, et meil oli võtme kättesaamisega tükk tööd. Ta oli jäänud kuhugi vedru taha kinni,“ seletas kojamees.

Kohtu-uurija pidas väikese pausi, enne kui küsis edasi:

„Kas teist kumbki ei lahkunud vahepeal söögitoast?“

„Ei,“ ütles teener ja kojamees kordas seda.

Kohtu-uurija mõtiskles, siis pöördus viimase poole:

„Kas parkett-toa uks käib sissepoole lahti?“

Kojamees jaatas.

„Mis siis, kui mõrvar oli end peitnud ukse ja seinavahele?“

„Kohe vaatasin ukse taha,“ vastas kojamees.

„Veel enne, kui jooksin diivani juurde. Unustasin seda teile ütlemast.“

„Aga võib-olla mõrvar lipsas teie vahelt läbi, nii et te teda ei märganud?“

„See on täiesti võimatu,“ ütles teener kindlalt. „Seisime kohe külge külje kõrval uksele. Ta oleks võinud hüpata ainult üle meie peade, aga siis oleksime teda ka näinud. Ma ei liikunud uksele enne, kui olin süüdanud elektri. Ma sirutasin käe, ilma et oleksin astunud tuppa, leidsin elektrinupu ja keerasin elektri põlema.“

„Muud midagi teie ei tea?“ küsis kohtu-uuriija.

Teener ja kojamees ei teadnud muud midagi, nad ütlesid, et on rääkinud kõik. Et kriminaalpolitsei ülemal ega Harrol ei olnud neile enam küsimusi esitada, siis kohtu-uuriija ütles, et nad võivad minna.

Teener tõusis kohe, ent kojamees kõhkles.

„Ma ei tea, kas see puutub siia, härra...“ algas ta. „Ma leidsin täna hommikul aiast selle...“ Ta oli võtnud taskust kollase luust sigaretipitsi, mille näritud suuots rääkis selget keelt kauasest tarvitamisest.

Kohtu-uuriija vaatas pitsi igast küljest ja ka Harro kummardus lähemale, kohendades ninal prille.

„Teile kummalegi see ei kuulu?“ küsis kohtu-uuriija.

Teener ja kojamees eitasid.

„Aga härra Steminile?“

„Ta ei suitsetanud üldse,“ vastas teener.

„Aga härra Ralmatile?“

„Ei tea,“ ütles kojamees. „Ma ei ole veel küsi-

nud. Aga ma arvan, et temale see ei kuulu, sest ta suitsetab ainult piipu...“

„Küsi siiski järele,“ ütles kohtu-uuriija ja andis sigaretipitsi kojamehele tagasi.

Kui teener ja kojamees olid läinud, valitses toas vaikus.

„Mu härrad, ma arvan, et vaatame enne ka parkett-toa läbi, kui teeme kuulnud seletustest järeldused,“ ütles kohtu-uuriija.

„Võtke pitsi lahti!“ ütles kriminaalpolitsei ülem Liivsaarele ja pöördudes kohtu-uuriija poole, jätkas:

„Lasksin eile õhtul toa kinni pitseerida.“

Kohtu-uuriija noogutas heakskiitvalt.

„Üks silmapilk, härra kohtu-uuriija,“ palus Harro.

Dr. Turve nentis, et ta hääl sobis hästi ta välimusega, sest mõlemad olid loiud.

Harro läks söögitoast koridori viiva ukse juurde.

„On see sama lukk, mille kallal eile õhtul teener ja kojamees töötasid?“ küsis ta.

„Seesama,“ ruttas Liivsaar vastama. „Ma ütlesin, et nad seda ei puudutaks.“

Võti oli lukuaukus. Harrol tarvitses seda vaid kord-kaks pöörata, veendumiseks, et lukk oli tõesti rikkis. Näiliselt rahuldatusena ta pöördus tagasi.

Liivsaar läks parkett-toa ukse juurde ja teised järgnesid talle. See oli pruuniks lakeeritud tugev uks, mille nikkelkäepide oli kirvehoobist löödud kõveraks. Luku ümbruses oli näha kirvejälgi ja piidast oli löödud välja pikk puukild. Just sinna kohta oligi kinnitatud pitserinööri üks ots, kuna teine oli sõlmitud ümber käepideme.

MÕRVA TUBA.

Pitser murti lahti ja tee tuppa oli vaba. Eesotsas Harroga astuti sisse.

Dr. Turve jäi ukse kõrvale seisma ja ta mälu registreeris pisema kui üksikasja sellest tähelepanuväärivast toast. See oli keskmise suurusega nurgatuba, mille üks aken oli maja fassaadis ja teine maja otsaseinas. Mõlemal olid kardinad veel ees, nagu nad olid jäänud mõrva õhtul. Mööblit oli siin vähe. Kerge kirjutuslaud, erinev harilikust lauast ainult oma kõrgete äärtega ja lauajalgade vahele peidetud väikese kapiga, asetses otsaseinas oleva akna all. Temast veidi eemal, vastu seina, oli diivan, mille kojamees oli peale läbivaatamist asetanud nähtavasti oma endisele kohale tagasi. Umbes meetrikõrgune raamaturiidul oli tõstetud paigast. Ühes nurgas, ümmarikul laual, asetses väike teraskapp. Kolme ümberpaisatud tooli ja suitsetamislaua vahel põrandal vedelesid klaasikillud. Ühes kohas oli ümmarik pruun laik — tardunud veri. Seal oligi ohver lamanud kummuli. Seinad olid täiesti lagedad, puudusid pildid, isegi peegel.

„Tuba nagu iga teinegi,“ ütles kohtu-uurija.

„Täiesti minu arvamine,“ oli kriminaalpolitsei ülem temaga nõus.

„Aga kuhu jäi siis mõrvar?“ küsis kohtu-uurija irooniliselt.

Kriminaalpolitsei ülem, kellelt ta amet nõudis teravmeelsust ja asjade sõltuvuse kiiret taipamist, oli ilmsesti pandud piinlikku seisukorda.

Dr. Turve mõtles, et ka tema ei oskaks sellele küsimusele vastata. Mõrvaril oli absoluutselt võimatu end siia kuhugi nii ära peita, et sisseastujad teda ei märganud. Kojamehel oli õigus, kui ta oli öelnud, et parkett-toa uksele seistes näed igasse nurka. Nüüd ka dr. Turve veendus selle väite paikapidavuses. Ja pealegi polnud peale diivani siin asja, mille taha, sisse või alla mõrvar oleks võinud end peita. Ega ta ometi saanud pageda tindipotti!

„Mis te, härra doktor, arvate?“ pöörduski kohtu-uurija nii ootamatult tema poole, et ta võpatas.

„Jääb üle ainult oletada, et toal on hästi peidetud salakäik,“ vastas dr. Turve ja lisas muiates juurde: „Ent see on lapsik oletus: tänapäeval ei ehitata enam salakäike.“

„Igatahes lasen ma seinad, lae ja põranda lahti lõhkuda,“ ütles kohtu-uurija lühidalt. „Kui me ei leia salakäiku, ehk leiame siis midagi muud.“

Ta oli väike, ümmariku pea ja närviliste liigutustega mees, aastatelt umbes viiekümne ümber. Tal oli harjumuseks kallutada pea ühele küljele, kui ta vaatas kellelegi otsa.

„Minu praktikas on see esimene niisugune juhtum, kus mõrvar aurab õhku. Ja usun, et ka mujal maailmas pole niisugust asja veel juhtunud.“

Kriminaalpolitsei ülem, leides, et ka tema peab midagi ütlema, pomises:

„Minu arvates tuleb teenri ja kojamehe esialgseid seletusi võtta teatava kriitikaga.“

Harro toimetas läbiotsimist. Ning dr. Turve pidi tahtmatult imetlema tema kannatlikkust ja põhjalikkust. Ta uuris üksahaaval põrandal olevaid klaasitükke, vaatas suitsetamislaua ja toolid järele niisuguse täpsusega, nagu tahaks ta oma mällu jäädvustada iga kruvikese ja täpikese õige asukoha. Praegu ta tõmbas lahti kirjutuslaua sahtli. Seal olid äripaberid, arveraamatud ja puhas kirjaplokk. Vaadanud nad läbi, ta lukustas sahtli, sest võti oli ees, ja pistis võtme taskusse. Siis avas lauajalgade vahel oleva kapi, kust võttis välja kandmiku poole-nisti tühjendatud konjakipudeli ja klaasidega. Ühes klaasis oli mõni tilk punakaspruuni vedelikku.

„Palun, saatke see pudel ja klaas kohtuarsti laboratooriumi,“ ütles ta, andes pudeli ja klaasi kriminalist Tumi kätte. „Las nad teevad kindlaks, kas konjakisse on midagi segatud.“ Siis ta astus ümmarikul laual oleva teraskapi juurde.

„On teil selle kapi võti?“ küsis ta kriminaalpolitsei ülemalt.

„Võtit me igatahes siit toast ei leidnud,“ ruttas Liivsaar vastama. „Laiba taskust aga leidsime selle võtmekimbu.“

Ta võttis portfelist, mida oli kogu aeg hoidnud kaenlas, võtmekimbu ja ulatas Harrole.

„Ehk on teraskapi võti üks neist.“

Harro silmitses võtmeid lähemalt ja valiski ühe välja. Ning õige! Sest pistnud võtme lukuauku ja keeranud kaks ringi, kapiuks oligi lahti.

Kõik astusid lähemale.

Et teraskapi seinad olid paksud, siis kapi seesmus oli väiksem kui teati arvata. Seal olid mingisugused paberid, vanaaegne kuld kell, hõbepeeker

ja mustad pappkarbid. Harro võttis kõik välja ja aetas lauale.

„Kas kapis muud midagi ei ole?“ küsis kohtu-uuriija.

„Ei. Palun, vaadake ise!“

Kohtu-uuriija vaatas kappi ja oli rahuldatud: kapp oli nüüd tühi.

Paberid koosnesid suuremalt osalt vanadest arvetest ja kirjadest, mis olid seotud paelaga kokku. Harro pistis viimased taskusse, arved aga andis Liivsaare kätte. Pappkarpe oli viis: kaks pikka ja kitsast, ning kolm nelinurkset. Harro avas nelinurksed karbid enne. Üks neist sisaldas suurt teemanti, mille nägemine kutsus dr. Turve huulilt üllatushüüde.

„Kena kivike, härra doktor,“ ütles talle kriminaalpolitsei ülem. „Maksab hea summakese.“

„Võib-olla. Ma ei oska hinnata kalliskivide väärtust. Olin üllatatud tema suuruselt ja puhtast läikest,“ vastas dr. Turve.

„Kas teil ei ole olnud tegemist kalliskividega?“ küsis kriminaalpolitsei ülem. Ja kui dr. Turve eitas, jätkas: „Ka mina pole jumal-teab kui suur asjatundja, aga mõned kalliskivikesed on siiski minu näppude vahelt läbi käinud. Võin öelda, et see on üks haruldasemaid eksemplare, mis ma olen näinud.“

Teises nelinurkses karbis oli kaks pärlikeed.

„Näete, härra doktor!“ hüüdis kriminaalpolitsei ülem. „Me oleme ju nagu aaretekambris!“

Kolmas karp sisaldas paksu tumeda kiviga sõrmust ja naise kuldrinnanõela, mille tagaküljele oli graveeritud: Anastasia.

Üks pikkadest ja kitsastest karpidest varjas endas imelikku kullast harki, mille otstarvet ei osanud keegi seletada, teine karp aga oli tühi.

„Selle kapi sisu võib selgitada paljugi,“ lausus kohtu-uuriija. „Nüüd me võime vähemalt oletada, mis motiividel pandi mõrv toime. Kas nende kalliasjade nägemine, mu härrad, ei ärata teis mõtet, et käesolevale juhtumile tuleb vaadata kui mõrvale röövimise eesmärgiga?“

„Aga miks on need asjad siis alles?“ küsis kriminaalpolitsei ülem kahtlevalt.

Kohtu-uuriija vaatas teda kuidagi üleolevalt.

„Selleks võib olla palju põhjusi. Mõrvaril ei jätkunud aega neid ära viia. Teda kuuldi. Kes teab, ehk ei leidnud ta ka kohe võtmeid.“

„Üks karpidest on siiski tühi,“ julges Liivsaar tähendada.

„Jah, üks karpidest on tühi,“ kordas kohtu-uuriija. „Muidugi ta võis olla ka enne juba tühi, aga seal võis peituda võib-olla ka kõige hinnalisem ese ja mõrvar võttis selle kaasa. Teised asjad teda ei huvitanudki.“

„See on väheusutav,“ tähendas kriminalist Tumi.

„Miks?“

„Sest võtmed olid tapetu taskus ja kapiuks suletud.“

„Mõrvar võis ju sulgeda kapi ja panna võtmed laiba taskusse,“ lausus kohtu-uuriija.

„Kui uskuda kojamehe ja teenri seletusi, siis mõrvaril jätkus selleks vaevalt aega ja meeolekindlust. Kapi võis ta avada alles siis, kui oli lõõnud Nikolai Stemini meelemärkusetuks. Teener ja kojamees kuulsid kaht karjatust. Niipea kui teine kar-

jatus oli vaibunud, nad jooksid ukse juurde ja püüdsid pääseda sisse. Nüüd pidi mõrvar mõtlema enda päästmisele. Ta pidi sekunditki viivitamata kaduma, sest ta ju ei teadnud, kui ruttu ukse taga olijad pääsevad sisse.“

„Ja mispärast valis mõrvar just aja, mil Nikolai Stemin oli toas?“ küsis kriminaalpolitsei ülem.

Kohtu-uuriija vastas:

„Tal oli ehk Steminilt tarvis kapi võtmeid. Aga mispärast ei võinud ta olla juba varemini siin toas? Uks oli ju lahti. Pealegi tal võis olla valevõti. Sel ajal, kui kedagi ei olnud söögitoas, ta ütleme, tuli siia, muukis järeletehtud võtmega kapiukse lahti, võttis, mida soovis ja sulges kapiukse uuesti, et vargust kohe ei märgataks. Parajasti, kui ta tahtis ära minna, ta kuulis söögitoas hääli. Ruttu ta peitis end diivani alla. Siis Nikolai Stemin tuligi sisse. Ma oletan, et Stemin istus kirjutuslaua juurde. Ta ei märganud midagi. Ja mõrvar ootas, et ta väljuks uuesti, siis saaks ka tema minema. Nikolai Stemin tuli aga millegipärast diivani juurde. Ta võib-olla tahtis sealt midagi võtta, kes teab? Ta nägi mõrvarit, võimalik, et koguni tundis teda ja võib-olla aimas ka ta tuleku põhjuse. Mõrvaril ei jäänud teist teed, kui Stemin tappa; muidu oleks ta langenud otsemaid lõksu. Igaks juhuks ta oli end varustanud pistodaga ja tarvitaski seda.“

„Aga kuhu mõrvar siis jäi?“ kostis teisest toastsast Harro igav hääl. „Kuidas ta sai toast välja?“

Keegi ei vastanud. Harro ei oodanudki seda. Ta hakkas seinu kloppima. Vist püüdis ka tema avastada salakäiku. Korraga ta ütles: „Ähaa!“ Kõik

jäid huvitatult kuulama, et mis ta ütleb edasi, kuid ta ei öelnud enam midagi. Ta jättis kloppimise ja lausus:

„Minul ei ole siin toas enam midagi teha.“

„Kas avastasite mõne jälje?“ küsis kohtu-uuriija.

„Ei,“ vastas Harro.

„Missuguse mulje saite sellest toast?“

„See on päris harilik tuba,“ ütles Harro ükskõikselt.

„Siiski ma lasen seinad ja põranda lahti lõhkuda,“ jäi kohtu-uuriija kindlaks.

Seal astus vabrikant Ralmat sisse, käes sigaretipits.

„Teener ütles, et te soovisite teada, kas see kuulub mulle. Jah, see on minu vana pits. Olin ta nähtavasti kaotanud aeda.“

Kohtu-uuriija, osutades peaga teraskapi poole, küsis:

„Kuulub see kapp teile?“

„See oli Stemini omandus. Ta ütles, et on selle ostnud kelleltki juudilt,“ vastas Ralmat.

„Muu mööbel on teie oma?“

„Jah.“

„Kas te teate, mis Nikolai Stemini hoidis selles kapis?“

„Kindlasti mitte. Arvan, et oma isiklikke kirju ja mõningaid mälestusesemeid.“

„Kas te ei vaadanud kunagi sinna kappi?“

Ralmat raputas pead:

„Äga seal olid ju tema isiklikud asjad. Nii ma vähemalt oletan.“

„Võib-olla Nikolai Stemin rääkis teile, et tal on väärtuslikke kallisasju, nagu mõni kaelakee, rinnanõel, teemant, — või midagi niisugust?“

„Sellest ta ei rääkinud mulle kunagi,“ vastas Ralmat ja vaatas huvitatult kohtu-uurijale otsa. „Kui lubate — kas tal oli midagi niisugust?“

Kohtu-uuriija noogutas.

„Tal olid suur teemant, paar pärlikeed ja veel mõned niisugused asjakesed seal kapis.“

Ralmat oli otsekoheselt üllatatud.

JÄLJED.

Peale parkett-toa läbiotsimist tutvuti kogu majaga. Dr. Turve kasutas juhust ja skitseeris pliiat-siga plokilehele alumise majakorra plaani, mille kavatses kodus joonistada puhtalt ümber.

Kohtu-uuriija oli sügavas mõttes, samuti kriminaalpolitsei ülem. Esmakordselt nende pika tegevusaja kestel neil oli lahendada mõrv, mis oma mõistatuslikkusest jättis kõik teised varju. Kuski ei hakanud hargnema mõnda niiti, kuski ei saadud haarata kinni. Ainuke, kelle juures polnud märgata ei tuju tõusu ega langust, oli Harro. Ükskõikselt ta kõndis Ralmati järel ühest toast teise, esitades küsimusi nende otstarbe kohta. Kui kõik toad olid vaadatud läbi, Harro tahtis näha ka aeda.

Ralmati lahkel juhtimisel käidi lage aiaosa läbi, puude vahele rägastikku vaadati ainult mööda minnes. Siis siirduti tagasi maja juurde.

„Kas siin all on keldrid?“ küsis Harro, osutades käega müüris olevale väikesele aknale, mis oli maapinnast mõnikümmend sentimeetrit kõrgemal.

„Jah. Teenija hoiab siin puid ja kartuleid. Kas soovite näha? Võtsin igaks juhuks võtmed kaasa,“ ütles Ralmat.

„Oleme teid tülitanud juba küllalt,“ ütles Harro viisakalt. „Äga keldrit sooviksin siiski veel näha.“

Ralmat avas võtmega madala ukse ja viis nad paariastmelisest trepist alla poolpimedasse koopa-taolisse ruumi, mille seinad ja lagi olid vooderdatud telliskividega. Kelder oli jaotatud kaheks puusei-naga. Ühes osas olid põletuspuud, teises kartuli-kotid.

„Tänan!“ ütles Harro, kui oli silmitsenud mõle-mat ruumi pealiskaudselt.

Nad läksid tagasi välja ja tegid ringi ümber maja. Parkett-toa akna all oli pehme muru ja seal olid selgesti näha kojamehe jalajäljed. Siin ta oli eile õhtul uurinud akende trelle. Ja tal oli õigus: trellid olid täiesti terved. Sirge tee, mis tuli värava juurest eesukseni, ei lasknud midagi avastada, samuti tagaukse juurest algav ja keldriukse juures lõppev kõver tee, sest nad mõlemad olid tambitud kivikõvaks. Äga maja teises otsas, kus oli sama-sugune muruplats nagu parkett-toa akna all, jäi kriminaalpolitsei ülem, kes kõndis kõige ees, üllatushüüdega seisma.

„Vaadake!“

Pehme muru oli ühes kohas sügavasti talla-tud. Harro vaatas murule ja siis alumise korra aknale, mis oli just ta selja taga.

„Kelle aken see on?“

„Preili Korneti elutoa aken,“ vastas Ralmat.

„Keegi mees on hüpanud sellest aknast siia. Seepärast ongi jäljed nii sügavad,“ lausus Harro.

„Ja-jah, nii see näib küll,“ kinnitas kriminaal-politsei ülem. „Kui siit aknast keskmise hooga

hüpata, siis kukutakse just siia...“ ta osutas ära-
tallatud kohale. „Äga vaatame, kuhu mees on läi-
nud!“

Jäljed viisid põiki üle muru tsinktraadist võre
äärde. Nähtavasti oli mees roninud sealt üle täna-
vale.

„Mees on õige kiiresti joosnud,“ tähendas Harro
nagu muu seas. „Saapaninad on vajunud sügavale
mullasse, kannajalg on aga vaevaltnähtav.“

„Oletan, et mees on väikese kasvuga. Ta on
kandnud saapaid number nelikümmend üks,“ arvas
kriminaalpolitsei ülem.

„Te eksite. Ta kinganumber on nelikümmend
neli,“ ütles kohtu-uuriija, olles uurinud jälgi lähe-
malt.

„Mina eksin, härra kohtu-uuriija? Mul on hea
silmamõõt. Te ütlete, number nelikümmend neli?
Äga, härra kohtu-uuriija, kui kõrvutame nende jäl-
gedega number neljakümne neljased saapajäljed,
siis te näete alles vahet! Kellel meist on umbes nii
suur jalg?“ Ta vaatas ühe jalgadelt teise jalgadele.
„Teil, härra doktor! Jah? Tore! Tohin ma paluda?
Tehke oma parema jala jälg siia kõrvale! Nii.
Tänan! Noh —“ Ta jäi korraga vait, siis naeratas.
„Ah, seekord tõesti eksisin. See on imelik! Teil
oli õigus, härra kohtu-uuriija, mees on kandnud
tõesti kingi kas number nelikümmend kolm või
neli. Jäljed on dr. Turve jälgedega peaaegu ühe-
suurused. Imelik, et mu silmad võisid mind nii
petta... Tähendab: mees on olnud võrdlemisi suure
kasvuga.“

Harro lõikas paberist neist jälgedest täpse
mudeli ja pistis taskusse.

„Nüüd sooviksin ma rääkida preili Kornetiga,“ ütles kohtu-uuriija.

Mindi tagasi söögituppa ja Ralmat laskis kutsuda köögitudruku.

Kohtu-uuriija loobus kaudsest teest, küsides:

„Teie toa aknast on hiljuti hüpanud keegi mees aeda.“

Köögitüdruk ajas silmad suureks.

„Kes seda ütleb?“

„Teie akna all on mehe jäljed.“

„Sellest ma ei tea midagi.“

„Palun, ärge salake!“

Solvunud kohtu-uuriija karmist toonist, köögitudruk hakkas nutma ja tõrjus kategooriliselt ja täies ulatuses tagasi kahtlustuse, nagu teaks tema midagi neist jälgedest. Nähes, et ta kas tõesti ei tea midagi, või on otsustanud kangekaelselt vaikida, kohtu-uuriija saatis ta ära ja laskis kutsuda kojamehe.

„Kas muru korrashoidmine on teie kohuseks?“

„Jah. Ma riisun igal hommikul ja õhtul muru. Nüüd, mil puult langeb juba lehti, koguneb sinna palju prahti,“ vastas kojamees.

„Millal puhastasite viimane kord muru?“

„Eile õhtul, umbes kella nelja ajal.“

„Kas te täna hommikul ei puhastanud?“

„Ei. Eileõhtune sündmus mõjus mulle nii, et unustasin osalt oma kohustused.“

„Kui te eile õhtul puhastasite muru, kas nägite preili Korneti akna all jalajälgi?“

„Ei näinud.“

„Kui nad oleksid seal olnud, mis te arvate, kas oleksite neid märganud?“

„Arvan, et oleksin,“ ütles kojamees.

Kohtu-uurija käskis tal minna neid vaatama, ise nõjatus seljaga vastu toolikorju ja kuivatas taskurätiga laupa.

„Mu härrad,“ algas ta, „kõik, mis me oleme seni saanud teada, ei vii meid kuhugi. Saladuskate, mis ümbritseb mõrva, muutub aina tihedamaks. On mõeldav, et mõrvar oli juba enne Nikolai Steminit toas, aga pole mõeldav, et ta libises vaimuna läbi seina välja. Ka jalajälgedest pole meil, nagu ma usun, suuremat kasu. Nad on köögitudruku toa akna all, mis on hoopis teises majatiivas. Minu arusaamise järgi meil on valida kahe tee vahel: Kas uskuda sõna-sõnalt majaelanikkude seletust, või mitte. Esimesel juhul me oleme niisuguses ummikus, et kaob igasugune lootus seda saladust kunagi lahendada, teisel juhul, kui usume majaelanikkude seletusest vaid seda osa, mis on loogiline ja loomulik, mis ei käi vastu looduseseadusi, kui püüame ise avastada uusi jälgi ja viia neid kokkukõlla juba olemasolevatega, me võime saavutada oma eesmärgi. Usun, et te kõik olete minuga ühel arvamusel, kui ütlen, et meie mõistus käsib meil valida teist teed.“ Ta pidas väikese pausi, siis jätkas: „Meie esimeseks sammuks on kuulata üle Viktor Ardek, kes soovis eile õhtul saada kokku Nikolai Steminiga. Kas teile ei näi kummalisena, et mees, kes on, aluseks võttes teiste seletust, olnud kogu aeg Steminiga heas vahekorras ja keda pole näha olnud terve aasta, ilmub korraga saatuslikul õhtul erutatuna siia ja soovib ilmtingimata Steminiga kokku saada. Kuuldes, kes teda ootab, Stemin kahvatab ja laseb teenril öelda, et teda ei

ole kodus, käsib koguni Ardekit mitte enam sisse lasta. Järelikult: nende vahel oli midagi juhtunud, veel enam: Steminil oli põhjus Ardekiga kokkusaamist karta. Kas ta mitte seepärast ei lukustanudki enda järel ust, kui läks parkett-tuppa? Ja miks ei tulnud Ardek pärast tagasi, kui lubas kindlasti tulla?“

„Viktor Ardek on kuidagi segatud sellesse mõrvaloose,“ ütles kriminaalpolitsei ülem. „Ta tuleb kohe üle kuulata.“ Ja pöördudes Harro poole: „Te võtate selle asja enda peale, eks?“

„Muidugi. Homme hommikul sõidan Soo alevisse. Loodan, et leian ta sealt eest. Igatahes küsin enne telefoni teel järele.“

Dr. Turve võttis julguse kokku ja küsis, kas Harro ei võtaks ka teda kaasa.

„Mul ei ole selle vastu midagi,“ vastas Harro ükskõikselt.

Dr. Turve vaatas nüüd kohtu-uuri ja kriminaalpolitsei ülema otsa ja nähes neid noogutavat, ta sai aru, et tema palve on otsustatud jaatavalt. Nad leppisid Harroga kokku, et viimane kõlistab talle, kui on paras aeg ärasõiduks.

„Ühest ma ei saa siiski aru,“ ütles kohtu-uuri. „Miks mõrvar jättis pistoda maha?“

„Ta võis unustada,“ arvas Liivsaar.

„Mina mõtlen, et kui ta kuulis teenrit ja kojameest ukse taga lõhkuvat, ta sattus segadusse. Ta ehk ei teadnud arvestada nende tulekut. Nüüd ta katsus, et sai minema,“ ütles Tumi.

Kohtu-uuri ja naeratas.

„Te räägite nii, nagu vastaks kojamehe ja teenri

seletus sõna-sõnalt tõele. Alles praegu me aga jõud-
sime otsusele, et neid ei või uskuda.“

Tumi vaikis. Ta sai ka ise aru, et oli valel teel.

Kojamees tuli tagasi. Ta oli leidnud jäljed ja kinnitas, et eile kella nelja ajal neid veel ei olnud, sest nii sügav auk, nagu oli tekkinud hüppe taga-
järjel, ei võinud talle jääda kahe silma vahele.

Kohtu-uuriija tegi oma taskuraamatusse mõned märkused, siis ütles, et tal on aeg siit lahkuda. Ning ka teised otsustasid ära minna koos temaga.

Eeskojas ootas neid teener. Aidanud kohtu-
uurijale ja kriminaalpolitsei ülemale palitu selga, ta küsis:

„Tohin ma teie aega raisata veel paar minutit?“

Kohtu-uuriija võttis kübara, mille oli asetanud pähe, ära.

„Palun, rääkige!“

Teener pööritas oma ümmaraid silmi, otsides parajat algust.

„Ma... ma... vaikisin ennist millestki...“

„Vaikisite? Aga mispärast siis?“

„Ma mõtlesin, et kui ma räägin, teie ei usu mind...“

„Otsustamine jätkke minu hooleks. Teie kohus on rääkida kõigest, mis teate.“

„Ma olen kaks korda näinud musta meest,“ ütles teener.

„Must mees? Kes see on?“

„Ma ei tea, härra... Juba siis, kui ma tulin siia koos härra Ralmatiga, ma kuulsin, et siin majas käivat öösiti ringi must mees... Ta ilmuvat alati enne kellegi majaaniku surma. Ma pidasin seda juttu vananaiste lobaks. Aga nüüd ma olen teda

näinud ise, kaks korda möödunud nädala jooksul...“

Kõik olid astunud teenrile lähemale.

„Kus te teda nägite?“ küsis kohtu-uuriija.

„Mõlemal korral all koridoris. Esimest korda nägin teda möödunud esmaspäeva õhtul umbes kella kaheteistkümne ajal. Tahtsin parajasti heita magama, kui härra Ralmat käskis mul alt kabinetist tuua arvelaud. Kui tulin trepist alla, ta seisis all koridoris...“

„Kes?“

„Must mees. Ma ei võinud näha ta nägu, sest oli pime. Aga seda ma märkasin, et ta oli haruldaselt suure kasvuga ja kandis musta kaabut. Jäin ehmunult trepile seisma. Must mees liikus hääletult edasi ja pöördus ümber koridori käänaku, — ja kadus mu silmist. Kogusin julgust ja läksin alla. Koridor oli tühi. Kõik majaelanikud, välja arvatud härra Ralmat ja mina, magasid juba ja välisused olid kinni. Otsisin söögitoa, parkett-toa, köögi, vannitoa ja eeskoja läbi, aga ei leidnud kedagi.“

„Kas te ei ole sellest teistele majaelanikkudele rääkinud?“ küsis kohtu-uuriija.

„Ei, ma kartsin, et nad naeravad mu välja.“

„Ja millal te nägite musta meest teine kord?“

„Teine kord ma nägin teda möödunud kolmapäeva ööl. Härra Ralmat oli mulle andnud vaba õhtu ja ma käisin külastamas üht oma tuttavat. Kell oli umbes üks, kui jõudsin koju. Olin kojamehelt võtnud eesukse võtme ja mul ei olnud tarvis sissepääsemiseks kedagi äratada. Kõik aknad olid pimedad, ka koridoris oli kustutatud elekter. Keerasin elektri põlema ja pidin peaaegu karjatama:

koridori keskel seisis must mees, seljaga minu poole. Mulle paistis, et ta pea ulatus koridori lakke, nii pikk oli ta. Mul hakkas hirm. Tõmbusin ruttu eeskotta tagasi. Konutasin seal hulk aega. Kui julgesin uuesti piiluda koridori, ei näinud ma seal enam kedagi... Mulle meenus siis, et must mees ennustab kellegi majaelaniku surma, ja ma ei saanud terve öö und silma... Nüüd see ennustus ongi täitunud..."

VARI AKNA TAGA.

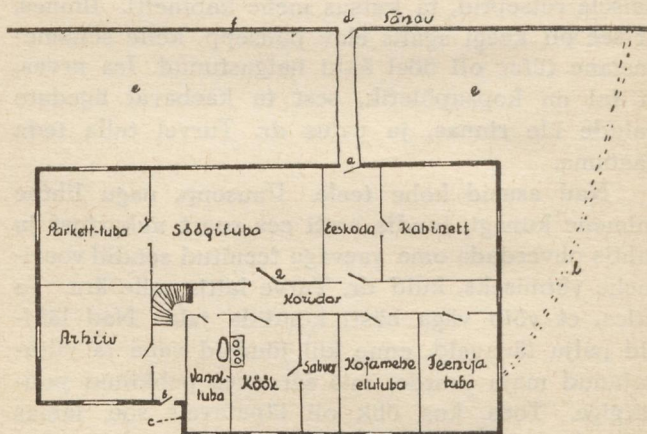
Dr. Turve jõudis koju meeleolus, mille määratlemiseks ta ei leidnud parajat sõna. See, mis ta oli saanud teada vabrikant Ralmati majas, oli nii kummaline ja omavahel vastuolus, et ta ei teadnud, mis kõigest arvata. Ta oli raisanud ära tund aega oma kõnetundide ajast. Kell oli juba kuus. Ees- toas ootasid kolm patsienti: kaks naist ja üks mees. Esimesed olid tema juures käinud juba varemini, mees aga oli täiesti võõras. Kirjutanud mõlemale naisele retseptid, ta kutsus mehe kabinetti. Ilmnes, et see oli keegi agulis elav puusepp, kelle seitsmeaastane tütar oli öösi äkki haigustunud. Isa arvas, et tal on kopsupõletik, sest ta kaebavat ägedate valude üle rinnas, ja palus dr. Turvel tulla teda vaatama.

Nad asusid kohe teele. Puusepp, nagu lihtne inimene kunagi, tundis arsti ees suurt aukartust ja tahtis ohverdada oma vaevaga teenitud sendid voorimehe võtmiseks, kuid dr. Turve laitis selle ära. Ta ütles, et võib väga hästi kõndida jala. Nad läbisid palju tänavaid, enne kui jõudsid vana ja viltuvajunud maja juurde, mis sarnanes pehkinud puusärgiga. Toas, kus õhk oli läpatavalt soe, lamas haige laps kitsas puuvoodis ja hingas raskelt. See oli kõhn, alatoitluse all kannatav tüdruk, väga sarnane oma emaga, kes istus voodiäärel ja parandas

pesu. Dr. Turve sisse astudes naine tõusis kähku ja ruttas tal aitama palitut seljast. Mees aga läks voodi juurde ja silitas oma kareda käega lapse õhetavaid põski.

Dr. Turvel jätkus ühest pilgust veendumiseks, et puusepa diagnoos oli õige: lapsel oli akuutne kopsupõletik. Ta vaatas haige põhjalikult läbi, andis vanematele juhtnööre tema eest hoolitsemiseks, kirjutas arstimeid ja lahkus honorari võtmata, sest ta teadis, et paari krooni maksmine lööks nende majapidamisse suure augu.

Jõudnud koju, ta istus kirjutuslaua ette ja otsis välja skitsi, mille oli teinud vabrikant Ralmati maja alumisest korrast. Võtnud joonlaua ja puhta valge paberilehe, ta joonistas selle skitsi ümber. Lõplikul kujul see nägi välja nii:

Plaanil on näha maja asetus tänava suhtes. Värava juurest, mis on tähistatud d-ga, tuleb sirge tee, mis piiratud hekkidest, eesukse a juurde, kust pääseb eeskotta. b-ga on tähistatud teine välisuks, mis on maja tagaküljes ja mille juurest algav jalgteede lõpeb keldriukse juures, mida plaanil pole näha, sest ta asetseb vannitoa all. (Selguse mõttes on ta asukoht siiski tähistatud c-ga.) e-ga on märgitud muru, f-iga tsinktraadist aed, k-ga tagumine aiaosa, mis meenutab parki ja l-iga jäljed, mis köögitudruku akna alt viivad põiki üle muru.

Nagu plaanilt näha, on tubade asetus võrdlemisi lihtne. Pikk koridor, mis maja kolmveerand pikkusel pöördub täisnurga all, jagab maja kaheks. Tänavapool on kabinett, eeskoda, söögitala, parkett-tuba, ja selle kõrval umbes niisama suur tuba, mida vabrikant Ralmat kasutab arhiiviks, hoides seal vanu ärraamatuid. Aiapoolses majaosas on vannituba, kojamehe elutuba, sahvrid, köök ja köögitudruku elutuba. Teener elab teisel korral, kuhu viib arhiivi ukse lähedalt algav keerdtrepp. Kuna maja on võrdlemisi vana, siis pole imestuda, et parkett-toa aknad on väljastpoolt kindlustatud trellidega. Eeskoda saab valgust ukse kohal oleva nelinurkse akna kaudu, mida plaanile pole saadud märkida. Number 1-ga on märgitud parkett-toa ainuke uks, number 2-ga söögitalast koridori viiv uks, mida teener ja kojamees mõrvaõhtul parandasid. Söögitalal ei ole teist ust.

Et mõrv sündis alumisel majakorral, siis dr. Turve polnud huvitatud teisest majakorrast, kus peale Ralmati, Stemini ja teenri tubade leidis veel salong, raamatukogu ja paar väiksemat ruumi.

Nüüd, mil plaan oli ta ees laual, ta pingutas oma mõistust, et jõuda parkett-toa saladuse jälile. Ent plaan ei õelnud midagi muud, kui et parkett-tuba oli mõrva hetkel suletud kindlalt nagu rahakapp. Ta leidis, et ainult siis oli mõrvari kadumist võimatu seletada loomulikul teel, kui uskuda sõna-sõnalt teenri ja kohamehe seletust. Aga kas polnud kohtu-uurijal ja kriminaalpolitsei ülemal õigus, kui nad ütlesid, et seda tuleb võtta teatud kriitikaga? Uskuda ainult seda, mida lubab loogika. Oli võimatu, et mõrvar, kui ta oli parkett-toas, pääses nähtamatult põgenema. Kui ta oli toas, siis pidid teener ja kojamees teda nägema, kui nad murdsid ukse maha. Jah, kui mitte uskuda sõna-sõnalt teenri ja kojamehe seletust, siis muutus kogu lugu palju lihtsamaks. Peaasi: teda sai loogiliselt seletada! Niisugusel juhul kerkisid üles mitmesugused oletused. Ja tiivustatuna neist oletust, ta võttis valge paberilehe ja kirjutas nad üles pealkirja all: Parkett-toa saladuse võimalikud lahendused:

1. Mõrvar oli juba toas, kui sinna läks Nikolai Stemin. Varjates end diivani all, ta hüppas parajal silmapilgul välja ja tappis Stemini pistodaga. Kui teener ja kojamees murdsid ukse maha, nad leidsid sealt mõrvari eest, — lasksid tal aga millegi pärast põgeneda ja vaikisid sellest politsei ees.

2. Teener ja kojamees olid mõrvari abilised. Kui Nikolai Stemin läks parkett-tuppa, nad teatasid sellest mõrvarile, kes Steminile järgnes ja ta tappis. Pärast nad aitasid muidugi mõrvaril põgeneda ja püüdsid oma seletusega viia politseid valejälgedele.

3. Nad olid ise mörvarid. (Tundub imelikuna, et nad kasutasid selleks pistoda. Kust nad niisuguse asja said?)

4. Teener üksinda oli mörvari abiline. Ta oli mörvari juba enne lasknud tuppa. Nikolai Stemin läks sisse ja lukustas enda järel ukse. Mörvar tappis ta, kuid ei keeranud ust seestpoolt lahti, sest teadis, et ka kojamees on ukse taga. Kui kojamees ruttas oma toast kirvest tooma, teener teatas talle seda ja mörvar keeras ukse lahti ja väljus toast, ning peitis end kuhugi söögituppa. Teener aga keeras ukse ruttu väljastpoolt lukku ja hoidis võtit enda käes. Kui kojamees tuli kirvega tagasi, ta ei märganud mörvarit, kes oli söögitoas peidus, sest kogu ta tähelepanu oli koondatud parkett-toa uksele. Kui ta lõi kirvega ukse maha, teener kasutas taas valitsevat pimedust ja pistis võtme uksele sissepoole ette, nii et kojamees ei märganud. Ja kui nad olid toas, mörvar lahkus söögitoast. (See on väheusutav lahendus, sest kuidas teener julges rajada oma plaani võimalusele, et kojamees lahku söögitoast? Pealegi mörvari väljumine parkett-toast pidi sündima väga ruttu, sest kojamees oli varsti tagasi!)

5. Parkett-toal on salakäik, — nii hästi ära peidetud, et seni teda ei ole veel leitud. (Kõige ebausutavam lahendus.)

Nii. Siin oli viis võimalikku lahendust ja üks neist pidi kindlasti olema õige. Politsei ülesandeks jäi vaid avastada, et missugune. Mis puutus Viktor Ardeki äkilisse ilmumisse ja Nikolai Stemini hirmu temaga kokkusaamise ees, siis see kõik võis olla mörvaga kuidagi ühenduses. Kuidas? See selgub

pärast. Samuti jäljed köögitudruku akna all. Võimalik, et mõrvaril oli peale teenri ja kojamehe veel teisi abilisi. Üldse: nende viie punkti alla laskis end iga asi paigutada, sest nad haarasid endasse kõiki mõeldavaid võimalusi. Neist väljaspool oli võimatuse ja üleloomulikkuse valdkond, millega arukas inimene ei hakka oma pead vaevama. Kõik, mis sünnib meie planeedil, allub looduseeadustele ja looduseeadustele lähenetakse loogikaga. Ka tundmatu daam võis kuidagi olla ühenduses mõrvaga, või ka mitte. Seda tahtis avastada tema, dr. Turve.

Väljas oli vahepeal läinud juba pimedaks. Ta süütas elektri ja toetas oma mõtlemisest väsinud pea käele. Ta oli oma tööga rahul.

Korraga langes paberile, mis oli tema ees laual, tume vari.

Ta vaatas vaistlikult akna poole ja nägi teisel pool klaasi hiiglaslikku mehe varju. Vari hakkas fonglikult liikuma, vajus madalamale ja kadus...

Dr. Turve hüppas püsti, avas akna ja vaatas välja: tänav oli täiesti tühi, polnud näha inimesi.

VIKTOR ARDEK JA TA ÕDE.

„Dr. Kari teatas täna hommikul lahkamise tulemused,“ ütles Harro, kui nad istusid autos ja kihutasid Soo alevi poole.

Dr. Turve kummardus talle lähemale.

„Mis on põhjustanud surma?“

„Mürk.“

„Siis oli dr. Kari oletus ikka õige!“

„Jah. Mürk on idamaise päritoluga, segu mingisugusest taimejuurest ja maomürgist. Väga kange ja väga kiiresti mõjuv. Dr. Kari olevat pritsinud odaotsalt kraabitud segu kodujänese verre ja surm, mille eel olevat käinud kangestav kramp, olevat järgnenud mõne minuti pärast.“

„Nii et surma tõi haav näos?“

„Jah.“

Nad sõitsid vaikides edasi. Dr. Turve vaatas kella: oli pool kaksteist. Et nad olid asunud teele pool tundi tagasi, siis pidi sõidu lõppsiht olema kaunis lähedal, sest linnast oli mainitud alevisse umbes kakskümmend viis kilomeetrit. Nad teadsid, et leiavad sealt eest Viktor Ardeki, sest Harro oli enne väljasõitmist kõlistanud alevi postkontorisse ja saanud rahuldava vastuse.

Tee oli hea. Auto tormas edasi täie kiirusega, keerutades enda järel tolmutpilve nagu tohutut kol-

last kruvi. Kabel pool teed libises mööda melan-
hoolne sügismaastik, tinakarva pilvekanga all, mis
varjas päikese. Vilksatasid mustad põllud, koltunud
heinamaad, üksikud majad, üksikud metsatukad,
kuski haukus koer, kuski lehvis naise kirju pea-
rätt, — tuul sööstis noolena üle väljade, painuta-
des puid ja pildudes õhus vareseid nagu kergetid
palle.

Veerand tunni möödudes ilmus ühes kohas
silmapiirile sakiline joon — majakatused.

„Seal paistabki Soo alev,“ ütles Harro. „Olen
seal varemni paar korda juba käinud.“

Tee tegi suure käänaku, lookles ümber muna-
kujulise järve ja suubus siis nõorsirgelt alevisse.

Nad sõitsid mööda pagarite ja vürtspoodide
rodust ja peatusid pika, halliks värvitud maja ees,
mille kõrval oli lasila hobuste kinnisidumiseks. Kui
nad tulid autost välja, keegi naine avas postkontori
vastasmajas akna ja jäi välja vahtima. Dr. Turve
tundis ta pilku oma seljal, astudes Harro järel
sisse postkontori klaasruutudega uksest. Nad leid-
sid end pikast kitsast ruumist, mis oli jagatud
kaheks leti ja võrega. Kummagi võres oleva avause
taga istus mees.

Harro pöördus noorema poole:

„Sooviksin rääkida härra Viktor Ardekiga.“

„Mina see olengi,“ ütles mees ja tõusis. Ta
võis olla kõige rohkem kahekümnekolme-aastane.
Dr. Turve leidis ta siledas näos ja lokiis juustes
midagi naiselikku.

„Sooviksin teiega rääkida nelja silma all,“
ütles Harro.

„Mis asjas?“ küsis noormees imestunult.

„Ühes väga diskreetses asjas,“ vastas Harro häält tasandades.

„Siis palun tulge peale kella kolme. Praegu on tööaeg, ma ei tohi siit lahkuda. Kell kolm saan aga vabaks.“

„Kahjuks pean kell kolm olema juba kuski mujal. Kas teie ei pöörduks postkontori ülema poole? Poolest tunnist jätkuks meile.“

Noormees oli kimbatuses.

„On see asi tõesti nii tähtis?“

„Jah.“

„Ma võin ju proovida,“ ütles ta siis. „Palun, oodake üks silmapilk!“ Ta kadus ühe ukse taha ja tuli varsti jälle tagasi. „Mind lubati pooleks tunniks ära.“

„Kus me võiksime segamatult rääkida?“ küsis Harro.

„Lähme minu poole. Elan kohe siin vastas,“ ütles noormees.

Nad läksid üle tänava, samasse majja, kus enne oli avatud aken. Ardek viis nad trepist üles teisele korrale ja avas ühe ukse.

„Palun!“

Nad astusid Ardeki ees puhtasse, mugavalt sisustatud elutuppa, mis mööbli eeskujuliku paigutuse tõttu näis suuremana kui ta tõeliselt oli. Ühes seinas oli tumepunase eesriidega kaetud uks.

„Nüüd võite vabalt rääkida,“ ütles Ardek, kui oli istunud dr. Turve ja Harro vastu teisele poole lauda. „Kellega on mul au?“

„Minu nimi on Harro, olen kriminaalpolitseist,“ tutvustas end detektiiv.

Viktor Ardeki näost kadus viimne kui vere-

piisk. Ta suu avanes nagu hüüatuseks ja ta tuikus oma istmel; siis langes kummuli lauale ja oigas: „Alatu... alatu...“

Punane eesriie liikus ja ukstel seisis noor, ilus naine, haiglaselt kahvatu jumega.

Miski ei oleks dr. Turvet üllatanud rohkem, kui selle naise ilmumine. Piiritus hämmastuses ta vaatas teda, kaheldes, kas ta silmad või mälu teda ei peta. Sest see oli tundmatu daam, keda ta oli näinud mõrvaõhtul kolme kotkaga värava all. Need olid samad puhtad ja kaunid näojooned, sama hurmav suu ja samad silmad, mille abitu ja meeleheitlik pilk oli teda jälginud nagu tumm palve.

Ka naine oli üllatunud, nähes toas kaht võõrast meest ja kummuli laual Viktor Ardekit. Hetkelise kõhklemise järel ta ruttas viimase juurde, asetaskäe talle õlale ja küsis:

„Viktor, mis sul on?“

Noormees ei vastanud.

„Viktor?“ Nüüd naise hääl värises.

„Jäta, Tooni,“ ütles noormees tumedalt. „Politsei on siin...“

Harro, kes oli naise sisse astudes kohe tõusnud, kummardus.

„Härra Ardekil on õigus. Olen kriminaalpolitseist. Kui ma ei eksi, siis on mul au õppida tundma preili Ardekit, härra Ardeki õde? Minu nimi on Harro.“

Dr. Turve, olles ka tõusnud, pomises oma nime.

Preili Ardek ei vastanud. Vaistlikult ta sirutas käe, nagu tahtes oma venda kaitseda.

„Kriminaalpolitsei...“ kogeles ta ja vaatas pärani silmi Harrole otsa. Kuid ta kogus end

imesteldavalt ruttu. Kummardudes oma venna kohale, ta sosistas sellele midagi kõrva. Viktor Ardek tõstis pea ja dr. Turve oli liigutatud, nähes ta valust moonutatud nägu.

„Kas teie ei istuks, preili?“ ütles Harro viisakalt ja nihutas preili Ardekile ühe tooli lähemale. „Mul pole selle vastu midagi, kui olete juures, kui ma teie vennaga räägin.“

Preili Ardek tänas ja istus. Kuigi ta oli väliselt rahulik, teadis dr. Turve ometi, et ta südames pesitses näriv hirm.

„Minu külaskäik teie juurde,“ algas Harro, „on ühenduses väga ebameeldiva sündmusega, nimelt Nikolai Stemini tapmisega...“ Ta peatus, et näha oma sõnade mõju. Ja see mõju oli rabav, — ent teissugune, kui dr. Turve oli oodanud.

Preili Ardek karjatas, vaatas hullunud pilgul oma venda ja ta värisevad huuled sosistasid:

„Sa... valetasid meile, Viktor!“

See, kellele need sõnad olid määratud, ei öelnud esimesel silmapilgul midagi. Ent siis ta hüppas püsti, nagu oleks ta saanud uut elu. Ta näost oli kadunud valu ja meelega, seda asendas nüüd ilme, mis rääkis raskest koormast vabanemisest.

„Ei, ei! Ma ei valetanud teile! Vannun seda!“ hüüdis ta oma õele.

Preili Ardek, olles haaratud oma venna spontaanses tundeavalduses, heitis Harrole kohkunud pilgu, mis rääkis selgesti, et ta oli enne end unustades öelnud seda, mida nüüd kahetses.

Harro ei reetnud millegagi oma mõtteid. Ükskõikselt ta kohendas prille ninal ja küsis preili Ardekilt:

„Tohin ma suitsetada?“

See noogutas.

„Kas Nikolai Stemin on siis tapetud?“ küsis Viktor Ardek.

„Jah. Üleeile õhtul. Mürgistatud pistodaga,“ vastas Harro, ning lisas: „Muide, teie käisite üleeile õhtul vabrikant Ralmati majas ja soovisite saada kokku Nikolai Steminiga.“

Noormees jaatas. Ta oli saanud täielikult tagasi enesevalitsemise.

„Mis asjus te soovisite temaga rääkida?“

„Isiklikes asjus.“

„Et Nikolai Stemin samal õhtul mõrvati, siis ma olen sunnitud nõudma, et selgitaksite lähemalt neid põhjusi, kuigi nad on isiklikku laadi,“ ütles Harro.

„Tahtsin härra Steminilt laenata raha.“

„Milleks te raha vajasite?“

Noormees kõhkles:

„Ma võlgnesin kellelegi teatava summa ja pidin selle hiljemalt järgmisel päeval tasuma.“

„Palun, öelge mulle oma võlausaldaja nimi!“

„Seda ma ei või teha,“ ütles noormees ja heitis õele abipaluva pilgu.

„Kas saite härra Steminilt raha?“

„Ei, ma ei saanud temaga kokkugi.“

„Kas saite selle raha kustki mujalt?“

„Jah.“

„Kellelt?“

„Ka seda ma ei või öelda...“

„Siiski, ütle neile, Viktor!“ hüüdis preili Ardek vahele. „Ta sai selle raha minult.“

„Miks te seda ei tahtnud öelda?“ küsis Harro Viktor Ardekilt.

See ei vastanud.

„Miks ei pöördunud te aga kohe oma õe poole?“ küsis Harro edasi.

„Ta ei tahtnud, et ma sellest teaksin. See oli kergemeelselt tehtud võlg,“ ruttas õde venna eest vastama.

„Nii, nii,“ lausus Harro. „Kas olite härra Steminiga nii heas vahekorras, et usaldasite niisuguse palvega pöörduda tema poole?“

„Me saime alati väga hästi läbi,“ tõendas noormees. „Me olime juba vanad tuttavad.“

„Mis ajast alates?“

„Alates ajast, mil läksin vabrikant Ralmati kontoris teenima.“

„Kaua te teenisite seal?“

„Kolm aastat.“

„Ja millal te seal lahkusite?“

„Umbes aasta tagasi. Sain siin postkontoris parema koha.“

„Kogu see aeg te olite härra Steminiga heas vahekorras?“

„Jah.“

„Teie vahel ei juhtunud kunagi mõnda tüli?“

„Ei.“

Seda Viktor Ardek igatahes valetab, otsustas dr. Turve. Sest kui nende vahekord oleks olnud hea, siis ei oleks Stemin käskinud teenril Ardekile öelda, et teda ei ole kodus.

„Miks te ei tulnud pärast tagasi? Teener ütles, et te olevat lubanud tulla?“ küsis Harro.

„Kui ma ei leidnud härra Steminit kodus, läksin öölokaal „Alhambresse“, et seal aega viita. Seal istudes tuli mulle mõte, et kas poleks siiski

parem rääkida oma õele kõik ja paluda temalt vajalik summa. Lõpuks otsustasingi toimida nii. Ma ei läinud enam kuhugi. Istusin seal kuni kella kaheni, siis läksin jaama ja sõitsin poole kolmese rongiga siia tagasi.“

„Mis kellaks te „Alhambrasse“ läksite?“

„Kell oli umbes veerand kümme, kui jõudsin sinna.“

„Kas saate seda tõendada?“

„Saan küll!“ hüüdis Viktor Ardek elavalt. „Ma kohtasin „Alhambras“ kaht sõpra ja istusin kogu aeg nende lauas.“

„Nende nimed, palun!“

Viktor Ardek nimetas nimed.

„Härra Stemin tapeti umbes kella kümne ajal, nii et teil on siis alibi.“

Dr. Turve kuulis, kuis preili Ardeki huulilt pääses tasane ohe, ja vaadates tema otsa nägi, et ta oli sulgenud silmad.

„Te olete umbes aasta olnud siin maal?“ küsis Harro.

„Jah. Täpsemalt üksteist ja pool kuud,“ vastas Viktor Ardek.

„Kas te peale siiatulekut külastasite vahel ka Nikolai Steminit?“

„Ei. Nende üheteistkümne kuu jooksul ma olen käinud linnas vaid kaks korda. Esimene kord mul ei olnud aega härra Steminit üles otsida ja teine kord, see oli üleile, ei olnud teda kodus.“

„Kas Nikolai Stemin on külastanud teid siin maal?“

„Ei ole. Ma usun, tal on selleks liiga vähe aega.“

Nüüd pöördus Harro preili Ardeki poole.

„Teie, preili, olite üleeile õhtul muidugi kodus?“

„Ei, ma olin linnas,“ vastas preili Ardek.

„Linnas?“ Harro kohendas prille.

„Sõitsin sinna kella kuue ajal. Käisin oma õmbleja juures ja tulin kella üheteistkümnese mootorvaguniga jälle tagasi.“

„Mis kella ajal teie linna sõitsite?“ pöördus Harro Viktor Ardeki poole.

„Sõitsin sinna kella kaheksa ajal.“

„Kas te teadsite, et teie vend sõidab teile järele?“ küsis Harro preili Ardekilt.

„Ei teadnud. Muidu me oleksime sõitnud ühes tagasi.“

„Dalun, püüdke meenutada, kus te olite õhtul umbes kella kümne ajal,“ ütles Harro.

Preili Ardek mõtles.

„Vist kinos...“

„Olete selles päris kindel?“

„Jah. Nüüd mulle meenus! Kui tulin kinost, oli kell pool üksteist. Ruttasin siis kohe jaama ja jõudsin sinna vähe enne mootorvaguni väljumist.“

Valetab! ütles dr. Turve endale kibestunult ega osanud seletada, miks ta meeolelu korruga nii langes. Ta oli preili Ardekit kohanud viis minutit enne kella kümnet kolme kotkaga värava all. Preili Ardek valetas! Ühtlasi oli see ka tõenduseks, et ta ei tundnud teda, dr. Turvet, ära. Ta ei teadnud, et praegu istus siin tema vastu mees, kes oli teda viis minutit enne kella kümnet näinud vabrikant Ralmati maja lähedal. Tol saatuslikul õhtul ta oli olnud liiga erutatud, et kinnitada oma mällu ühe vastutulija nägu.

„Kus kinos te käisite, kui tohin küsida?“

„„Glorias“.“

„Vabandage minu uudishimu,“ naeratas Harro, „aga oleksin teile väga tänulik, kui seletaksite mõne lühikese sõnaga filmi sisu. Palun, ärge saage minust valesti aru! Meie elukutse sunnib meid teatavais olukorras olema umbusklik ja peale-tükkiv.“

„Hea meelega,“ vastas preili Ardek. „Filmi pealkiri oli... kuidas ta nüüd oli?... „Kire... Kire sümfoonia“. Ei, „Kire rapsoodia“. Keegi ungari ohvitser armub lihtsasse külatüdrukusse ja kavatseb temaga abielluda. Kuid ohvitseri isa on selle abielu vastu. Et tal on head suhted rügemendiülemlaga, kus poeg teenib, ta korraldab nii, et poeg paigutatakse hoopis teise maanurka. Nii et armastajapaar peab lahkuma. Kuid nad ei suuda teineteist unustada. Vapper tüdruk põgeneb kodunt, et järgneda oma armsamale. Ja peale mõnd väikest keerdkäiku kõik lõpebki happy endiga.“

„Tänan,“ ütles Harro. „Muide, preili, teie tundsite ka härra Steminit?“

„Tundsin küll. Ta oli ju mu venna sõber.“

„Kas te koos vennaga käisite vahel ka tema pool?“

„Jah.“

„Kas ta näitas teile oma kallisasju?“

„Näitas küll. Teemanti, kaht pärlikeed ja kuld-rinnanõela.“

„Teisi asju mitte?“

„Missuguseid teisi?“

„Tal oli veel mingisugune kullast hark ja...“
Harro ei lõpetanud lauset.

„Neid ma pole näinud,“ ütles preili Ardek.

„Aga teie?“ pöördus Harro ta venna poole.

„Mina ka mitte,“ vastas see.

„Kas teie vanemad elavad ka siin?“ läks Harro üle teisele teemale.

„Ema elab. Isa on surnud juba kümme aastat tagasi.“

„Proua Ardekit ei ole praegu vist kodus?“

„Ei. Ta läks naabruses olevasse külla.“

„Ma arvan, et meil on aeg hakata minema,“ pöördus Harro dr. Turve poole, keda need sõnad täitsid imestusega. Kavatses Harro siis tõesti lahkuda, ilma et oleks esitanud küsimusi selle kohta, miks Viktor Ardek nii ehmus, kui kuulis, et ta ees seisab kriminaalpolitsei ametnik? Ta oli vajunud ju täiesti kokku ja hüüdnud: „Alatu! Alatu!“ Mida see sõna tähendas? Kelle kohta see käis? Ja miks oli preili Ardek värisenud, vaadanud oma venda metsiku pilguga ja sosistanud: „Sa valetasid meile!“ Ja see oli jälle, kuuldes, et Stemin on tapetud, saanud tagasi oma rahu ja hüüdnud õele: „Ei, ma ei valetanud teile! Vannun seda!“ Issand Jumal, Harro polnud ometi puupea, kes ei saanud millestki aru! Kuulsale Harrole ei võinud jääda märkamata see, mida tema, dr. Turve, märkas! Aga seal ta nüüd istus, nagu nagu mask, — igav ja ükskõikne. Ta nagu polekski kuulnud midagi. Tal oli ilme nagu mehel, kes on mänginud partii kaarte ja tahab südamerahuga hakata koju minema. Võib-olla tuleb homme jälle, võib-olla ka mitte, — katki ei ole seepärast ju veel midagi.

Seevastu tema, dr. Turve, aga otse põles seesmisest kärsitusest. Ta oli sattunud veel suuremasse

ummikusse kui oli olnud enne. Nüüd ta arvas teadvat, kes oli saatnud talle sinise kirja, kuid põhjused, miks seda oli tehtud, muutusid veel salapärasemaiks. Preili Ardek ei tundnud teda, ta ei teadnud, et oli teda kohanud „kolme kotka“ all, ja seepärast ta oligi Harrole valetanud, et istus sel ajal kinos. Harro muidugi uskus tema sõnu, sest preili Ardek oli talle jutustanud isegi filmi sisu. Ning oma südame sügavaimas sopis dr. Turve rõõmutses vastu oma tahtmist, et Harro ei teadnud, et talle valetati. Ta otsustas, et tarvis oli ilma politsei abita selgitada põhjused, mis sundisid preili Ardekit varjama tõtt.

Harro tõusiski ja kummardus.

„Ädestage, et tülitasin teid ja et viitsin teie aega. Olla kriminalist, on üks tänamatumaid kutseid maailmas. Ka kõige heatahtlikemaile meie seast vaadatakse kui vaenlasile. Kui mu kohused peaksid sundima mind veel kord teie uksest sisse astuma, siis loodan, et teie ei näe selles minu isiklikku uudishimu ja kangekaelsust.“

Kui mõni teine oleks seda öelnud, oleks ta kahtlematult leevendanud ebameeldivat muljet, mis ta endast jätnud, kuid Harro mitte. Ta toon oli külm. Tundus, nagu oleks ta mingisugune automaat. Dr. Turve leidis, et ta oli üks neid inimesi, kelle kohta öeldakse, et nad käivad närvidele. Just see, et ta näis mitte märkavat seda, mida ilmtingimata oleks pidanud märkama, et ta ei osutanud ei huvi ega peftumust ja et ta tegi kõike nagu muu seas, jättis mulje, et ta on hädaohtlik. Ei võinud teada, missugused mõtted liikusid selle maskitaolise näo taga, ei võinud teada, kas ta järgmisel

silmapilgul ei seadnud mõnd kavalat lõksu. On kahesuguseid vaikijaid: ühed vaikivad rumalusest, teised tarkusest, ja Harro kuulus kindlasti viimaste hulka.

Preili Ardek ja ta vend hingasid kergendatult, kuuldes, et Harro kavatses juba minna. Kahtlemata nad olid kartnud, et ei saa temast nii kergesti lahti. Ilus naine näis hirvena, kes on äsja vabanenud püünisest ja tahab nüüd võimalikult ruttu eemalduda sellest hädaohtlikust kohast. Ta ulatas dr. Turvele käge, väikese ja valge käge, mille puudutus oli pehme ja soe nagu kevadeõhk; ja dr. Turve tabas end jälle rõõmutsemast, et Harro ei teadnud tema valetamisest midagi.

Istudes all autos, ta vaatas üles teise korra akende poole, aga ei näinud seal kedagi. Siis hakkas mootor mürisema ja auto vuras minema.

Hulk aega kumbki ei lausunud sõnagi. Harro suitsetas ja dr. Turve vahtis hajameelselt ümber, oodates, et teine hakkab rääkima. Viimaks ta ei talunud enam vaikimist ja küsis:

„Missuguse mulje te saite Ardekitest?“

„Mõlemad valetasid,“ vastas Harro rahulikult.

„Valetasid? Mida siis?“

„Seda, mis oli neile kasulik.“

„Aga Viktor Ardekil on ju alibi. Ta oli sel ajal, kui mõrv pandi toime, „Alhambras“?“

„Tahan uskuda, et see on nii. Kuulan tunnistajad üle. Ta valetas aga, et tahtis Nikolai Steminilt raha laenata. Ta käis seal hoopis teistel põhjustel.“

„Missugused need võiksid olla?“

Harro ei vastanud.

„Ja mida valetas siis preili Ardek?“

„Et ta istus kella kümne ajal „Glorias“.“

Dr. Turve sai nagu hoobi.

„Kuidas nii? Ta jutustas teile isegi filmi sisu! Kui ta poleks käinud kinos, kust ta siis seda oleks teadnud? Elaks ta linnas, siis võiks mõelda, et ta käis filmi vaatamas mõnel teisel päeval, aga nüüd langeb see oletus ära.“

„Õige. Ta käis „Kire rapsoodiat“ vaatamas tõesti neljapäeva õhtul, seda ta ei valetanud, kuid ta jättis ütlemata, et tuli poole seansi pealt välja, sest et tal oli vaja kella kümneks minna kuhugi mujale.“

„Kust te seda teate?“

„Juhuslikult olen ka ise näinud „Kire rapsoodiat“. Teises linnas, kus ta jooksis enne. See film lõpeb vastu ootusi kurvalt. Pole mingisugust happy endi. Tüdruk uputab enda. Pool filmist ta jutustas õieti ja uskus, et ülejäänud osa, mida ta ei näinud, langeb tavalisse magusasse šablooni. Alguse järgi ei või aga keegi aimata, et lõpp on nii sünge. Preili Ardek sõitis linna mootorvaguniga, mis väljub alevist kell seitse ja jõuab linna kella kaheksaks. Ütleme, et poole üheksani ta oli oma õmbleja juures. Seda ta ei valetanud, sest teab, et võin õmbleja käest järele küsida. Niisiis: ta läks kinno umbes kella poole üheksa ajal. „Glorias“ algab seanss täpselt kell pool üheksa. Ja ta väljus sealt kella poole kümne ajal, poole filmi pealt...“

Dr. Turve ei vastanud midagi.

Korraga Harro küsis:

„Kus see oli, kus te, härra doktor, varemini preili Ardekit nägite?“

„Mina?“ Dr. Turve pöördus nii järsku, et oleks

peaaegu küünarnukiga purustanud aknaklaasi. „Kust te selle võtate, et olen teda juba varemini näinud?“

„Äga teie ise ju ütlesite seda!“

„Mina? Millal ma ütlesin?“

„Ennist, kui me tulime trepist alla. Kas polnud nii?“

„Te eksite,“ ütles dr. Turve rõhuga. „Trepil me ei vahetanud ainustki sõna. Nägin täna preili Ardekit esimest korda.“

„Mulle näis, nagu oleksite seda öelnud. Siis ma eksisin,“ ütles Harro.

SALAPÄRASED SAMMUD.

Nad sõitsid kriminaalpolitsei ette. Dr. Turve läks Harroga ühes sisse, et kuulda, kas vahepeal on avastatud mõni uus jälg. Jaanret polnud kohal. Kriminallist Tumi ütles, et ta olevat läinud vabrikant Ralmati majja, kus kohtu-uuriija korraldusel kangutatakse praegu parkett-toa seinu ja põrandat lahti. Niisiis kohtu-uuriija oli pidanud sõna.

Hea, mõtles dr. Turve, nüüd näeme, kas viies punkt minu oletustest langeb ära, või selgitab ühel hoobil kõik.

„Kui teil pole midagi selle vastu, siis lähme vaatama,“ tegi Harro ettepaneku.

„Meeleldi,“ oli dr. Turve nõus.

Minnes üle turuplatsi, Harro peatas kellegi räbalais vanamehe, kes seisis laternaposti juures ja tahtis neid nähes lipsata ümber nurga.

„Hei, Kilu papi, ära nii rutta!“

Vanamees seisatus vastumeelselt ja vaatas neid kõõrdi.

„Sind ka üle hulga aja näha! Kuidas käsi käib?“ jätkas Harro.

Vanamees võttis oma mütsiloti peast.

„Tere, härra Harro! Kas jälle meie linnas? Ah et kuidas minul käsi käib? Mis vaesel ja haigel inimesel käia või olla. Äja aga päevi surma

poole, see on kõik," vadistas vanamees ja piilus ringi.

„Mis sul seal hõlma all on?“ küsis Harro.

Vanamees tõmbus küüru.

„Mitte midagi, härra Harro. Minusugune vana ei kanna enam midagi hõlma all. See on nooremate asi...“

„Näita!“

„Ui, ui, härra Harro, küll te olete aga umbusklik! Et muudkui näita ja näita! Valus on kuulata, et üks ristiinimene ei usu teist. Midagi ei ole mul.“

„Ära viida aega, otsi välja!“

„No võite teie aga kiusata! Ma ütlen siis teile, mis mul on: leib on.“

„Tee rutem!“

Vanamees, nähes, et vastupuiklemine ei aita, võttis põuest tuliuue elektertriikraua.

„Kas see leib ei ole sinu hammaste jaoks liiga kõva? Pean su nähtavasti paigutama kuhugi, kus saaksid pehmemat leiba.“

„Ei, ei, härra Harro, ma ei varastanud! Vannun, et mitte mina! Puhta raha eest ostsin.“

„Kellelt?“

„Vaata, ei tundnud! Ausõna: täiesti võõras mees oli! Oma puhta raha eest ostsin. Tulin heeringaid tooma, kui astus mulle juurde. Niisugune pikk, rõugearmiline volask, veidi küürus. Enne pakkus habemenuge, lõin käega, siis tõmbas siilu alt selle. Lõin jälle käega, aga kus tema! Ei jätnud järele, käis peale nagu uni, et osta aga ja osta! Et tal ei ole söögiraha. Kahju hakkas inimeseloomast. Ostsingi. Nüüd kahetsen. Mis ma teen triikrauaga?“

Ma ei ole mõni preili. Ka elektrit ei ole sees. Kus sellega! Ja kellele julgen müüma minna? Kõik ütlevad: varastasid, vanamees! Issanda risti võt-sin endale kaela! Ja puhtast halastusest.“

„Luiskad!“

„Ei, kus sellega! Millal ma olen teile, härra Harro, luisanud? Vahel olen ainult kogemata sõna-dega eksinud, — minu vana pea ajab sõnad teine-kord segi. Ei või pahaks panna, turjal ligi seitse-kümmend aastat. Kilu papi ei varasta ega luiska enam. Nooremata sai vahel nalja pärast seda teh-tud, aga nüüd enam mitte. Andsin teile tookord ju oma sõna, et ei himusta enam võõrast vara. Puhta raha eest ostsin. Kahjugi sain!“

„Siis ütle, kellelt?“

„Ei tundnud! Ma —“

„Jäta!“ katkestas Harro. „Ütle nimi, või muidu lähed ise pokri. Sa ju tunnend mind?“

„Kunnilt,“ ütles vanamees.

„Vanemalt või nooremalt?“

„Nooremalt.“

„Vii triikraud politseisse, tead isegi!“

„Näed, mis fähendab, kui astud hommikul vasaku jalaga voodist!“ kaebas vanamees. „Täna hommikul kogemata astusin. Homme alles pidin politseisse minema, aga näed, lähen juba täna!“

„Mis sul homme on politseisse asja?“ küsis Harro.

„Tarvis midagi ära anda...“

„Mis see on?“

„Kiri.“

„Kellelt?“

„Seda ma ei tohi öelda.“

„Kas sa tead, mis seal kirjas on?“

„Ei. Kelleks te, härra Harro, mind peate? Võõraid kirju ma lahti ei võta.“

„Miks sa ei vii seda kirja juba täna ära?“

„Ei tohi. Alles homme tohin viia.“

„Kas kiri on sul kaasas?“

„Ei ole. Niisuguseid tähtsaid asju ma kaasas ei kannan. Kodus, laualaeakas on.“

„Sa elad ikka vanas kohas?“

„Jah.“

„Noh, eks sa vii siis see kiri homme,“ ütles Harro.

„Kes see oli?“ küsis dr. Turve, kui nad läksid edasi.

„Vana retsidivist,“ vastas Harro.

Vabrikant Ralmati majas nad leidsid eest kohtu-uuriija, kriminaalpolitsei ülema Jaanre, kriminalist Liivsaare ja kaks töolist, kes olid just äsja lõpetanud parkett-toa seinte, lae ja põranda lõhkumise.

„Dole mingisugust salakäiku,“ ütles kohtu-uuriija. „Kiskusime kõik lahti. Praegu näeb tuba välja, nagu oleks seal olnud maavärisemine.“

Viies punkt minu oletustes langes ära, ütles dr. Turve endale mõttes.

„Ja mis uudist toote teie meile? Kas nägite Viktor Ardekit? Ja ta õde?“ ruttas Jaanre küsima.

„Nägime. Kui teil ja härral kohtu-uuriijal ei ole midagi selle vastu, siis ma esitaksin täpsema aruande nende ülekuulamisest pärast.“

Kohtu-uuriija noogutas.

„Sellest on tõesti parem rääkida kuski mujal.“

Vabrikant Ralmat astus sisse. Ta oli nähtavasti tulnud teiselt korralt.

„Pean paluma teilt vabandust, härra Ralmat,“ ütles kohtu-uuriija peale tervitamist, „et oleme ühe teie toaga käinud nii hoolimatult ümber.“

„Kas leidsite midagi?“ küsis Ralmat.

„Mitte kõige vähematki. Parkett-toas pole isegi hiireauku,“ vastas kohtu-uuriija.

„Ma arvasin seda juba ette,“ ütles Ralmat. „Kuigi maja on vana, pole ta ometi mõni lossitorn või piinakamber, mis on maa-aluse käiguga ühendatud mõne teisega. Et te rikkusite seinu ja põrandat, on kõrvalise tähtsusega. Laseksin rõõmuga lõhkuda maha või terve maja, kui selle tõttu saaksime kätte mõrvvari,“ lõpetas ta rusutult.

Kriminalist Liivsaar küsis Jaanrelt, kas ta võib nüüd lahkuda, sest tal olevat tarvis veel koostada paar protokollu.

Seda kuuldes ütles Harro:

„Kui lähete kriminaalpolitseisse, siis küsige järele, kas Kilu papi on seal käinud. Tabasin ta turult varastatud elektertriikrauaga ja käskisin tal see viia politseisse. Ah jaa, ta rääkis veel mingisugusest kirjast, mille pidavat andma homme politseisse.“

„Mis kiri see on?“ küsis Jaanre.

„Ei tea. Ta ütles, et ei tohi öelda, kellele see kuulub. Ja enne homset ei tohtivat ka ära anda. Kiri olevat ta lauasahtlis.“

„Kas ta elab ikka Puu tänaval number viiskümmend kaks?“ küsis Liivsaar.

„Jah, ta ütles, et elab vanas kohas,“ vastas Harro.

„Peaks õige kord minema ja ta pesa lähemalt järele vaatama. Võib-olla on seal ka Saami hõbeasjad, mida kustki ei leitud,“ arvas Liivsaar.

„See kiri on vanamehe mingisugune kaval vigur,“ ütles Jaanre. „Aga küllap näeme!“

Liivsaar võttis oma portfelli ja läks.

Kohtu-uuriija palus Jaanre ja Harro kella kaheksaks enda juurde. Et kell praegu oli alles kuus, siis Harro tahtis seda vaba aega kasutada Viktor Ardeki sõprade ülekuulamiseks. Dr. Turve läks temaga kaasa. Mainitud isikud, mõlemad noored ja ausate nägudega, olid kodus. Nad kinnitasid, et Viktor Ardek oli tõesti istunud üle eile õhtul kella poole kümnest kuni kella kaheni nende seltsis „Alhambras“. Ühtlasi lisasid juurde, et on kohtu ees seda valmis vandega tõendama.

Sealt tulles Harro soovis dr. Turvele head õhtut ja läks kohtu-uuriija juurde. Dr. Turvele meenus nüüd puusepa haige tütar ja kuigi aeg oli juba hiline, otsustas minna teda vaatama.

Laps ilmutas paranemise tunnuseid ja kui dr. Turve seda vanematele ütles, ei jõudnud need teda küllalt tänada. Nad nägid temas heategijat, inimest, missuguseid tänapäeval enam ei sünni, ja puusepp ütles liigutatult, et kui härra doktor peaks kunagi vajama uut lauda või tooli, siis tulgu aga tema juurde. Nii nagu härra doktor ei võtnud tema käest sentigi, nii ei võta tema ka härra doktori käest sentigi, sest ta on mees, kes oskab teist endasugust hinnata. Ja aetud rõõmust ja tänutundest, ta tuli dr. Turvet saatma.

Oli juba pime. Taevas ei vilkunud ainustki tähte; tuul oli juba lõuna ajal kuhjanud kokku

paksud pilvesagarad ja kella kuue ajal oli tulnud vihmagi. Puusepp rääkis uuematest päevasündmustest, mis talle olid tuttavad ajalehe kaudu, esmajärguliste tarbeainete hinnatõusust ja kurtis lõpuks madalate palkade üle. Dr. Turve, keda see jutt ei huvitanud, ei katkestanud viisakuse pärast siiski keskustelu. Ühel tänavanurgal, kus tal tuli südalinna jõudmiseks valida Kulla ja Kitsa tänava vahel, ta tegi otsuse esimese kasuks.

Millegi pärast polnud Kulla tänav täna õhtul valgustatud. Oli see tingitud laternasüütaja hoolestusest või gaasijuhtme rikkest, seda oli raske öelda. Igatahes valitses siin pilkane pimedus. Ainult siinseal vilkus mõni majaaken nagu eksinud täht taevaalaotusel.

„Siin võib veel kaela murda,“ arvas puusepp. „Väga pime tänav.“

„Ja õudne,“ lisas dr. Turve juurde.

„Õudne?“ küsis puusepp imestunult.

„Nojah. Koht, kus saadetakse mõrv korda, sisendab ikka õudust,“ ütles dr. Turve.

„Kas siin on kunagi saadetud mõrv korda?“ küsis puusepp.

„Kas teie siis ei tea?“

„Ei ole kuulnud.“

„Te ju loete iga päev ajalehte?“

„Loen küll.“

„No kas te sealt ei leidnud?“

„Et siin tänavas oleks saadetud mõrv korda, sellest pole ajalehes olnud mitte ühtki sõna. Loen alati õnnetused ja kuritööd kõige enne läbi,“ ütles puusepp.

Dr. Turvele oli see uudiseks. Tõsi, ta polnud

viimastel päevadel saanud aega ajalehte lugeda, ehkki see käis talle iga päev. Aga ta oli uskunud, et väike teade pidi Nikolai Stemini tapmisest olema kindlasti lehes. Kohtuarst oli talle eile öelnud, et kriminaalpolitseis oli salk ajakirjanikke, kes olid kuski mõrvast kuulnud ja soovisid saada täpsemat informatsiooni. Kohtuarsti jutu järgi oli Jaanre küll keeldunud seletamast midagi lähemat, aga paarirealise teate võisid ajalehed siiski mõrvast tuua.

„Kas olete päris kindel, et sellest ei ole lehes olnud?“ küsis dr. Turve.

„Täiesti,“ vastas puusepp. „Aga kust teie olete seda kuulnud, härra doktor?“

„Isegi ei mäleta,“ vastas dr. Turve põiklevalt ja mõtles, et Jaanre oli teatavatel põhjustel palunud ajalehti sõnumit Nikolai Stemini tapmisest mitte avaldada.

„Millal see mõrv võis olla?“ küsis puusepp uuesti ja saades vastuseks, et kuna ajalehes pole sellest olnud midagi, on tegemist kuulujutuga, — vaikis.

Nii nad kõndisid tükk aega, möödusid vabrikant Ralmati majast, mille ülemise korra akendest paistis tuli, ja möödusid ka väravast, millel oli kolm kotkast.

Korraga puusepp haaras dr. Turvel varrukast ja seisatus.

„Mis on?“ küsis dr. Turve.

„Kuulen juba tükk aega samme selja taga. Keegi nagu hiiliks meile järele...“

Dr. Turve kuulatas. Neid ümbritses vaikus.

„Ma ei kuule midagi.“

„Ka mina ei kuule praegu,“ vastas puusepp sosinal.

Nad läksid edasi. Ja nüüd kuulis ka dr. Turve. Kerged, hiilivad sammud, õige lähedal, jälitasid neid.

„Kas kuulete?“ sosistas puusepp.

Dr. Turve noogutas.

Nad seisatusid jälle. Ja enam polnud kuulda ka samme. Dr. Turve vaatas tagasi, kuid ei näinud pimeduse tõttu midagi.

„Lähme tagasi ja vaatame, kes see on,“ ütles ta.

Läinud hulk maad tagasi, nad ei näinud kedagi, aga niipea kui pöördusid ümber, jälitasid salapärased sammud neid jälle. Nad kordasid seda manöövrit mitu korda, aga ikka endiste tulemustega. Niipalju kui nad pimeduse tõttu võisid näha, oli tänav täiesti tühi. Salapärased sammud jälitasid neid kuni ühe heledasti valgustatud risttänavani, kuhu dr. Turve ja puusepp pöördusid.

Kodus dr. Turve mõtles päevaste sündmuste üle järele ja leidis, et Harrosse tuleb suhtuda äärmise ettevaatusega. Küsimus autos, kus ta on varemini näinud preili Ardekit, oli kaval lõks. Seletamatul kombel Harro teadis, et ta oli varemini preili Ardekit juba kuski näinud, ja tahtis anda talle mõista, et ta varjab midagi. Ja lõks oli seatud nii, et sellest oli võimatu üle hüpata. Sest nii jaatava kui ka eitava vastuse puhul oli tulemus täpselt sama. Toetudes jultunult ja sihilikult olematule faktile, nagu oleks tema, dr. Turve, seda ise öelnud, Harro tahtis näha, et mis ta vastab. Äändnud esimese vastuse, dr. Turve oleks näidanud, et ta on tabatud ega julge oma saladust enam endale

pidada. Teise vastusega ta näitas, et ei reeda end siiski. Kerkis üles küsimus, et kui palju Harro teadis? Kas ta teadis ka midagi sinisest kirjast? Ei, see ei olnud mõeldav. Võib-olla preili Ardek ei olnudki see, kes saatis sinise kirja? Jah, kes võis seda teada? Missugust osa mängis preili Ardek üldse selles mõrvaloos? Kas tema, dr. Turve, ei teeks targasti, kui sõidaks homme Soo alevisse ja räägiks preili Ardekiga nelja silma all?

See mõte vangistas ta lõplikult. Ta ütles endale, et see on kõige parem, mis ta võib praegu teha. Jah, juba homme ta sõidab sinna. Ta ei lausu ei Harrole ega kellelegi teisele sellest sõnagi. Ja kuna ta alles eile oli seal, siis Harro ei või mõeldagi, et ta läheb juba nii ruttu sinna jälle tagasi. Täna oli tarvis võtta patsiente vastu ja öelda neile, et homme ta ei ole kodus.

PREILI ARDEK TULEB LINNAST.

Pealelõunane rong, mis väljus linnast kell seitse, viis kaasa ka dr. Turve. Mõningate takistuste pärast polnud dr. Turve saanud hommikul ega ka lõuna ajal sõita.

Vastu ootusi ilm oli täna selge ja soe. Päikesekiired läbisid õhku hiilgavate nooltena, värvisid puulatvu, hüplesid veeloikudel ja joonistasid vaguni seinale rõõmsaid kollaseid laiike.

Sõitjaid oli vähe. Dr. Turvel oli seepärast kasutada terve kupee, kus ta oli end seadnud mugavalt sisse. Ta oli vabastanud end mantlist ja kübarast, oli avanud akna ja karge õhk, mis tungis sisse, silitas ta nägu nagu pehme sulepadi. Ægajalt ta katsus läbi kuue, et kas on alles ta rahastasku, mille vahel oli sinine kiri. Ta oli võtnud kirja kaasa, et näidata seda preili Ardekile, ja kui see osutub tõesti tema saadetuks, siis pärida seletust. Ta kavatses toimida otsekoheselt, sest uskus, et nii on kõige parem.

Tunni aja pärast rong peatus Soo alevi jaamas ja dr. Turve astus maha. Jaamaesisel ta nägi paari inimest, kes ronisid vaguneisse, kuid peale tema ei väljunud siin kedagi.

Jaamahoone oli pikk, inetu ehitis, vanamoodsete akende ja laia uksega, mis oli pärani lahti. Ukse

kõrval seisis kordnik ja vestles ühe raudteeametnikuga. Dr. Turve möödudes nad vaatasid talle järele, sest ta oli võõras, keda nähti siin esimest korda. Teisel pool hoonet oli ümmarik, munakividega sillutatud plats ja sealt läks alevisse mitu teed, — igaüks ise suunas.

Dr. Turve valis kõige parempoolsema ja nentis vähese kõndimise järel, et oli teinud hästi, sest tänava lõpus paistis maja, mis oli väga sarnane postkontoriga. Lähemale jõudes ta nägi rahuldatuna, et see oligi postkontor. Ja postkontori vastas oli maja, kus elas preili Ardek. Seistes selle maja ees, ta süda hakkas kloppima. Ta tundis, kuidas miski kiirgas läbi ta närvide, kihutades ta verd tuiksoontes kiiremini pulbitsema. Närviliselt ta astus uksest sisse, tõusis trepist teisele korrale ja kloppis preili Ardeki uksele.

Avas vana, heasüdamliku näoga naine, arvatavasti preili Ardeki ema. Dr. Turve küsimusele, kas võiks kokku saada preili Ardekiga, vastas naine:

„Ta ei ole kodus.“

„Ei ole kodus?“

„Kahjuks mitte. Ta on ära sõitnud.“

„Millal preili sõitis ära?“

„Juba üle eile õhtul ja pole veel tulnud tagasi. Ta sõitis nimelt linna.“

Dr. Turve vabandas ja läks. Preili Ardek oli siis üle eile, kohe peale nende lahkumist, neile linna järgnenud. Ja ta polnud tulnud veel tagasi!

Et järgmine mootorvagun läks linna kell kaheksa, siis dr. Turvel oli veel aega terve tund. Ta otsustas kasutada seda aega aleviga tutvumiseks.

Et alev polnud kuigi suur, siis ta oli selle käinud poole tunni jooksul risti ja põigiti läbi, ning siirdus siis metsa, mis asetses alevi taga kõrgendikul. See oli kuiv männimets, liivaste teeradadega ja üksikute pinkidega puude all. Metsa keskel dr. Turve leidis poolenisti kinnikasvanud tiigi ja selle kaldal tüki lagedat muru, kus oli hea lamada. Ta laotas mantli rohule ja heitis selili, sirutades jalad mõnusalt välja. Ülal, männilatvade vahel, paistis taevas ja kuski toksis rähn. Päike oli loojenemas; suurena ja veripunasena ta oli vajunud metsa taha, pannes pilved leegitsema. Puutüved punusid maapinnale oma varjudest tumeda võrgu ja valge udulinik vedas end üle tiigi veepinna, mille värv oli nüüd süsimust.

Vaikne ümbrus rahustas dr. Turvet. Viimastel päevadel ta oli pidanud üle elama niipalju põrutavat, et see ei jätnud mõju avaldamata ka nii tugevatele närvidele, nagu olid tema omad. Ta lamas liikumatult, lastes oma mõtetel vabalt ringi lennata, — ja tundis, kuis vaikus, mis ümbritses teda, hoovas ka temasse nagu külm karastav jook. Ta langes sellesse unetaolisse põgusasse olekusse, kus mõte on kerge kui udusulg ja süda täitub seletamatu rahuga. Kõik soovid muutuvad malbeiks, kõik kavatsused siiraiks ja erutavate mälestuste eredad värvid hakkavad tuhmuma.

Nii lamas ta kaua, olles unustanud aja. Vaadates kella ta ehmus: kella kaheksane mootorvagun oli juba ammu läinud. Mis nüüd teha? Midagi muud, kui oodata järgmist mootorvagunit, mis läks kahe tunni pärast. Et kord-korralt läks ikka pimedamaks, siis ei olnud metsas viibimisel enam mõtet. Ta läks alevisse tagasi. Veel kord ta käis preili Ardeki

korteris vaatamas, kas ta polnud tulnud vahepeal linnast saabunud mootorvaguniga koju. Aga preili Ardek polnud tulnud. Dr. Turve oli ennist alevi peatänaval silmanud restorani ja ta otsustas istuda need kaks tundi seal. Kuigi ta ei osanud poolpimedatel tänavatel just hästi orienteeruda, leidis ta restorani õige ruttu. Restorani ukse kohal oli pikk pruun silt ja selle all põles elektrilamp.

Ta läks sisse, istus lauda ja tellis õhtusöögi ja pudeli õlut. Peale tema oli siin ainult kolm laudkonda. Neli talumeest, kes jõid viina, keegi mees, — välimuse järgi otsustades mõni kohalikest poesellidest, — kahe naisega, kes teineteise võidu kokeerisid oma võõrustajaga, ja kaks poisikeseohtu noormeest. Varsti lahkusid noormehed ja poesell oma daamidega, ning poolhämärase ruumi jäid peale leti juures tukkiva kelneri ainult talumehed ja dr. Turve. Kuulunud tund aega nende käratsemist, dr. Turve tasus arve ja lahkus. Ta kavatses ülejäänud tunni istuda jaama ooteruumis. Ta jõudis sinna veidi enne kella ühtteist. Perroonil seisis mõned inimesed ja ootasid linna poolt tulevat mootorvagunit. Nende seas oli ka Viktor Ardek. Aa, tema ootas ka siis kedagi! Kummalgi korral dr. Turve polnud teda kodus näinud. Võib-olla oli ta teises toas ega tulnud millegipärast välja. Aga nüüd seisis ta siin, mantlikrae üleval ja paberross suus. Tundus, et ta oli närviline, sest ta tammus rahutult ühelt jalalt teisele.

Dr. Turve jäi perroonile viiva ukse varju seisma ja pidas teda silmas.

Linna poolt tulev mootorvagun mürises ette ja peatus pidurite ragisedes. Vaguniuks avanes ja keegi

mees, käes suur kohver, astus välja. Temale järgnes keegi naine, süles valge puudel, ja siis, — dr. Turve võpatas, — preili Ärdek!

Vend ruttas talle vastu ja nad tulid uksest sisse, mille varjus dr. Turve seisis.

„Kas kiri oli veel alles?“ küsis Viktor oma õelt ärevusest väriseva häälega, kui nad temast möödusid, teda märkamata.

Dr. Turve ei kuulnud, mis preili Ärdek vastas. Ta vaatas neile järele, kuidas nad astusid jaamahoone trepist alla ja pöördusid paremale. Siis ta tundis, et veel keegi seisab tema lähedal. Tõstnud pilgu, ta nägi teisel pool ust pikka, musta kaabut kandvat meest, kes vahtis ka preili Ärdekile ja ta vennale järele. Kust see mees nii ootamatult oli ilmunud, seda ta ei teadnud. Ka ei võinud ta näha mehe nägu, sest see oli varjatud ülestõmmatud palitukrae ja sügavalt silmadele surutud kübara taha.

Hetkel, mil preili Ärdek ja ta vend kadusid pimedusse, võõras ruttas neile järele.

Alles pärast tuli dr. Turve mõttele, et tema oleks võinud omakorda jälitada võõrast, kuid nüüd see oli juba hilja. Siiski ta läks veel kord preili Ärdeki maja juurde. Seistes postkontori esisel platsil, ta nägi teise korra valgustatud aknaid. Ja paariks sekundiks ilmus ühele naine, kelles ta arvas ära tundvat preili Ärdeki. Teda haaras juba soov minna sisse ja preili Ärdekiga siiski rääkida, aga ta kainem osa mõistusest hoidis teda tagasi.

Süngena ta läks jaama tagasi, rõhutatud mingist halbaennustavast aimusest.

PREILI KORNETI SELETUS.

Järgmisel hommikul peale kõnetunde dr. Turve kõlistas kriminaalpolitseisse ja küsis Harro järele. Talle vastati, et Harro on läinud vabrikant Ralmati majja. Dr. Turve tänas ja pani kõnetoru käest.

Harro oli siis Ralmati juures. Ta võib-olla oli vahepeal leidnud mõne uue jälje, mis aitab seletada nii mõndagi. Võimalik, et ta valvab teenrit ja kojamest. Otsib kindlamaid tõendusi nende vastu. Jah, nii see pidi olema.

Nüüd oli tarvis ilusasti järele mõelda, missuguse seisukohale Harro suhtes asuda. Kas usaldada teda täiesti? Rääkida talle puhtsüdamlikult sinisest kirjast, preili Ärdeki viibimisest mõrvaõhtul kolme kotkaga värava all ja ka tema linnaskäimisest? Või vaikida? Kumb oleks parem?

Ta pidi endale tunnistama, et esimene tee oleks õigem, sest, -- ta arvas, et nüüd ei maksnud enam kahelda, — preili Ärdek oli kuidagi ühenduses selle mõrvaga. Tema viibimine kolme kotkaga värava all ei olnud juhuslik. Ei, kõigel oli oma peidetud tagamõte, ka sinisel kirjal. Aga seda, kuidas see kiri oli sattunud tema kätte, ta ei osanud endale kuidagi seletada.

Lõppeks, kas see kiri oligi preili Ärdeki kirjutatud? Jah, seda ei saanud praegu millegagi tõen-

dada. Võimalik, et preili Ardekil ei olnud sinise kirjaga midagi ühist. Kes võis seda kõike teada? Tema, dr. Turve, ei suuda vist küll seda saladust lahendada. Võib-olla suudab aga Harro. Kui rääkida Harrole kõik, kas ta aga ei astu siis mõtlematut sammu? Harro ehk toimib otsustavalt: areteerib preili Ardeki ja ta venna jalamaid? Vaimusilmas ta nägi, kuidas see ilus, õrn naine suletakse pimedasse kongi, ja ta tundis end süüdlasena. Maailmas juhtub kummalisi asju, üks niisuguseid oli tema praegune seisukord: ta ei saanud kõige paremal tahtmisel toimida nii, et ta süda jääks rahule. Ta ei otsustanudki seda küsimust lõplikult, ta läks Harrot otsima.

Ta leidis Harro Ralmati söögitoast, kuhu teener ta juhatas. Uksel, kui viimane oli talle avanud, ta oli teda silmitsenud lähemalt ja ütles nüüd endale, et niisugune mees võis küll saada mõrvaga hakkama. Ta arvas teenri välimusest võivat lugeda kalkust ja salakavalust. Kas ei vaadanud need ümmarikud öökullisilmad teda luuravalt?

Harro istus söögitoas laua juures ja kritseldas midagi ühele väikesele paberitükile. Ta tervitas dr. Turvet lühikese peanoogutusega.

„Arvasin juba, et olete meid ära unustanud, härra doktor. Eile polnud teid üldse näha,“ ütles ta.

„Mul oli eile palju tööd,“ luiskas dr. Turve. „On midagi uudist?“

„Mitte midagi,“ vastas Harro. „Tammume ikka veel ühel ja samal kohal. Kolame siin majas ringi, aga ei leia midagi. Ka kriminaalpolitsei ülem Jaanre on praegu siin... ta on vist härra Ralmatiga ülal raamatukogus.“

Uksele koputati.

„Sisse!“ hüüdis Arro.

Teenija astus sisse. Ta oli vist lootnud leida siit Harrot üksinda, sest dr. Turvet nähes ta nagu väljendas nõutust.

„Oleksin soovinud teiega rääkida paar sõna,“ ütles ta Harrole.

„Palun,“ ütles Harro ja tõukas talle tooli lähemale.

Dr. Turve tahtis eemalduda, kuid peatus Harro viipe peale.

„Kas teil on midagi puhtisiklikku?“ pöördus Harro teenija poole.

„Mitte isiklikku,“ ütles see. „Äga ma arvan, et politsei võiks tunda sellest huvi.“

„Siis, palun, jääge!“ ütles Harro dr. Turvele.

„Eile õhtul ma olin imeliku sündmuse tunnistajaks,“ algas preili Kornet. „Läksin nimelt õhtul sahvrisse suhkrut tooma. Nagu te teate, on kojamehe tuba just sahvri kõrval. Kuulsin seal hääli. Loomulikult alul ma ei pööranud sellele tähelepanu, arvasin, et kojamees räägib oma naisega. Äga kui hääled muutusid ikka valjemaks, äratas see minus imestust. Seda rohkem, et mõlemad hääled olid meeste omad. Mul pole küll harjumuseks võtmeaugu taga kuulata, aga...“ ta katkestas äkki lause ja punastus.

„Kes seal siis rääkisid?“ küsis Harro.

„Ma väljusin sahvrist ja tulin kööki tagasi,“ jätkas preili Kornet. „Siia polnud hääli kuulda. Äga kui läksin koridori, kuulsin neid päris selgesti, sest kojamehe toa uks oli praakil. Nüüd tundsin hääled selgesti ära. Üks rääkijaist oli koja-

mees, teine teener. Kuulsin, kuidas kojamees ütles teenrile vihaselt: „Ma räägin kõik!“ Ja teener vastas mürgiselt: „Siis kukud ka ise sisse.“ Taipasin, et midagi ei ole korras, ja arvasin, et teen hästi, kui räägin sellest teile. Rohkem ma enam ei kuulnud, sest nad vaikisid äkki ja ma ruttasin tagasi, sest kartsin, et nad ehk väljuvad ja näevad mind.“

„Tegite hästi,“ ütles Harro. „On teil mulle ehk veel midagi teatada?“

Preili Kornet hõõrus närviliselt käsi ja vastas siis:

„Jah, on küll.“

„Mida siis?“

„Aga see juhtus enne mörva.“

„See ei tähenda midagi. Palun rääkige!“

„Ma ei mäleta täpselt, mis kuupäeval see oli. Arvan, et umbes nädal aega enne mörva. Ühel õhtul, kell võis olla üksteist, ma kuulsin aias tasast vilistamist. Olin oma toas. Tõmbasin kardinaid ettevaatlikult kõrvale ja vaatasin välja. Aga et oli pime, ma ei näinud kedagi. Siis kuulsin koridoris kellegi samme. Ettevaatlikult avasin ukse ja piilusin välja. Nägin kojameest. Ta oli tulnud oma toast ja läks kikivarbail piki koridori. Kui ta pöördus ümber koridori nurga, ma ei näinud teda enam, aga kuulsin teda tasa avavat maja tagaust. Ta läks aeda. Umbes veerand tunni pärast kuulsin teda tagasi tulevat.“

„Miks te sellest kohtu-uurijale ei rääkinud?“

„Mulle meenus see alles hiljemini.“

„Kas kuulsite päris selgesti, et keegi vilistas? Võib-olla oli see tuul? Kojamees ehk läks juhuslikult aeda?“

„Tuul see küll ei olnud. Ilm oli vaikne. Keegi oli aias ja vilistas.“

Kui preili Kornet oli läinud, küsis dr. Turve: „Mis te arvate sellest jutust?“

„Arvan, et preili Kornetil ei ole põhjust mulle niisugust asja luisata. Mida ta kuulis ja nägi, seda ta ka kuulis ja nägi.“

„Äga,“ algas dr. Turve ja vaatas ringi, kas keegi teda ei kuule. „See viitab juba kindlamalt millelegi, mis...“

„Mõrvale, tahtsite öelda?“ täiendas Harro ta lauset ja vaatas omakorda ringi. Ta pilk peatus aknal. „Teener ja kojamees ei kuule meid, võime julgesti rääkida. Näete, nad mõlemad on praegu aias... Jah, nalja pärast niisuguseid sõnu ei öelda.“

Kriminaalpolitsei ülem ja vabrikant Ralmat astusid sisse. Nad teretasid dr. Turvet lahkelt.

„Püüdsime tungida Nikolai Stemini minevikku,“ ütles kriminaalpolitsei ülem. „Härra Ralmat oli nii lahke ja katsus tuletada veel kord kõike meelde, mis ta Steminist teab.“

„Kahjuks on seda aga väga vähe,“ ütles Ralmat, võttis taskust sigaretipaki ja pistis ühe sigareti pitsi otsa. Ka teised läitsid paberossid.

„Täna saame igatahes teada, kas tal siin sugulasi on,“ ütles Jaanre. „Tegin järelepärimise. Liivsaar saab täna andmed kätte.“

Harro heitis pilgu aeda ja nähes, et kojamees ja teener on ikka veel seal, seletas Jaanrele, mis preili Kornet oli rääkinud.

„Haa, see on tugev niit, mis ei rebene! Hehee, siit saame hakata kinni! Kas ma ei öelnud kohe, et nende seletust tuleb võtta kriitikaga? Jajah, vana

Jaanre ei lase end nii kergesti ninapidi vedada. Pealegi veel niisuguse jutuga nagu nemad rääkisid. Nad lähevad tuppa — ja mõrvarit ei ole!“ ütles Jaanre võidurõõmsalt.

Ralmat oli ilmsesti kokkunud.

„Seda ma poleks kunagi uskunud,“ ütles ta ja vaatas ühe otsast teise otsa. „Teener ja kojamees... ma pidasin neid ausateks inimesteks...“

„Seni peetakse igäüht ausaks, kuni ei saada tõendada vastupidist,“ ütles Jaanre. „Nüüd muutub see mõrv lihtsaks ja arusaadavaks. See on mõrv röövimise eesmärgiga. Me ei ole teenrilt ja kojamehelt veel küsinudki, kas nad teadsid Nikolai Stemini kallisasjade olemasolust.“

„Jah, seda me pole veel küsinud,“ lausus Harro ja pöördus vabrikant Ralmati poole: „Ega ka teie pole neilt seda küsinud?“

„Ei. Ma ei teadnud sellest enne midagi, kui kuulsin kohtu-uurijalt. Ma räägin oma teenijatega ainult asjust, mis puutuvad nende teenistuskohusesse.“

„Nad tulevadki!“ ütles Harro hoiatavalt, kes vahtis aknast aeda.

Kõik vaikisid. Siis ütles Jaanre:

„Küsimine neilt kohe järele, kas nad teadsid, mis Stemini hoidis teraskapis.“

„Kui soovite, ma kutsun nad sisse?“ küsis Ralmat teenistusvalmilt.

Jaanre soovis seda.

Ralmat kutsus teenri ja kojamehe sisse.

„Kas te teate, mis Nikolai Stemini hoidis selles teraskapis, mis oli ta toas?“ küsis neilt Jaanre.

Teener ja kojamees eitasid.

„Kas see kapp oli alati lukus?“

„Arvan, et jah. Ma küll ei proovinud teda kunagi avada, sest mul ei olnud sellega midagi tegemist,“ vastas teener.

„Aga kas ta ei rääkinud teile kunagi, mis asju ta seal hoiab?“

„Ei,“ vastasid teener ja kojamees.

Kriminalist Liivsaare sisseastumine lõpetas selle lühikese ülekuulamise. Ta tuli teatama, et kõik järelepärimised Nikolai Stemini mineviku kohta pole andnud suuremaid tagajärgi. Üks olevat siiski tehtud kindlaks: siin tal ei olevat ei omakseid ega sugulasi.

„Nii, et tema minevikust teame ainult niipalju, kui palju teie meile rääkisite,“ ütles Jaanre Ralmatile.

„Muide,“ ütles Liivsaar, „kas mäletate, et Kilu papi pidi meile tooma ühe kirja?“

„Jajah. Kas ta tõi?“

„Ta käis küll kriminaalpolitseis, aga kirja ta ei toonud. Ta ütles, et eile, kui teda pole olnud kodus, murtud tema juurde sisse ja varastatud kiri ära.“

„Vanamehe vigurid,“ ütles Jaanre halvakspanevalt. „Mis kirjast ta jampsib? Temalt varastatud! No see oleks pidanud olema alles mees, kes temalt oleks saanud midagi varastada! Ta tahtis selle väljamõeldisega varjata jälle mõnd väikest musta ärikest. Jajah, peame ta enne surma vist veel kord luku taha pistma.“

Liivsaar ütles, et kavatseb lähematel päevadel astuda vanamehe juurde sisse ja vaadata järele,

kuidas näeb ta pesa seestpoolt välja. Siis lahkuti Ralmati majast. Kriminaalpolitsei ülem pidi minema kohtu-uuri ja juurde, Liivsaar ja Harro aga kriminaalpolitseisse. Et neil kõigil oli lõuna söömata, siis nad astusid ühte söögisaali. Toitu oodates nad vahetasid mõtteid preili Kornetilt kuulnud jutu üle.

„Olen kindel, et teener ja kojamees teadsid kallisasjade olemasolust. Nad aga salgasid seda,“ ütles Jaanre.

„Veider, miks nad jätsid siis kallisasjad puutumata?“ tähendas dr. Turve.

„Selleks võib olla palju põhjusi. Esiteks: neid segati. Nad ju ise tunnistasid, et preili Kornet tuli. Siis nad teesklesid muidugi, nagu oleksid nad täiesti süütu.“

„Aga miks nad tagusid kirvega ust, kui nad tahtsid asja toimetada vaikselt? Nad teadsid, et see meelitab teenija välja. Ja milleks oli neil üldse vaja ust lõhkuda? Kui Nikolai Stemin läks sisse ja keeraski ukse lukku, nad oleksid võinud seni oodata, kuni ta tuleb ise välja,“ kahtles Liivsaar.

Jaanre mõtles veidi.

„Ka seda saab kuidagi seletada, ehkki see seletus tundub naiivsena. Kogu see lugu on võib-olla kombineeritud ettenägelikumalt kui me arvame. Mis siis, kui ukse lõhkumine oli trikk? Kui nad oleksid tapnud Nikolai Stemini vaikselt, oleks kahtlus kohe langenud neile. Nüüd nad aga seadsid meid kinnise toa mõistatuse ette, hehee! Kui Stemin läks sisse, nad järgnesid talle ja tapsid ta. Võtsid siis ta taskust võtmed, avasid teraskapi ja varastasid eseme, mida just vajasisid. Üks karpidest oli ju

tühi. Muud nad ei tahtnudki võtta. Muidugi Ste-min ei lukustanudki ust. Nemad aga, kui olid val-mis, lukustasid ukse väljastpoolt, lõhkusid ta siis kirvega maha ja pistsid võtme sissepoole ette. Ja meile rääkisid, et mõrv toimus kinnises toas.“

„Imelikuna tundub, et nad kasutasid selleks pistoda, pealegi veel mürgistatud pistoda,“ ütles dr. Turve, meenutades kolmandat punkti oma parkett-toa saladuse lahendustes.

„Tõsi, ka mina juurdlen selle kallal. Aga, kas keegi ei võinud neile seda muretseda? See on jälle trikk, mis? Oleksid nad kasutanud harilikke tapa-riistu, siis oleks kahtlus võinud neile langeda kerge-mini kui nüüd. Nad, ütleme, kombineerisid kõik endi arvates väga kavalasti. Kõigepealt juba suletud tuba. Siis pistoda. Ei tulda sellele, et lihtsad inimesed võivad kasutada mõrvaks pistoda. Äsi on salapärane, — mõrvarit otsitakse hoopis mujalt. Jajah, seepärast ehk oligi pistoda jäetud maha...“

„On veel võimalus,“ ütles Liivsaar, „et nad ise ei ole mõrvarid. Nad lasksid mõrvari sisse ja lukustasid ukse, kui mõrvar oli juba põgenenud. Võib-olla kojamehe öine käik oligi mõrvariga kohtumine. Öösi sepitseti mõrvaplaan...“

„Ka see võib olla,“ oli Jaanre nõus. „Üks on kindel: nendega see asi algas ja nendega ta ka lõpeb. Väike omavaheline kõnelus sai äraand-jaks...“ Ta pöördus dr. Turve poole. „Jajah, nii see on. Kõik tuleb avalikuks. Peate tunnustama, härra doktor, et oleme teinud suure edusammu. Vörk hakkab tõmbuma koomale. Eks näe, kas peale teenri ja kojamehe jääb sinna veel ka keegi

teine. Mina isiklikult usun, et jääb. Aga teie, härra doktor?“

„Ei tea,“ vastas dr. Turve.

„Nüüd on ka seletatav, miks teener püüdis kahtlust veeretada Ardekile. Kes meile tõendab, et Ardek oli erutatud, kui soovis saada kokku Steminiiga? Ainult teener! Ja kes meile tõendab, et Stemini käskis Ardekit minema saata? Jälle ainult teener! Võib oletada, et teener ei öelnudki Steminiile, et Ardek teda ootab. Tal oli kojamehega sepitsetud juba mõrvaplaan ja seda oli kõige parem teostada just tol õhtul, sest vabrikant Ralmat ja kojamehe naine olid kodunt ära. Seega oli majas peale teenri, kojamehe ja Stemini ainult preili Kornet. Ardek oleks seganud ja seepärast ta saadeti minema. Pärast katsus teener oma seletusega jätta muljet, nagu oleks Steminiil olnud põhjust Ardekit karta. Ta muidugi ei teadnud, et Ardekil oli alibi,“ ütles Liivsaar.

„Teil võib olla õigus,“ ütles Jaanre. „Siiski ei tohi me Ardekeid jätta kahe silma vahele.“

„Nende ülekuulamisel ma veendusin, et nad varjasid midagi ja et neil oli põhjust politseid karta,“ ütles Harro.

„Ei, neid me ei lase silmist. Aga, ma arvan, et on paras aeg teener ja kojamees areteerida. Siis ehk selgub ka Ardekite asi,“ lausus Jaanre.

Ent Harro oli selle vastu.

„Palun teid seda mitte teha!“ ütles ta Jaanrele. „Kuigi meil on nüüd nende kohta rohkem teateid, nii et kahtlustus on omandanud kindlama kuju, on praegu seda veel vara teha. Las nad viibi-

vad veel vabaduses. Las nad usuvad, et oleme valejälgedel. Ja võib-olla saame teada veel midagi muudki. Siis areteerige nad.“

Jaanre ei tahtnud oodata. Ta vaidles vastu, et see on asjatu ajaraiskamine. Aga et ka Harro ei andnud järele, ta nõustus lõpuks siiski Harro ettepanekuga.

Söögisaaalist väljudes läks igäuks omale poole. Dr. Turve otsustas astuda sisse kohtuarsti kabinetti, kus ta enam tükk aega polnud käinud.

SURM VAATAB TAGASI, KUI VÕÖRAD KÄED MIND LÖÖGIKS TÕSTAVAD...

Kui dr. Turve avas kohtuarsti kabineti ukse, ruttas assistent talle üllatushüüdega vastu.

„Kadunud poeg tuleb tagasi!“

Kohtuarst ilmus kemikaalide riiuli tagant välja ja sirutas dr. Turvele käe.

„Kus te siis vahepeal olite, teie õnneseen?“

„Mispärast õnneseen?“ küsis dr. Turve.

„Kas te ise siis seda ei taipa? Teil on nüüd ju võimalus töötada politseiga koos, õigemini: jälgida viimase töötamist. Jaanre on oma meelt suuresti muutnud. Ma poleks küll kunagi uskunud, et võite ta viia niikaugemale. Ja ometi te saite sellega hakkama! Ütlesite ainult paar sõna ja asi oli korras...“

„Rääkige meile ka, mis vahepeal on leitud. Oleme viimastel päevadel tööga nii koormatud, et pole saanud mahti ümbergi vaadata,“ ütles assistent.

„Muidugi,“ lausus ka kohtuarst. „Nagu kuulsime, olevat tegemist mõrvari mõistatusliku kadumisega kinnisest toast.“

„Nüüd ei ole mõrvari kadumine enam mõistatuseks,“ vastas dr. Turve.

„Kuidas nii? Kas toal oli tõesti salakäik?“

„Ei.“

„Äga mis siis?“

Dr. Turve seletas kõik, mis ta teadis, välja arvatud see, et ta oli saanud sinise kirja ja näinud mõrvaõhtul vabrikant Ralmati maja lähedal preili Ardekit. Teised kuulasid teda huviga. Kui ta oli lõpetanud, ütles kohtuarst:

„Jah, ainult nii on see mõrv mõeldav. Muidu põrkab ta vastu loodusseadusi. Meie teadus ei tunne veel vahendit, mis muudaks inimese nähtamatuks.“

„Tõite meile palju uudiseid ja seepärast on meie kohuseks kostitada ka teid. Aga meie uudis on üpris tähtsusetu teie oma kõrval,“ ütles assistent.

„Külakosti ei mõõdeta kotiga,“ vastas dr. Turve.
„Milles asi seisab?“

„See puutub pistodasse.“

„Mis temaga on?“

„Saime nimelt teada, mis tähendavad kiilutaolised märgid oda tõmbil otsal. Andsin pistoda kuulsa ajaloolase professor Sairi kätte. Te ju tunnete teda? Arvasin, et neil märkidel peab olema mingi sugune tähendus, ja ma ei eksinud. Sair ütles, et kiilutaolised märgid on sanskriti keelest pärit, — seega pistoda on india töö.“

„Aga mis nad tähendavad?“

„Nad tähendavad: Surm vaatab tagasi, kui võõrad käed mind löögiks tõstavad...“

„Kõlab nagu ennustus,“ ütles dr. Turve peale lühikest vaikust.

„Jah. Professor arvab, et see pistoda on väga vana.“

„Nii et ta on haruldus?“

„Loomulikult. Nii mõnigi kollekttsionäär maksaks tema eest kena summakese. Mõrvar pidi saama

midagi palju paremat vastu, kui ta sihilikult jättis niisuguse asja maha," arvas kohtuarst.

„Äga võib-olla ta polnud teadlik oda väärtuses," ütles assistent. „Kindlasti ta teadis, et oda on mürgistatud, sest muidu ta ei oleks piirdunud nii väikese haava löömisega. Äga ta ehk ei teadnud, et kui ta oleks oda müünud ära, ta oleks tema eest võib-olla saanud kaks korda rohkem kui asja eest, mille varastamisel ta oda kasutas.“

„Kui see pistoda oleks olnud asjatundja käes, siis oleks seda teatud laiemalt," ütles dr. Turve. „Meil ilmub ju ajalehtedes sagedasti kirjutisi meil leiduvate harulduste kohta. See oda oleks juba ammu mitmest kandist pildistatud ja temast oleks kirjutatud pikalt ja laialt. Kui teener ja kojamees teda kasutasid, siis on huvitav teada, kust nad ta said.“

„Küll nad tunnistavad selle pärast üles," lausus assistent. „Miks neid kohe ei areteeritud?“

Dr. Turve seletas, et Harro oli olnud vastu.

Uksele koputati. Sisse astus Harro.

„Aa, olete mind ennetanud," ütles ta dr. Turvele. „Kuulsin kriminaalpolitseis, et pistodal olev kiri on loetud. Tekst on tõesti huvitav. Nad seal Indias tunnevad asja! Tulin veel kord seda pistoda vaatama. Äga kuidas teie, härra doktor, teadsite siia tulla?“

„Tulin päris juhuslikult," vastas dr. Turve.

Harro vaatas veel kord pistoda täpselt järele ja mõõtis tema pikkust, rääkis siis ühest ja teisest ja tegi minekut. Dr. Turve läks temaga kaasa.

„Kuhu poole teie tee viib?“ küsis dr. Turve tänaval.

„Kriminaalpolitseisse,“ vastas Harro.

„Lähme siis üle turu, siis saame tükk maad koos minna,“ pani dr. Turve ette.

Harro oli nõus.

Turuplatsil nad silmasid jällegi Kilu papit — nähtavasti oli see tema armastatuim paik. Ent nüüd ta ei püüdnud enam ära lipsata, vaid jäi seisma nagu mees, kelle südametunnistusel pole ainustki musta täppi. Ta toetus seljaga vastu laternaposti ja suitsetas.

Harro viipas ta enda juurde.

„Kuule, mis tembutamine see oli kirjaga?“

Vanamees laotas käsi ja võttis sigareti oma hambutust suust.

„Ei olnud tembutamine, härra Harro. Tõesti ei olnud! Minusugune vana inimene ei tembuta enam. Mul oli kiri, vannun, et oli. Äga näe, sisse murti! Uks oli muukrauaga lahti kangutatud. Ja ka laua-sahtel oli lahti kangutatud. Rääkisin juba härradele politseist, aga nemad ei uskunud. See on ikka nii, kui räägid sulaselget õigust.“

„Ära vigurda!“ ütles Harro. „Parem räägi ilusasti ära, mis sa selle kirjaga tahtsid saavutada. Ma juba hoiatasin sind!“

„Ui, ui, härra Harro, kohe hakkate kahtlema! Kas ma tõesti olen siis niisuguse näoga, nagu valesaksin teile suu ja silmad täis? Ei ma vigurda. Vannun veel kord, et kiri varastati! Pärisin kõigilt majaelanikelt: keegi ei ole midagi kuulnud ega näinud. See on ikka nii... Kõrvalkorterite elanikud olevat olnud õhtul kodunt ära... Oli see ka üks Issanda needus, et pidin just minema välja... Kui

oleksin istunud kodus, siis ei oleks keegi saanud kirja varastada.“

„Sa siis ikka ei luiska?“

„Ei, härra Harro, mina ei luiska! Ära varastati.“

„Nii, nii. Aga kes sulle kirja jättis?“

„Adolf Lasser.“

„Ei ole kuulnud seda nime,“ ütles Harro. „Kes ta on?“

„Üks vana tuttav. Mitte hea tuttav, tundsin teda ainult pealiskaudselt.“

„Nüüd sa katsud jälle luisata. Kõikide sinu tuttavate nimed on meie juures ilusasti kirjas, Adolf Lasserit aga nende seas ei ole.“

„Ma ütlesin ju, et vana tuttav. Sinna on juba palju aastaid tagasi, kui sain teda tundma. Ei mäletaги enam, kus. Jah, isegi seda ei mäleta. Vahepeal ei näinud teda enam. Aga kaks nädalat tagasi —, jah, niipalju aega saab sinna küll, astub ühel päeval üks mees minu poole sisse ja ütleb: tere! Vaatan — täiesti võõras. Tema aga astub juurde ja pistab oma käpa mulle pihku. Vaatan uuesti: oleks nagu tuttav. Jah, oleks tuttav nagu küll. Küsib siis, et kas ma ei tunne, kes ta on? Ütlen: ei. Tema siis, et olen Adolf Lasser. Nagu ta seda ütles, nii tundsin ta ära. Jah, oli teine tõesti Adolf Lasser.“

„Ja tõi sulle kirja?“ küsis Harro.

„Ei. Tahtis jääda minu juurde korterisse. Ütles, et on sõitnud hiljuti siia. Jah, nii ta ütles. Tahtvat peatuda siin nädal või kaks. Võõraste-majades ei tahtvat raha raisata. Et võtku mina ta enda juurde. Teie, härra Harro, ju teate, et mul on hea süda. Kuidas sa ütled inimesele ära, pea-

legi, keda tunnend? Jäigi teine siis minu juurde korterisse.“

„Mis ta siin tegi?“

„Ei tea, härra Harro. Mina ei pista oma nina teiste asjadesse. Mitte ei tea. Päeval magas suuremalt jaolt kodus, aga õhtul käis väljas. Vahel tuli koju alles peale keskööd.“

„Millal ta sulle siis kirja andis?“

„Ah kirja? Oot, las ma mõtlen! See oli vist kahekümne üheksanda septembri õhtul, mineval neljapäeval... Jah, kindlasti siis, sest ta ütles, et ma ei tohi seda kirja viia enne teist oktoobrit politseisse, et pean viima just kolme päeva pärast...“

„Räägi selgemalt! Kuidas see asi siis oli?“

„See asi oli nii, härra Harro: Kahekümne üheksanda septembri õhtul ta andis suure kirja minu kätte. Ümbrikule ei olnud kirjutatud midagi. Ise ütles, et nüüd ta läheb välja ja kui ta kolme päeva pärast tagasi ei tule uusi korraldusi tegema, siis viigu ma kiri politseisse. Jah, just nii ta ütles. Siis vaatas mulle otsa nagu kull ja hakkas ähvardama. Ütles, et kui peaksin kirja lahti võtma, või enne tähtaega politseisse viima, minevat mul väga halvasti. Seepärast, ma, härra Harro, ei julgenudki anda kirja enne ära. Aga ta ei tulnud kolme päeva pärast tagasi. Ma ei ole teda enam üldse näinud.“

„Kas ta ei öelnud teile, kuhu ta läheb?“

„Ei, seda ta ei öelnud. Ja ma ei küsinudki. Mis see minu asi oli. Üüri ta maksis mulle ära juba päev varem.“

„Umbes mis kellaajal ta läks siis ära?“

„Kust ma seda siis nii punktipealt võin öelda? Aga eks ta nii viie-kuue ümber ikka olnud...“

„Kuidas Adolf Lasser välja nägi?“

„Ei mina oska seda teile seletada! Aga ta oli niisugune lühike mees, mustade juustega. Nina all olid teisel mustad vuntsid. Jah, vuntse kandis. Ja kui lesis voodis, siis muudkuü näris neid, — niisugune imelik mood oli tal juures.“

„Kas sa räägid ikka õigust? Ega sa kõike seda omast peast välja ei mõelnud?“ usufles Harro.

„Minu vana ja rumal pea ei mõtle enam midagi välja. Sulaselget õigust räägin, härra Harro!“

Korraaga Harro kummardus vanamehele lähemale ja ütles:

„Hehee, sa oled viimasel ajal läinud õige peeneks: suitsetad sigaretti — ja pitsi otsas! Näita pisut!“

Ta võttis vanamehelt kollase luupitsi, mille suuots oli näritud õige katki, ja silmitses seda lähemalt.

„Ei ole mina uhkuse tagaajaja,“ ütles vanamees. „Ei ostnud ma ise seda pitsi ega sigaretti. Lasseril omad teised. Tema suitsetas sigaretti ja pitsiga. Kui läks ära, jättis selle maha. Mõtlesingi siis, et lõõn õige endale näkku. Ja teie, härra Harro, mind kohe süüdistama, et ma olen läinud peeneks nagu mõni pangadirektor.“

„Kuule, sa anna õige see pits mulle,“ ütles Harro.

„Teile, härra Harro?“ ajas vanamees silmad suureks. „Mis te teete niisuguse vana pitsiga?“

„Ah, ma olen kollektсионäär. Mõni korjab vanu paberrossikarpe, mina sigaretipitse. Ma annan sulle tema eest krooni. Kuidas siis jääb?“

„Ei noh, kui ma saan raha uue pitsi ostmiseks, siis hea meelega. Olge aga lahke, härra Harro.“

Harro pistis pitsi vestitaskusse ja andis vanamehele raha.

Vanamees kummardas sügavasti.

„Kui sa peaksid Lasserit nägema, siis teata kohe politseile,“ ütles Harro. Vanamees lubas seda teha.

Siis Harro ja dr. Turve läksid edasi. Jõudnud nurgale, kus dr. Turve pidi pöörduma ära, ütles Harro talle:

„Kui teil oleks aega, siis ma ajaksin meeledi teiega veel paar sõna juttu, härra doktor.“

„Mul on aega küllalt. Kas te ei astuks minu juurde sisse?“

„Hea meelega,“ naeratas Harro.

DR. TURVE JA HARRO VESTLEVAD.

Kui nad istusid dr. Turve toas, ütles Harro:

„Väike omavaheline mõttevahetus aitab teinekord paljugi kaasa mõne keerulise asja selgitamiseks. Nagu kogemata tullakse ideele, mis seni jäänud kahe silma vahele.“

„See on ka minu arvamine,“ tähendas dr. Turve ja küsis edasi: „Äsi hakkab lähenema lõpule, eks?“

„Mis te tahate sellega öelda?“

„Seda, mis ütles härra Jaanregi: võrk hakkab tõmbuma koomale. Näib, et teener ja kojamees jäävad sinna mõlemad.“

Kui Harro vaikis, ta jätkas:

„Teener on seda tüüpi, et temast võib nii mõndagi uskuda. Kas polnud tema poolt kavalus rääkida meile mustast mehest? See teeb asja müstiliseks. Must mees on tema fantaasiatööde.“

„Mina usun vastupidist,“ ütles Harro.

„Mis? Te siis usute, et ta nägi tõesti mingisugust musta meest?“

„Jah. Olgu lood tema süüga kuidas on, aga ma usun, et musta meest ta nägi tõesti.“

„Aga kes see siis oli?“

Harro kehtitas õlgu.

Nüüd dr. Turvele meenus vari akna taga, mida tema oli näinud, kui oli kodus uurinud Ralmati

maja plaani. Ta polnud Harrole sellest veel rääkinudki.

„Ka mina olen näinud midagi kummalist,“ alustas ta pisut kogeldes. „Kohe mõrvale järgneval päeval, kui kohtu-uuriija toimetas ülekuulamist, ma nägin õhtul oma akna taga suurt musta varju, mis kohe kadus, kui teda märkasin. Keegi luuras akna taga. Arusaamatuks jääb, kuhu ta jäi? Sest kui avasin akna, polnud tänaval kedagi.“

„See olin mina,“ vastas Harro rahulikult.

„Teie?“

„Mina jah.“

„Äga mis te seal tegite?“ küsis dr. Turve, olles löödud täiesti rööpast välja selle ootamatu vastusega.

„Pidasin teid silmas.“

„Mind? Mispärast?“

„Sest kahtlustasin teid. Kahtlustan teid ka praegu...“

„Mind?“ kordas dr. Turve. „Milles te mind kahtlustate?“

„Kes teab,“ vastas Harro kahemõtteliselt. „Teie ei saa salata, et põhjusi mul selleks on.“

„Kas mõrvas?“ küsis dr. Turve ja talle tulvas veri näkku.

„Mitte mõrvas, aga ühenduses asjadega, mis omakorda võivad olla seoses mõrvaga.“

See kahtlustus pani dr. Turve viha keema. Teda kahtlustatakse! Kuna ta polnud milleski süüdi; võib-olla ainult selles, et ta ei avaldanud kohe politseile, mis ta teadis sinisest kirjast ja tundmatust daamist, kes pärast osutus preili Ardekiks. Äga oli see siis kuritegu? Ta ju ei võinud kohe teada,

kas kirjal ja selle saatjal oli mõrvaga midagi ühist. Ta ei tahtnud võib-olla süütut inimest segada nii tumedasse ja kardetavasse loosse, nagu oli mõrv Ralmati majas. Kuid ta ei tahtnud ka, et politsei satuks valejälile. Seepärast ta hakkaski ise asja uurima. Ja nüüd kahtlustatakse teda!

„Missugustel alustel te mind kahtlustate? Peavad ju olema mingisugused tõendused?“ ta küsis karmilt, püüdes taltsutada oma pahameelt.

„Muidugi, need meil on.“

„Mis? Teil on tõendused minu kahtlustamiseks?“ hüüdis dr. Turve end unustades.

Jälle Harro naeratas ja dr. Turve möönas mõttes, et see oli kõige ebameeldivam naeratus, mis ta iganes näinud.

„Palun, härra doktor, ärge erutuge! Te peaksite teadma minust paremini, et erutatud inimesega on äärmiselt raske mõistlikult rääkida. Tohin paluda?“ ta ulatas dr. Turvele oma portsigarri. Dr. Turve pidi ta pakkumise juba lükkama tagasi, ent siis taipas, et see oleks väiklus, ja võttis paberossi.

„Tahan olla teiega avameelne, ehkki teie, härra doktor, ei ole seda olnud minuga,“ ütles Harro. „Äga ma usun, et see on meile mõlemale kasulik. Kõigepealt: mõrvaõhtul, kella kümne ajal, te jalutasite erutatult vabrikant Ralmati maja vastas tänaval...“

Hoop järgnes hoobile ja dr. Turve langetas lööduna pea.

„Eks ole, härra doktor?“

Dr. Turve jaatas tumedalt.

„Niisiis: te jalutasite mõrvaõhtul vabrikant Ralmati maja lähedal,“ jätkas Harro. „Kas ei peaks see

andma põhjust teatavaiks oletusiks? Pealegi, kui ohver on tapetud mürgistatud pistodaga. Lihtne ja harimatu inimene ei kasuta niisugust tapariista. Või kui ta seda siiski teeb, siis ta on selle saanud kelleltki asjatundjalt. Ja kes tunnevad kõige paremini mürke? Loomulikult inimesed, kes nendega iga päev tegelevad. Keemikud, arstid ja mõned teised. Teie olete arst — ja noor arst. Teie ei ole rikas. Võib-olla peate tugevasti eluga maadlema, kes teab? Kui uppujal ei ole teivast, millest haarata kinni, siis ta haarab ka õlekõrrest. Nii toimib ka politsei...“

„Kust te teate, et ma mörvaõhtul jalutasin seal?“ küsis dr. Turve.

„Teid nähti, juhuslikult. Siis räägiti sellest kohe Jaanrele. Järgmisel hommikul Jaanre ruttas kohtuarsti kabinetti, et pärida teie isiku kohta lähemaid teateid, sest teadis, et kohtuarst tunneb teid. Te olite seal. Võib-olla olete kuulnud, et tema meetod on: mörvar joosku ise lõksu? Talle näis, et teie näol on tal tegemist iseäranis kavala mehega, sest te palusite teda kohe, et ta lubaks teil olla juurdluse toimetamise juures. Ütlesite, kui ma ei eksi, et olete mörvast huvitatud kui teadlane. Tema sai sellest aru omamoodi. Esiteks: politsei ei kahtlusta meest, kes töötab temaga käsikäes. Teiseks: uuesti mörva kohal olles ja kuuldes, mis majaelanikud räägivad, te näete, kas mingisuguseid jälgi on leitud, ja kui on, siis püüate neid segada! Üldse, te olete informeeritud kõigest ja võite, kui selleks peaks olema vajadus, õigel ajal kaduda. Teisest küljest, kuna ta teie eesmärki arvas teadvat, võis ta teid hästi pidada silmas, ilma et teie ise oleksite

seda teadnud. Tavaliselt on nii, et kurjategija reedab end sellega, et püüab hoiduda end reetmast. Kas te tõesti usute, et muidu oleks teid lastud Ralmati majja? Et oleksite võinud kõike näha ja kuulda? Politsei pole tsirkus, kuhu vajatakse pealtvaatajaid. Jaanre ei teinud seda omal vastutusel. Ta informeeris oma plaanist prokuröri ja kohtu-uurijat. Muidugi teadsin seda ka mina. Kas mäletate, kui vaatasime jälgi, mis olid köögitüdruku akna all? Mis tegi Jaanre? Ta laskis ka teil vajatada oma saapajälg nende kõrvale. Muidugi oli see temast suur rumalus. Arvasin, et taipasite tema eesmärgi. Muru oli ju pehme, kes, pagan, oleks keelanud tal pärast, kui te olite juba läinud, mõõta teie jälgi? Muide, te olite alalise valve all...“

„Siis sammud, mis mind ühel õhtul Kulla tänaval jälitasid, kuulusid mõnele teie mehele?“ küsis dr. Turve.

„Liivsaarele. Ta on päris meister jälitamises.“

„Siis teate ka, et käisin eile otsimas preili Ardekit?“

„Loomulikult. Loodan, et tundsite end metsa all lamades hästi?“

„Tänan! Ainult pisut jahe oli.“

„Mis puutub minusse isiklikult,“ jätkas Harro, „siis ma alul uskusin, et Jaanre oletus, nagu võiksite olla mõrvvari abiline või teate vähemalt, kes mõrvar on, pole just võimatu. Mõrvariks ma teid ei pidanud, kas või juba seepärast, et olite mõrva kordasaatmise hetkel tänaval. Aga nüüd mul on põhjust arvata, et teate mõrvast niisama vähe kui politsei. Kahtlustan teid aga ühenduses preili Arde-

kiga. Te teate temast midagi, kuid varjate millegi pärast meie ees.“

„Kust te teadsite, et olen preili Ardekit juba varemini näinud?“

„Siis ma ikka ei eksinud?“ küsis Harro vastu.

„Teil oli õigus. Aga kas te ise siis seda päris kindlasti ei teadnud?“

„Päris kindlasti mitte. Kui läksime Ardekite juurde, panin teid niisama palju tähele kui neid. Viktor Ardekit te ei tundnud. Te vaatasite talle otsa nagu võõrale inimesele kunagi. Aga kui preili Ardek astus sisse, — te oleksite ise pidanud nägema oma nägu!“

„Hea, ma näen, et varjamine enam ei aita,“ ütles dr. Turve ja jutustas Harrole kõik, mis ta teadis. Ta rääkis oma hämmastusest, kui oli saanud sinise kirja, preili Ardekist mõrvaõhtul kolme kotkaga värava all, tema hirmunud ilmet ja põgenemisest. Ta rääkis ka preili Ardeki linnas käimisest, siis ta vennast, kes küsis õelt, kas kiri oli veel alles. Ta ei unustanud mainimast ka tundmatut meest, kes oli preili Ardekit jälitanud. Ühtlasi ta avaldas ka põhjused, mis olid teda sundinud politseid mitte täiel määral usaldama. Kui ta oli lõpetanud, ütles Harro:

„Tänan! Usun teie sõnu. Mitte seepärast, et toetusin teie isikule ja autoriteedile, vaid et mul on omad põhjused, mis ütlevad, et teie ei valetanud mulle praegu. Nüüd saan aru, miks vaikisite. Kuid teie kartus oli alusetu: olen viimane, kes areteeriks süütu inimese. Teie rahustuseks võin ka kohe öelda, et ei preili Ardek ega ka ta vend pole mõrvarid. Aga preili Ardekil oli põhjust karta, et ta vend

võiks Nikolai Stemini tappa, või ma oleksin väga halb inimestetundja.“

„Millest te seda järeldate?“

„Kas teate, et seni ei ole mõrvast ilmunud ajalehtedes veel sõnagi? Jah? Mina palusin, et ajalehed ei tooks seda ära. Üks põhjus oli, et tahtsin enne kuulata Ardekid üle. Oleksid nad mõrvast midagi teadnud, ütleme, olnud kaasteadjad, siis ei oleks teade, et Nikolai Stemin on tapetud, mõjunud nii, nagu ta tegelikult mõjus. Nägin kohe, et nad ei teadnud sellest midagi. Viktor Ardek muutus rõõmsaks, preili Ardek aga kahvatas ja sosistas vennale: Siis sa valetasid meile! Millest oli jutt? Nikolai Stemini tapmisest. Mida vend õe arvates oli valetanud? Et tema ei tapnud. Järelikult: ta oli ehk kunagi andnud mõista, et ta saaks sellega hakkama. Minu oletuse kasuks räägib ka tõik, et Steminil oli Ardeki ees hirm. Ardek valetas, kui ütles, et nende vahekord oli olnud hea. Mina ei poolda Jaanre arvamust, nagu oleks teener seda kõike valetanud. Kaldun uskuma, et teener rääkis õigust, kui ütles, et Viktor Ardek oli erutatud ja et Nikolai Stemin kahvatas tema nime kuuldes. Nende vahel oli midagi. Siis veel, te märkasite, kuidas Viktor Ardek kohkus, kui kuulis, et olen politseist. Ta kartis politseid, kuid mitte Nikolai Stemini tapmise, vaid millegi muu pärast.“

„Aga kes võis olla see tundmatu mees, kes jälitas preili Ardekit?“ küsis dr. Turve.

„See oli üks meie mehi. Ka preili Ardek ja ta vend olid alalise valve all nagu teiegi. Kohe järgmisel hommikul, kui kõlistasin Soo alevi postkontorisse ja küsisin järele, kas Viktor Ardek on

ametis, ma kõlistasin ka kohalikku politseijaoskonda ja käskisin seada mõlema järele salajane valve. Kui preili Ardek sõitis linna, sõitis keegi temaga kaasa, — pikk võõras mees, keda te nägite.“

Dr. Turvel oli Harro seletust kuuldes tunne, nagu oleks ta südameelt võetud ükshaaval ära raskeid kive. Viimaks jäi sinna ainult üks, mille rõhuline oli endise kuhjaga võrreldes kergesti talutav.

„Teie seletuses väärrib kõige rohkem tähelepanu sinise kirja lugu,“ ütles Harro. „Kas saatis selle kirja preili Ardek, või keegi teine? Ja mis oli tema otstarve? Ning siis teine kiri, mida preili Ardek käis linnas otsimas?“

Ta vajus mõttesse.

„Nüüd, mil teate minu osa selles asjas,“ ütles dr. Turve, „te vist lülitate mind täiesti välja? Nüüd teil ei ole enam tarvis mind valvata. Ka ei saa ma olla teile kuidagi teisiti kasulik. Alul ma segasin end sellesse asja teatava eesmärgiga, mida te nüüd teate, ent nüüd, — ma ei tea, kas te mind usute või ei? — on minus färganud ka teine huvi, huvi saada saladuse jälile. Hea meelega saadaksin teid veel mõnel ülekuulamisel —“

„Olete osutanud mulle nii mõnegi teene, alul ebateadlikult, nüüd teadlikult, ja ma olen teie võlglane. Oleksin rõõmus, kui ma oma võlga saaksin tasuda sellega, et informeerin teid kõigest, mis edaspidi toimub, ja võtan teid kaasa juhtumeil, kus seadus ei tee selleks takistusi.“

Ta ulatas dr. Turvele käe, mida see tugevasti surus.

KUULUTUS.

Paar päeva hiljem, kui Nikolai Stemin oli maha maetud Ralmati kulul, dr. Turve kohtas Harrot tänaval.

„Tulete nagu kutsutult,“ ütles Harro. „Olen praegu teel vabrikant Ralmati juurde ja kui teil on aega, siis võite mind saata.“

Dr. Turvel oli aega. Nad hakkasid sammuma koos edasi.

„Muide, mul on teie jaoks uudis,“ ütles Harro.

„Mis see on?“

„Tean, kuidas sinine kiri sattus teie kätte.“

„Kas tõesti? Kuidas siis?“

Harro võttis taskust ajalehe, harutas ta lahti ja osutades sõrmega ühele kuulutusele ütles:

„Lugege!“

Dr. Turve luges:

„Tooni, palun teatage endast hiljemalt 28. skp. slt. „Preili 24“ all. See on viimne tähtpäev.“

„Vaadake märgusõna,“ ütles Harro. „Märgusõna on „Preili 24“. Teie kuulutusel oli märgusõnaks lihtsalt „Preili“. Tulin kohe mõttele, et siin on tegemist eksitusega. Teie kuulutus ilmus

25. septembril. Vaatasin selle lehe läbi, seal tõesti ei olnud teist kuulutust, mille märgusõna oleks olnud enam-vähem sarnane teie omaga. Siis vaatasin läbi numbrid, mis olid ilmunud varemini. Ja 22. septembril ilmunud numbrit hoiate praegu käes. See kuulutus on määratud kellelegi Tooni nimelisele preilile. Märgusõnaks on „Preili 24“. Ja daam kirjutaski, kuid unustas kogemata lisamast sõnale „Preili“ juurde numbri 24. Ja nii kandis see kiri ainult sõna „Preili“, mis aga oli teie märgusõnaks. Daam ei kirjutanud kohe, vaid viimastel päevadel. Võimalik, et ta enne kirjutamist luges muuseas ka teie kuulutust, teie märgusõna jäi talle meelde ja pärast kirjutades talle tundus, et niisugune oligi märgusõna, millele pidi tema kirja saatma.“

Dr. Turvele oli kõik ühel hoobil selge. Kui lihtne see oli! Ja tema oli murdnud nii kaua pead, ilma et oleks tulnud ainukesele ja õigele järel-dusele.

„Kes see teine võiks olla, kelle kuulutust ma praegu lugesin?“ ta küsis.

„See oli Nikolai Stemin.“

„Stemin?“

„Jah. Käisin toimetuses. Üks ametnikest oli tundnud ta ära. Ta oli iga päev peale kuulutuse ilmumist käinud küsimas, kas kirja on tulnud. Ja hiljuti, — päeval, mil preili Ardek viibis linnas, — oli keegi daam käinud järele kuulamas, kas kiri, mis oli saadetud mainitud kuulutuse peale, on ära viidud. Ta olnud ilmsesti üllatunud, kuuldes, et sellele kuulutusele polegi kirja tulnud. See daam oli preili Ardek. Seda kirja, mis te andsite mulle ja mis on praegu minu taskus, ta käiski otsimas.“

„Äga see võis olla ka mõni teine? Kust te teate, et see oli just preili Ardek?“

„Tema eesnimi on Tooni. Stemini kuulutus oli määratud kellelegi Toonile. Toimetuses kirjeldati mulle ka tema välimust. Ka väidab mees, kes teda jälitas, et ta oli tõesti käinud seal.“

„Nüüd on kõik muutunud palju selgemaks,“ ütles dr. Turve.

„Jah, see osa, mis puutub preili Ardekisse, on tõesti muutunud selgemaks. Kui võtame appi kujutlusvõime, siis saame järgmise oletuse, mis, nagu ma usun, tabab naela pea pihta. Nikolai Stemini tegi preili Ardekile mingi ettepaneku, mida viimane omas kirjas nimetab alatuks ja vastuvõtmatuks. See ettepanek on tehtud juba kunagi varemini. Stemini andis ehk preili Ardekile mõtlemisaega. Ja teatas siis ajalehekuulutuse kaudu, et viimne tähtpäev on käes. Preili Ardek vastas talle, et on nõus temaga rääkima. Lubas öelda, mis juhtub siis, kui Stemini jääb oma nõudmise juurde. Sellest võib aru saada ka kui ähvardusest. Ta sõidabki linna, läheb määratud õhtul maja lähedale, kus Stemini elas. Nähtavasti nad olid ka varemini seal kohtunud, sest kirjas mainitakse „kolme kotkast“ nii, nagu peaks Stemini juba teadma, mis see tähendab. Ta ootab, aga Stemini ei tule. Seepärast, et ta pole kirja kätte saanud. Tumedateks punktideks jäävad järgmised küsimused: Mis oli Stemini ja preili Ardeki vahel? Miks otsis Viktor Ardek samal õhtul Stemini ja kas ta õde sellest tõesti ei teadnud midagi? Ning mispärast preili Ardek äkki põgenes? Kui suudame vastata neile küsimusile, oleme jõudnud saladuse tuumale palju lähemale.“

Nad pöördusid Kulla tänavasse. Avades vabrikant Ralmati aiavärvat, ütles Harro:

„Mul on veel vaja preili Kornetiga rääkida. Teie vestelge seni härra Ralmatiga. Muidugi, kui leiame ta kodunt.“

Ralmat oli kodus. Ta avas neile ise. Kuuldes, mispärast Harro siia tulnud, ta palus nad oma kabinetti, et enne rääkida paar sõna.

„Tahtsin teile, härra Harro, öelda, et viimastel päevadel ma ei tunne end kuigi hästi.“

„Mispärast?“ küsis Harro.

„Teadmine, et teener ja kojamees võivad olla mõrvarid — nii arvas härra kriminaalpolitsei ülem, — mõjub mu närvidele.“

„Kas olete nende juures viimastel päevadel märganud midagi erilist?“

„Seda mitte. Kui ma puhtsüdamlikult teile tunnustan, siis ma ei taha hästi uskuda, et neil oleks mõrvaga midagi ühist, kuigi kõik tunnused lasevad seda paratamatult oletada. Nad mõlemad on mind teeninud juba aastaid. Ja ma ei saa neile midagi ette heita. Kui ma aga nüüd mõtlen, et nad võiksid olla kaasteadjad, või koguni ise mõrvarid... jah, siis valdab mind kummaline tunne. Te võibolla ei saa minust aru?“

„Saan küll,“ ütles Harro.

„Ja milleks oli neil vaja Steminit tappa?“ jätkas Ralmat. „Kriminaalpolitsei ülem rääkis kalliasjadest. Aga teener ja kojamees kinnitasid, et nad ei teadnud neist midagi. Ja kuigi kriminaalpolitsei ülem on vastupidisel arvamusel, ma tahaksin siiski uskuda, et nad ei valetanud. Milleks pidi Stemini neile oma varandust näitama, kui ta ei

näidanud seda isegi mulle? Ta oli mees, kes rääkis teenijatega vaid kõige hädavajalikumast. Aga teisest küljest: kui teener ja kojamees ei tea midagi rohkem, kui nad rääkisid, on võimatu seletada, kuidas Stemini mõrvati.“

„Muidugi,“ ütles Harro.

Ralmat võttis kella taskust ja vaadanud seda, lausus: „Vabandage mind. Veerand tunni pärast mul on ärilise iseloomuga kohtumine. Palun, ärge laske end sellest põrmugi häirida! Minu maja seisab täielikult teie käsutuses.“

Dr. Turve ütles, et ka temal on aeg lahkuda. Ta surus Harro ja Ralmati kätt, ning viimane saatis ta ukseni. Kui nad parajasti seisid uksele, tuli Harro sinna ja pöördus Ralmati poole:

„Äh, oleksin peaaegu unustanud...“ ta võttis vestitaskust kollase luust sigaretipitsi, mille suuots oli tublisti kulunud. „Kas ka see mitte ei kuulu teile? Teil vist oli niisugune pits? Leidsin ta täna aiast murult.“

Üle Ralmati näo lendas imestusvari. Siis ta võttis Harrolt pitsi, vaatas seda tähelepanelikult ja ütles:

„Näib küll nii. See on vist sama pits, mis te minu käes nägite. Nähtavasti olin ta jälle ära kaotanud. Seepärast ma ei leidnudki teda eile kuskilt. Muretsesin endale juba uue. Igatahes suur tänu!“ ja ta pistis pitsi taskusse.

Dr. Turve soovis veel kord neile head aega ja väljus.

Tänaval võttis teda vastu sügisene päikesepaiste, kurb nagu viimane hüvastijätt. Kui roheline on vahetunud kollasega, kui taevasinasse seguneb hall

toon, muutes kõik madalamaks ja kitsamaks, kaob inimeste silmis soe läik, neis on väsimus, neist vaatab vastu talv. Tänav ja inimesed näisid dr. Turvele elutuina ja ta otsustas teha jalutuskäigu parki.

Park näis tühjana ja mahajäetuna. Kõnniteid ja muru kattis langenud lehtedest pruun vaip, mille päikesekiired panid aurama. Varesed jalutasid kartmatult maas, istusid okstel, või ringlesid kraak-sudes pea kohal. Kuski kahises midagi; dr. Turve pööras pead ja nägi nälginud koera, kes, nina maas, sörkis ühe puutüve juurest teise juurde. Tuul sahistas puuladvus, puistates alla oksaprügi. Suur vana raudkivi, mis asetses tee ääres, läikis niiskelt.

Eemalt, sealt, kus jalgtee pöördus teise värava juurde, ligines keegi aeglasel sammul. See oli keegi naine, kelle sale kuju eraldus teravalt tee pruunist taustast. Kui ta oli jõudnud dr. Turve lähedale, ta seisatus — ja ka dr. Turve seisatus, tajudes veres närvlikku tuksatust. Tema ees seisis preili Ardek.

Nad mõlemad olid viidud segadusse sellest ootamatust kohtumisest, nad ei teadnud, kas minna teineteisest mööda, või alustada vestlust, mida õigustasid koht ja silmapilk.

Dr. Turve teretas, ja tahtes mitte olla peale-tükkiv, käitus nii, et preili Ardek pidi valima. Ja kui see oli ta peatanud, ta oli rõõmus. Viimaks ometi talle oli avanenud võimalus rääkida selle naisega pealtkuulajateta. Tal pakitses keelel sada küsimust ja südames mingi ebamäärane soov.

PARGIS.

„Kas viibite linnas üksinda, või koos vennaga?“ küsis dr. Turve, kui peale mitte midagi ütlevaid lauseid, millega kaks vaevalt-tuttavat inimest alustavad vestlust, tekkis vaikus.

„Olen siin üksinda,“ vastas preili Ardek, siludes oma kinnast. „Mu tädi haigustus äkki ja et tal pole kedagi, kes teda põetaks, sõitsin siia.“

„Ja kuidas olete elanud vahepeal?“

„Täna, keskelt läbi. Kord pisut paremini, kord veidi halvemini. Ja teie?“

„Samuti. Ent mis puutub teisse, siis te ei jäta muljet, nagu poleks kõik teie päevad olnud helged.“

„Kas tõesti? Mina ise usun just vastupidist. Eriti teile, härra...“

„Turve.“

„Eriti teile, härra Turve, peaks minust olema jäänud just vastupidine mulje.“

„Äga mispäras?“

„Sest olukord, milles me tutvusime, oli kõike muud kui lõbus.“

„Kahjuks pean andma teile õiguse. Olen kurb, et saatus ei viinud meid kokku teissuguseis tingimuses. Õnnetuseks oli minu osa eriti halb.“

Nad vaikisid. Siis dr. Turve otsustas toimida julgelt ja sirgjooneliselt. Ta küsis:

„Andestage, et tungin teie eraellu, kuid teie enda huvides ma julgen küsida, et millega Nikolai Stemin teid ähvardas?“

Kui välk oleks lõõnud just nende jalgade ette maasse, ka siis poleks preili Ardek rohkem kohkunud. Ta nägu muutus kriitvalgeks ja ta silmis oli jällegi see meeleheitlik ja abitu pilk, mis äratas dr. Turves kaastundmuse.

„Stemin mind ähvardanud? Kuidas te sellele tulete, see on täiesti vale...“ ta kogeles.

„Preili,“ ütles dr. Turve rõhuga, ehkki teadis, et ta küsimused on teisele piinaks, „ma ei taha teid lõksu meelitada. Teadke, et ma mängisin oma ebameeldivat osa selles loos just teie pärast. Jah. Teie ei usu mind võib-olla? Ma ei ole detektiiv, olen elukutselt arst. Ma teadsin teist alul rohkem kui politsei, aga ma ei reetnud teid. Tahtsin jõuda enne selgusele...“ ta vaikis.

Preili Ardeki ilme rääkis selgesti, et ta ei tea, kas neid sõnu uskuda või mitte.

„Te ütlete, et minu pärast... Et teate minust rohkem kui politsei... Mis see on, mis te minust teate?“

„Et kirjutasite Steminile, et olete pigemini valmis kõige halvemaks, kui et võtate tema ettepaneku vastu. Et ootasite teda mõrvaõhtul kolme kotkaga värava all ja jooksite äkki ehmunult minema. Seda ma tean teist.“

„Issand Jumal!“ hüüdis preili Ardek kohkunult. „Te siis teate seda...“

„Jah.“

„Kust te seda teate?“ Preili Ardeki hääl värises.

„Kiri, mis te Steminile kirjutasite, anti aja-

lehetoimetuses minule, sest olite eksinud märgusõnaga. Ka mina kuulutasin ajalehes, samas ajalehes. Minu ja Nikolai Stemini märgusõna oli juhuslikult üks ja sama, ainult selle vahega, et sõnale „Preili“ temal lisandus veel arv 24. Minu märgusõnaks oli lihtsalt „Preili“. Te nähtavasti unustasite lisamast sõnale arvu taha. Juhuslikult sain ka teada, mis te olite mõelnud kolme kotka all. Läksin sinna ja nägin teid.“

„Seepärast siis Stemini ei tulnudki, et ta ei saanud kirja kätte,“ lausus preili Ardek.

„Jah, seepärast — ja võib-olla ka seepärast, et ta umbes samal ajal suri mörvari käe läbi,“ ütles dr. Turve ja lisas juurde: „Äga miks te nii äkki põgenesite?“

„Ma... ma... ehmun...“

„Millest?“

„Keegi mees jooksis vabrikant Ralmati majast ja ronis üle aia tänavale...“

„Kas nägite teda selgesti?“ küsis dr. Turve, kellele meenusid jäljed murul.

„Ei. Aed oli võrdlemisi pime. Nägin ainult, et ta oli suur ja tugev.“

„Ja kuhu ta läks?“

„Ta ruttas piki tänavat edasi. Siis lahkusin ka mina ega tulnudki pärast enam tagasi, ehkki ma enne seda kavatsesin teha.“

Dr. Turve pöördus endise kõneaine juurde tagasi.

„Kas te ei ütleks mulle, mis Stemini teist fah-tis? Ma annan oma ausõna, et ma ei kasuta teie ülestunnistust teie vastu. Juhin veel kord teie tähelepanu sellele, et ma ei ole politseist. Võite mind

usaldada. Ma tahaksin meeeldi... teid aidata..." dr. Turve punastus, ning oli endale seepärast vihane.

„Stemin tahtis sundida mind endaga abielluma,“ ütles preili Ardek tasa.

„Mis? See —“ dr. Turve unustas viha enda vastu ja suunas selle nüüd mehele, kes ei saanud enam kellegagi abielluda. Talle paistis, et vastikus, mida ta seni oli tundnud mõrvarile mõeldes, vähenes tublisti. Või niisugune oli siis Nikolai Stemin, kurat võtku! Sunnib naist endaga abielluma!

„Millega ta teid ähvardas?“ küsis ta, otsekui oleks Stemin praegu tema ees, oodates kohtuotsust.

„Seda ma ei saa teile öelda,“ vastas preili Ardek.

Ja kõik dr. Turve kangekaelsed usutlused ei suutnud tema otsust murda. Ta ütles, et on pigemini valmis laskma end areteerida, minema vanglasse, kuid rääkida — ei!

„Näen, et teie ei usalda mind,“ ütles dr. Turve mornilt.

Siis preili Ardek asetas oma käe tema käele ja küsis:

„Kas usute tõesti, et ma ei usalda teid? Kui see puutuks üksnes minusse, ma räägiksin. Vannun teile, et mina ei ole milleski süüdi. Mu hingel ei lasu midagi, mida keegi võiks kasutada relvaks minu vastu. Palun, ärgem sellest enam rääkigem! Ma nagunii ei ütle teile midagi rohkem.“

Dr. Turve püüdis küll näida ikka mornina, kuid ta ei olnud seda enam. Ta uskus preili Ardeki sõnu, uskus neid vastutahtmist. Nad sammusid koos südalinna ja seal preili Ardek ütles talle nägemiseni.

HARRO TEEB RISTI.

Kulus jälle paar päeva, enne kui dr. Turve nägi Harrot. See külastas nüüd teda. Kui nad istusid suitsetades teine teisel pool lauda, dr. Turve ütles, et on kohanud preili Ardekit, ja rääkis, et preili Ardek oli talle öelnud, et oli näinud kedagi meest jooksvat mõrvaõhtul vabrikant Ralmati majast tänavale. Muu kõik ta jättis enda teada.

Harro vaid noogutas ja tähendas:

„See on tõsi.“

Siis dr. Turvele meenus, et ta polnud Harrole veel näidanudki paberit, millele oli kirjutatud parkett-toa saladuse võimalikud lahendused. Ta otsis selle välja.

Harro luges kirjutise tähelepanelikult läbi, võttis laualt pliiatsi ja tõmbas paberile suure risti.

„Mis see tähendab?“ küsis dr. Turve.

„Ükski neist pole õige,“ vastas Harro.

„Võimatu! Absoluutselt võimatu!“ hüüdis dr. Turve. „Üks neist peab õige olema, kui me ei taha uskuda üliloomulikesse nähtusisse.“

„Teener ja kojamees on täiesti ausad inimesed. Nad teavad mõrvast niisama palju kui teie,“ ütles Harro.

„Ja kõik, mis nad rääkisid, vastab tõele?“

„Jah.“

„Äga preili Kornet ju rääkis, et ta kuulis teenrit ja kojameest tülitsevat ja kuidas kojamees oli läinud öösi aeda, kui keegi oli vilistanud... Või valetas ta?“

„Ta ei valetanud. Ah jaa, minu väide, et teener ja kojamees on täiesti ausad, tahab pisut korrigeerida. Ainult selles, mis puutub Nikolai Stemini tapmisse, nad on ausad, muidu saavad hakkama pisikeste sulitempudega. Võtsin nad tugevasti käsile ja nad tunnistasid mulle kõik üles. Taskuraha teenimiseks nad olid müünud salaja vabrikant Ralmati kartuleid. Mees, kes aias vilistas, tuli kartulite järele. Päeval ei oleks kojamees saanud anda talle keldrist kartulikotti, sest mõni oleks võinud näha. Vile oli kokkulepitud signaal. Mees ootas aias, — kojamehe toa aken on ju aeda, — ja vilistas märgiks, et ta on kohal. Kojamees hiilis siis tasa välja, läks keldrisse ja andis talle kartulikoti. Nii nad olid müünud lühikese aja jooksul ära õige palju kartuleid. Siis kojamees arvas, et on aeg seda äri lõpetada, muidu ehk teenija märkab. Teener aga oli vastupidisel arvamusel. Sellest riid tekkiski. Minu nõuande peale nad tunnistasid oma peremehele kõik üles, lubasid end parandada ja see andestaski neile.“

„Siis on siin mängus üliloomulikud jõud,“ ütles dr. Turve pilkavalt. „Võib-olla must mees, kellest teener rääkis?“

„Must mees ei olnud mõrvar,“ ütles Harro tooniga, nagu tunneks ta kõne all olevat juba kaua.

„Kas te siis teate midagi lähemalt mustast mehest? Eksisteerib ta tõesti?“

„Jah. Ta eksisteerib. Oodake,“ jätkas ta, kui

dr. Turve tahtis rääkida vahele. „Kas mäletate jälgi preili Korneti akna all? Need olid musta mehe jäljed. Must mees hüppaski preili aknast aeda. Mulle oli kohe selge, kui nägin jälgi, et preili Kernet peab teadma rohkem kui ta kohtu-uurijale rääkis. Ma andsin talle aega rahunemiseks ja mõne päeva pärast sain talt kõik teada. Tal on austaja, keegi raadioagent, — nimi on kõrvalise tähtsusega, — pikk ja tugev mees. Ta külastas salaja preili Kernetit. Ta tuli harilikult õhtul, kui majas oli kõik jäänud juba vaikseks. Et ka preili Kernetil oli maja tagaukse võti, siis ta oli selle andnud oma sõbrale. Raadioagent oligi must mees, keda teener koridoris nägi. Aga kuhu ta kadus? Kuhu mujale, kui preili Kerneti tuppa. Kui teener teda nägi esimest korda, seistes trepil, siis ta parajasti tuli tagauksest ja pöördus ümber koridorinurga. Teine kord raadioagent lahkus parajasti oma armasama juurest. Kas te mäletate, et vabrikant Ralmat oli lubanud preili Kerneti mõrvaõhtul vabaks? Preili ei jäänud mitte seepärast koju, et ta tundis end väsinuna, nagu ta kohtu-uurijale ütles, vaid ta ootas raadioagenti. See tuligi. Kui mõrv saadeti korda, ta viibis preili Kerneti toas. Nad mõlemad olid kohkunud, kuuldes uksselõhkumist. Kartes, et peremees või mõni teine võib iga silmapilk sisse astuda, preili Kernet avas akna ja laskis mehe välja. See jooksis põiki üle muru ja ronis üle aia. Alles siis läks preili vaatama, et mis on söögitoas lahti. Raadioagenti preili Ardek nägigi jooksvat majast välja. Mis puutub sellesse mustasse mehesse, millest keegi oli teenrile rääkinud siis, kui teener tuli Ralmati majja, siis siin on tegemist ühega

neist tondijuttudest, mis liiguvad sageli ringi vanade majade kohta ja millel puudub igasugune alus.“

„Äga kes siis on mörvar? Teener ei ole, kojamees ei ole, köögitudruk ei ole, Ralmat ei ole, sest teda ei olnud kodus ja ka kojamehe naine ei ole, sest ka tema oli kodunt ära. Kedagi teist peale Nikolai Stemini enam majas ei olnud. Me oleme täpselt niisama kaugel, kui olime alul,“ lisas dr. Turve peettunult.

„Oleme siiski kaugemal. Nüüd teame vähemalt, keda ei pruugi kahtlustada.“

„Mis sellest kasu? Mörvarit me ikka ei leia. Vaevalt usutav, et keegi majaelanikest ei ole isegi mörvari abiline!“

„Arvan, et mörvaril ei olnudki abilist,“ ütles Harro.

„Ta teotses siis täiesti üksinda?“

„Minu arvates küll.“

„Nii et Ardekitel ei ole ka mörvaga midagi ühist?“

„Usun, et see mörv seisab täiesti omaette. Ardekid on kuski kaugemal,“ vastas Harro mõtlikult. „Loodan, et saan teada, mis oli Stemini ja Ardekite vahel.“

Dr. Turve küsimusele, et kuidas ta saab seda teada, ta ei vastanud. Nad istusid veel umbes viis minutit; kumbki neist tegeles oma mõtetega. Siis Harro lahkus, lubades tulla varsti jälle dr. Turvet külastama.

Olles üksi, dr. Turve otsis vabrikant Ralmati maja plaani ja uurinud teda kogu oma mõistuse jõu ja teravmeelsusega, veendus uuesti ja lõplikult,

et mõrvari kadumist parkett-toast ei saa seletada loomulikul teel. Kui seistakse sündmuste ees, mida mõistus ei suuda haarata, mis näivad võimatuina, ent on ometigi juhtunud, on tunne, nagu kaoks kindel pind jalgade alt, nagu näeksid korraga inimvaimu usutamatu kitsast ringi, mille ümber haigutab koletu tühjus. Taipad vastumeelselt loogika mannetust ja looduseeadustest arusaamise pinna-pealsust, ning hakkad kahtlema, kas meie peaju pole muud kui armetu vahelüli kitsa tuntud ja piiritu tundmatu maailma vahel. Mõnikord sealt tundmatust maailmast sähvatab miski meile tuntud maailma nagu valguskiir — ja me nimetame seda siis üliloomulikuks. Mõrv parkett-toas oli üliloomulik. Dr. Turvele näis, et plaan laual vaatab teda sfinksi salapärase naeratusega, hirvitades ta pingutuste üle. Siis talle meenusid üldtuntud kriminaalromaanid, kus lahendatakse kinnise toa saladust. Edgar Allan Poe laseb ahvil tungida õhuakna kaudu tuppa, saata mõrv korda ja sama teed jälle lahkuda; Conan Doyle'i toal on väike õhuauk seinas, mis parajasti nii suur, et madu pääseb sealt sisse ja välja, ning Gaston Leroux'l toimub mõrvakatse kahes järgus: esimeses tõeliselt, teises vaid ohvri kujutluses. Kas võis parkett-toa saladust kõrvutada nendega? Parkett-toal ei olnud õhuakent, tal polnud ka õhuauku seinas ja tegemist ei olnud mõrvakatsega, vaid mõrvaga. Steminil ei olnud haava näos, kui ta läks tuppa. Ta sai selle seal ja suri ka sellest. Samal hetkel, mil teener ja kojamees kuulsid karjatust: „Appi, appi!“, seisis Stemin silm silma vastu surmaga, mitte enne ega pärast! Siin oli elu lavastanud tragöödia, mis jääb igaveseks mõis-

tatuseks. Parkett-toa saladusel ei olnud lahen-
dust...

Ta otsustas minna kohtuarsti kabinetti, et tea-
tada ka kohtuarstile ja assistendile, mis ta Harrolt
oli kuulnud. Ta leidis sealt peale kohtuarsti ja
tema assistendi veel kohtu-uuri ja kriminaalpolit-
sei ülema.

Viimased tervitasid teda naeratusega, mille taha
püüdsid varjata ebaõnnestumisest esilekutsutud piin-
likkust.

„Rõõmutsen teid jälle nähes, härra doktor,“
ütles Jaanre. „Loodan, et te ei ole meile pahane
selle väikese kahlustuse pärast, mis meil teie vastu
oli? Oo, me ei mõelnud midagi tõsist! Ei, seda
mitte sugugi. Aga vahel, — ja seda juhtub sage-
dasti, — tuleb meil kahlustada ka kõige paremat
sõpra. Elu on juba kord niisugune... Aga kuidas
siis käsi käib?“

„Täna, päris hästi. Ja teil, härra Jaanre?“

„Ah, mis minust rääkida! Kehvalt. Teie ei usu?
Näete, me pole veel leidnud mõrvarit. Kõik muu-
tub järjest keerulisemaks ja tumedamaks. Niisugust
asja ei ole minuga veel juhtunud.“

„Oleme kindlasti valel teel,“ ütles kohtu-uuri ja.
„Just seal me oleme! Ja tänu Harrole. Teener ja
kojamees ei ole mõrvarid ega tea ka mõrvast
midagi! Ja mispärast? Seepärast, et Harro lihtsalt
usub nende loba. Ma olen ikka õelnud, et lootust-
andvad algajad osutuvad teinekord tühiseiks, veel
tühisemaiks kui keskpärane inimene...“

„Aga ehk on Harrol siiski õigus?“ julges kohtu-
arst tähendada.

„Minge ikka, härra doktor!“ hüüdis kohtu-uuriija. „Võimatut ei saa võimalikuks teha ka Harro! Mu härrad,“ ta tõusis püsti ja võttis taskust tikutoosi, „mis see on? See on tikutoos, päris harilik tikutoos.“ Ta puistas toosi sisu enda ette lauale ja valis ühe tiku. „Ja see on tuletikk. Hästi! Näete, ma panen ta nüüd toosi. Nii, Ja nüüd sulen toosi. Nii. Kui ma toosi avan, on tikk alles. Näete! Ta peab alles olema! Meie ei tunne ühtki võimu, mis võiks võtta tiku tervena toosist, toosi avamata või lõhkumata. Nii pidi ka mõrvar olema toas, kui teener ja kojamees murdsid ukse maha.“

Ta vaikis, vaadates võidurõõmsalt ringi. Ta oli endaga rahul, leides, et oli valinud hea näite, tabava analoogia, ilma lüngata, kuhu oleks võinud komistada.

Jaanre oli temaga ühel nõul.

„Just sedasama mõtlen ka mina. Ükski inimene ei saa aurata õhku, või pugeda nagu vaim läbi seinu välja. Mõrvar oli toas. Õnnetuseks Harro ei taipa seda.“

„Teener näis mulle kohe kahtlasena,“ jätkas kohtu-uuriija. „Tema on mees, kes võib oma öökullisilmade taga varjata nii mõndagi. Ning lõpuks: Steminil ei tapnud keegi nalja pärast. Motiivid, mu härrad! Peab olema motiiv. Et kõik räägib selle vastu, et Steminil oli vaenlasi, siis jääb üle vaid mõrv röövimise eesmärgiga. Seda ma toonitasin juba alul, kui leidsime, et üks karpidest teraskapis oli tühi. Ei saa teisiti mõelda, kui et seal oli kõige hinnalisem ese ja et mõrvar viis selle kaasa.“

„Lasksin teised kallasasjad vahepeal hinnata,“ ütles Jaanre. „Kõik kõrgeväärtuslikud. Ainult, et

kullast hargi otstarvet ei oska keegi seletada. Aga see on ka kõrvaline asi.“

„Te olete siis arvamusel, et mõrv pandi toime röövimise eesmärgiga?“ küsis dr. Turve.

„Kindlasti,“ vastas Jaanre ja lisas juurde: „Aga Harro eitab seda. Jajah, tema eitab. Kui ma temalt küsisin, et mis motiividel Nikolai Stemin tapeti, ta ütles, et kindlasti ei tea. Ja kui ma siis mainisin, et käesolevale juhtumile tuleb vaadata kui röövmõrvale, ta eitas seda kategooriliselt.“

Dr. Turvele oli selge, et Harro seisukoht kriminaalpolitseis on löönud kõikuma. Temalt oodati saladuse lahendamist, aga mitte selle keerulisemaks tegemist. Mõnikord maksab eksitus pea, teinekord koha, olenedes olukorrast. Mõrv Ralmati majas oli komistuskiviks Harro kuulsusteel.

Et kohtu-uurijal ja kriminaalpolitsei ülemal oli kohtuarstiga tarvis ametiasjus rääkida, siis dr. Turve jättis nad üksinda, olles lubanud assistendile, et ootab teda õhtul kella kaheksa ajal „Alhambras“. Seal nad tahtsid sünge meeleolu peletamiseks lüüa klaasid kokku.

Kella kaheksaks ta läkski sinna. Ta leidis kohtuarsti ja assistendi juba eest. Nad olid okupeerinud ühe nurgalaua ja pühitsesid tema tulekut veinipudeli avamisega. Õhtu möödus lõbusalt. Kell oli juba pool kolm, kui nad lahkusid. „Alhambra“ ukse ees läksid nende teed lahku: kohtuarst ja assistent pöördusid paremale, dr. Turve vasakule. Et sadas vihma, siis dr. Turve valis kõige otsema tee, mis viis turust mööda. Ehkki ta oli joonud õige tublisti, polnud ta sugugi purjus. Vihmapiisad krabisesid ta kübarale ning õlgadele.

Suur turuplats läikis niiskelt, laternad lõikasid ööst välja võbisevad heledad sõõrid, mida läbis-tasid veejoad nagu hallid paelad. Peale kordniku, kes seisis ühe telefoniposti varjus, polnud näha kedagi. Dr. Turve läks põiki üle platsi ja pöördus siis kitsasse pimedasse tänavasse. Talle tuli vastu salk purjus mehi, keegi naine astus tema möödudes kustki hoovivärava varjust välja ja vaatas talle kutsuvalt näkku, kuski haukus koer mehe peale, kes jorutas laulu.

Eemal hakkas paistma unine kollane tuli. See valgustas „Röömsa Poisi“ räpast sissekäiku. Mainitud kõrts oli halvemaid kogu linnas. Asudes vana võõrastemaja keldrikorral, sopilistes, koopataolis-tes ruumides, ta oli kohtumiskohaks kahtlasele ele-mendile. Päeval olid ruumid suuremalt osalt tüh-jad, aga õhtul polnud teinekord ainustki vaba lauda.

Kuigi kell oli praegu juba kolm, ja kõrts ammu ametlikult suletud, teadis dr. Turve, et ühes või teises tagakambris istuvad siiski veel mõned laud-konnad pudelite ümber, millel peegelduvad nende valgustkartvad näod.

Jõudes tulele lähemale, dr. Turve vaatas taht-matult ringi, sest sünge ümbrus mõjus rahutuks-tegevalt. Just kõrtsi vastas seisis kaks meest ja rääkisid omavahel. Nad ei pööranud talle tähele-panu, kui ta neist möödus, aga tema vaatas neid küll. Üks oli lühike, ettepoole vajunud õlgade ja suure ümmariku peaga mees, kes kandis laia palitut ja kuklasse tõugatud sonimütsi. Ja teine, — teine meestest tundus dr. Turvele väga tuttavana. Kus oli ta seda nägu näinud? Mis? Kurat võtku, kas polnud see mitte Harro, — kuid ilma prillideta?

Dr. Turve aeglustas sammu ja vaatas vargsi üle õla tagasi. Mõlemad mehed seisisid ikka veel endisel kohal.

Pea jõudma selgusele, kas see on Harro, ütles dr. Turve endale, kui läks edasi. Kuidas aga? Kui ta jääb seisma, mehed võib-olla muutuvad tähelepanelikuks? Kõige parem on, kui ta teeb nii, nagu pöörduks ta kuhugi hoovi. Ta pöörduski ühe hoovivärava juurde, kuid ei läinud väravast sisse. Ta surus enda väravanurga taha ja piilus tagasi. Mõlemad mehed läksid parajasti üle tänava kõrtsi juurde.

Ukse kohal olevast lambist langes valgus nende nägudele ja dr. Turve veendus, et üks meestest oli tõesti Harro. Aga nad ei läinud kõrtsiukse juurde, nagu dr. Turve oli oodanud, vaid pöördsid vasakule ja kadusid majanurga taha. Dr. Turve arvas nüüd olevat paraja aja oma peidukohast välja tulla. Ruttu ta jooksis üle tänava, „Rõõmsa Poisi“ uksest mööda ja jõudis majanurga juurde, kus peatus. Sirutades pea ettevaatlikult välja, ta vaatas ümber nurga. Harro ja ta kaaslane olid jäänud seisma ühe akna alla, mis oli valgustatud. Nad olid vist kloppinud, sest aken avati ja keegi mees vaatas välja. Dr. Turve ei kuulnud, mis nad omavahel rääkisid, siis sulges mees akna uuesti ja Harro ning ta kaaslane astusid raudukse juurde, mis viis kõrtsi tagaruumidesse. Kuuldus keti kõlinal, üks avanes ja mõlemad mehed läksid sisse. Uks suleti jälle.

Dr. Turve ei hakanud ootama, millal nad tagasi tulevad. Ta oli läbimärg ja külmetas. Ta ruttas koju. Aga voodis lamades talle ei tulnud und. Ta

aju töötas erksusega, mis omane palavikuhaigele. Mõtted formasid edasi-tagasi, üks imelikum kui teine. Nad ristusid, põrkasid kokku, läksid jälle lahku, et siis uuesti kokku põrgata, nagu paanikas inimesed, kes otsivad põlevas ruumis ust. Ta kujutlusvõime lõi kirevad pildid, selged, otsekui nägemused. Ta nägi preili Ardekit, ta valgeid käsi ja ta veetlevaid silmi, ta kuulis tema häält ja tundis jälle seda seletamatut soojust, mis hoovas ta soontes nagu raske punane vein. Temast vilksatasid nähtud näod mööda, ta kõrvus kostsid kuulnud kõned ja parkett-tuba vabrikant Ralmati majas kummitas oma lahendamatu saladusega.

Siis ta nägi Harrot, väga mitmesugustes kohtades ja nüüd ta ilme oli iga kord isesugune. Mask oli elustunud, ta joontes oli nüüd nagu midagi ähvardavat...

PREILI ARDEK RÄÄGIB.

Dr. Turve kohtas preili Ardekit varem, kui oli oodanud. Kord, kui ta tuli ühe oma patsiendi juurest, ta nägi teda seisvat „Gloria“ vitriini ees ja vaatavat väljapandud fotosid. Täna oli „Kasakate printsessi“ esietendus, mis, arvestades suurt eelreklaami, tõotas tõmmata kokku palju rahvast.

Filmist rääkimine oli heaks ettekäändeks vestluse alustamiseks, mis lõppes sellega, et dr. Turve palus preili Ardeki endaga õhtul kinno. Ta sai jaatava vastuse ja lubas kella poole kuue ajal oodata teda Noole tänaval maja number neljakümne viie ees, kus preili Ardek ütles elavat oma fädi.

Täpselt veerand kuus ta oli kohal, sest oli võtnud omaks põhimõtte, et parem tulla veerand tundi varem, kui minut hiljem. Preili Ardek ilmus pool kuus, nagu oli lubanud.

„Tädi tundis end peale lõunat pisut paremini ja magab praegu,“ ütles ta peale tervitamist. „Loodan, et tuleval nädalal ta on ehk juba terve.“

Dr. Turve ütles, et ka tema loodab seda, ent soovis mõttes, et see lootus ei täituks. Siis läheb ju preili Ardek tagasi maale ja ta ei näe teda enam. Tabanud end kartuselt, mille ta samas leidis olevat õigustamatu ja naeruväärse, ta pidi mõõnama, et

oli kaotanud vähemalt ajutiselt kontrolli oma mõtete ja tunnete üle. Võõrad meeleolud, ebamäärased ja rahutud, pidutsesid temas, ning kainem osa ta mõistusest oli sunnitud jääma võimetuks pealtvaatajaks.

Nad jõudsid „Gloriasse“ parajasti seansi alguseks. Saal oli rahvast puupüsti täis. Film, mis käsitles kasakate elu tsaariaegsel Venemaal, oli lavastatud hästi ja sundis publikut kaasa elama. Kahe tunni pärast nad lahkusid kinost.

„Kas vaatasite meest, kes istus meie seljataga?“ küsis preili Ardek.

„Meie seljataga istus palju mehi. Mispärast oleksin pidanud neid lähemalt vaatama?“ küsis dr. Turve vastu.

„Ma mõtlen meest, kes istus just minu tooli taga. Olen teda näinud tihti maja ümber luusimas. Ja kui ma kuhugi lähen, on ta mul alati kannul,“ seletas preili Ardek rahutult ja vaatas tagasi. „Nojah, seal ta ongi. Nüüd ta teeb, nagu huvitaks teda vitriini. Ta nägi, et märkasid teda. Näete, too hallis palitus!“

Vitriini ees seisis teiste seas tõesti hallis palitus mees. Ta oli surunud käed taskuisse ja suitsetas paberossi. Kui preili Ardek ja dr. Turve läksid edasi, ta järgnes neile.

„Ta on vist politseist,“ arvas dr. Turve.

„Politseist?“

„Arvan nii. Nähtavasti valvatakse teid ikka veel. Harro ütles küll, et ta teab, et ei teie ega teie vend pole mõrvarid, kuid ta ei tea veel, millega Stemin teid ähvardas. Ta usub, et teil on põhjust politseid karta. Järelikult: tema silmis te olete kahtlane.“

„Muidugi olen ma seda,“ ütles preili Ardek lühidalt.

„Aga miks te ei tee midagi, et vabaneda sellest kahtlusest? Kui räägiksite —“

„Ei!“ hüüdis preili Ardek vahele. „Ma ei või rääkida! Pigemini kahtlustagu politsei mind kogu eluaeg.“

Nad kõndisid sõnatult teineteise kõrval, mõlemad tõsised ja mures. Maja ees, kus preili Ardek elas, nad seisatusid ja otsisid sõnu piinliku vaikuse katkestamiseks. Preili Ardek leidis need esimesena.

„Kui teil on aega, siis palun astuge hetkeks sisse ja jooge minuga klaas teed. Mu tädil ei ole selle vastu midagi. Pealegi meie ei sega teda.“

„Suurima heameelega,“ ütles dr. Turve ja mõtles ka seda.

Preili Ardek viis ta läbi kitsa eeskoja laia aknaga tupp, mis oli uste kaudu ühendatud teiste ruumidega. Pehme, madala mööbli ja paksude põrandat katvate vaipadega see oli kui loodud mõnusaks vestluskohaks. Maitsekal tumepruunil laual seisis vaas lilledega. Nurgas asetses tammepuust raamatukapp ja laes rippus kerakujuline lamp, fäites toa apelsinivärvilise valgusega.

Preili Ardek jättis dr. Turve istuma ja läks teise tupp, et kuulata tädi tervise järele ja teatada talle külalise tulekust. Ta tuli tagasi, käes kandmik teekannu ja tassidega. Ta istus dr. Turve vastu, valas talle teed ja naeratas koduselt. Nad jõid teed ja rääkisid asjust, mis neid kumbagi ei huvitanud, et mitte sattuda endisse süngesse meeleollu. Siis oli dr. Turvel aeg lahkuda. Kui ta seda ütles, puudutas preili Ardek ta kätt.

„Palun, jääge veel väheseks!“

Dr. Turvele ei olnud midagi meeldivam. Preili Ardek näis pidavat endaga seesmist võitlust, enne kui ütles:

„Tahan teid pühendada inetusse saladusse, mida teavad ainult kolm inimest, neljas on surnud.“

„Nikolai Stemin?“ küsis dr. Turve, aimates, millest teine tahtis rääkida.

Preili Ardek noogutas ja jätkas: „Ma ei tea, mis mind praegu sunnib seda tegema. Alles tund aega tagasi ma olin kindel, et ei avalda seda kunagi ühelegi inimesele. Nüüd ma aga tunnen, et mul on kergem, kui ka teie teate seda...“

„Palun, usaldage mind selles asjas nagu iseenast,“ ütles dr. Turve innukalt. „Ma ei reeda teid.“

„Usun seda. Ütlesin teile juba eile, et Nikolai Stemin sundis mind endaga abielluma. Ja tal oli selleks käes tugev relv. Ta teadis saladust, mille avalikuks tulek oleks määrinud meie perekonna nime. Mu vend võltsis vekslil tema allkirja...“ ta pidas väikese pausi, enne kui jätkas: „Sinna on juba üle kahe aasta tagasi. Nagu teate, töötas mu vend vabrikant Ralmati kontoris ametnikuna. Ta on hea inimene, aga veidi kergemeelne. Ta tegi meie teadmata võlgu. Ja et palgast, mis ta sai Ralmatilt, ei jätkunud nende maksmiseks, ta pöördus meie teadmata Nikolai Stemini poole, et see žireeriks talle mõned vekslid. Stemin oli nõus. Võib-olla nägi ta ette, kuidas asi läheb, ja lootis lõigata sellest omamoodi kasu. Kergelt saadud raha ahvatles mu venda uutele kergemeelsustele. Ta tasus

oma võlgadest vaid osa ja pikendas vekslid. Aga varsti Stemin keeldus vekslite pikendamiseks allkirja andmast, ehkki teadis, et mu vennal oli võimatu neid tähtpäevadel täielikult tasuda. Kartes vekslite protestimist, mu vend võltsis neil Steminile allkirja, et neid pikendada. Ta asjad läksid ikka halvemaks ja ühel päeval notar teatas Steminile, et üks vekslid, millel viimase allkiri, on saadetud protestimiseks.

Stemin teadis, et sellel vekslil oli tema allkiri võltsitud. Ta ostis vekslid välja, tuli meie juurde ja rääkis, millega üks meie perekonnaliige oli saanud hakkama. Vaene ema! Ta pidi hirmust ja häbist peaaegu surema. Ent ta lootis siiski, et Stemin, kellega meie vahekord oli olnud hea, ei anna asjale seaduslikku käiku. Palusime teda, lubasime talle vekslid tasuda ja tema omalt poolt lubas vaikida selle inetu asja surnuks tingimusel, et tasume kõik ta kulud ja et Viktor lahku vabrikant Ralmati teenistusest.

Te vist teate, et mu isa on surnud juba kümme aastat tagasi? Kahekesi emaga võtsime kokku kogu jõu, et tasuda võlg. Hoop, mis meid oli tabanud, ei jätnud mõju avaldamata ka Viktorisse. Ta muutis meelt ja tõotas, et loobub oma kergemeelsetest eluviisidest ega tee edaspidi enam kunagi midagi niisugust. Ja ta on seda tõotust ka pidanud. Hoidisime kokku iga sendi, laenasime sugulastelt, kõige rohkem tädilt, ja seitsme kuu pärast olid kõik vekslid välja ostetud ja ka Steminile suurem osa võlast tasutud. Ma saatsin iga kuu teatava summa posti teel tema nimele, sest peale seda, mis oli juhtunud, oleks isiklik kohtumine olnud väga piinlik.

Ühel päeval ta saatis kirja, milles kutsus mind linna. Ta kirjutas, et tahab anda vekslit, millel oli võltsitud tema allkiri, meile hävitamiseks, sest kuna tal oli veel saada vaid tühine summa, ta loodab, et tasume ka selle korralikult. See oli helgeim päev peale pikka pingutust ja hirmu.

Sõitsin linna ja me kohtusime kohvikus. Et seal oli võimatu segamatult rääkida, ta tegi ettepaneku, et tuleksin tema poole. Et tal aga oli veksel kaasas, ma ütlesin, et võime selle asja üle rääkida ka kuski mujal, sest mulle oli tema juurde minek vastumeelt. Tegin ettepaneku minna parki. Ta oli nõus. Läksimegi parki ja istusime. Selle asemel aga, et anda mulle nüüd veksel, nagu ta omas kirjas oli lubanud, ta hakkas rääkima, et armastab mind ja tahab minuga abielluda. Olin kohkunud. Mul polnud kunagi tema vastu mingeid tundeid, olin teda kohelnud vaid kui oma venna vanemat sõpra. Vahel käisime koos teatris ja kinos, vahel ka tema pool. Seal ta näitaski meile oma kalliasju. Midagi rohkem ei olnud meie vahel kunagi. Ma ei võinud uneski näha, missuguste mõtetega ta ringi käis, seda enam, et ta ei olnud varemini andnud mulle sellest kuidagi märku.

Ütlesin talle, et ma ei armasta teda, ei saa teda ka kunagi armastama ja pean seepärast lükama ta ettepaneku tagasi. See ei avaldanud temasse mõju, võib-olla ta oli minu vastust juba arvestanud. Ta ütles avalikult, et kui ma heaga ei nõustu, siis ta sunnib mind selleks. Veksel olevat ju veel tema taskus. Tal tarvitsevat vaid minna kriminaalpolitseisse ja järgmisel päeval olevat mu vend areteeritud.

Nüüd nägin, missuguse inimesega mul oli tege- mist. Minus kees viha. Kõik meie pingutused võla- tasumiseks olid olnud asjatud, ta ei kavatsenudki- meid oma küünte vahelt vabastada. Karjusin talle- näkku, mis ma temast arvan. Ütlesin, et ma pige- mini suren, kui abiellun temaga. Ta jäi aga rahu- likuks ja kindlaks, öeldes, et annab mulle kaks- nädalat mõtlemisaega. Kui ma nõustun, ta annab- vekslit peale meie laulatust Viktorile tagasi, eitava- vastuse puhul rändab veksell juba samal päeval- kriminaalpolitseisse. Ma ütlesin talle, et olen oma- vastuse juba andnud. Tema aga avaldas lootust, et mõtlen veel järele ja tulen ehk teissugusele- otsusele. Ma ei vastanud talle, pöördusin ümber- ja hakkasin ära tulema.

Ta ruttas mulle järele ja seletas, ehkki ma ei- tahtnud teda enam kuulda, et teatab mulle ajalehe- kuulutuse kaudu, millal soovib minu lõplikku vas- tust: tähendades, et pöördub kuulutuses minu poole- minu eesnime järgi. Ta tahtis veel midagi juurde- lisada, aga ma hakkasin jooksuma. Mõned inimesed- tulid meile vastu ja seepärast tal oli piinlik mind- peatada.

Te ei suuda kujutella, missuguste tunnetega- jõudsin koju. Viktorile ütlesin vaid, et ei saanud- vekslit veel kätte, emale aga rääkisin kõik. Kui- olime veidi rahunenud, hakkasime mõtlema oma- seisukorra üle järele. Veel kunagi omas elus ma- ei ole olnud nii õnnetu, kui olin siis. Ma ei tead- nud, mis teha. Ma ei oleks suutnud näha, kuidas- mu vend suletakse vanglasse, aga ma ei võinud- ka Steminiga abielluda. Jah, pigemini olin valmis- surema. Päevad möödusid piinavas ootuses. Minus

tõusis nõrk lootus, et võib-olla omab Stemin siiski veel niipalju autunnet, et loobub oma alatust kavatsusest. Aga see lootus varises kokku, kui leidsin ajalehest, mida ma iga päev hirmuga uurisin, kuulutuse, mis oli määratud mulle. Mõne päeva pärast pidin andma vastuse. Ütlesin emale, et ma ei või Steminiga abielluda, ja tema sai minust aru.

Kirjutasin tema kuulutuse peale, — kodu ma ei tahtnud talle kirjutada, sest mu käsi tõrkus kirjutamast tema nime, — ja ütlesin, et tahan temaga siiski veel rääkida. Tahtsin teda paluda, et ta ei hukutaks meid. Nagu teate, vahetasin kogemata märgusõna ära ja see kiri sattus teie kätte. Määratud päeval ootasingi teda vabrikant Ralmati maja vastas oleva värava juures. Olime varemini, kui me ei teadnud veel, missugune inimene ta on, käinud sealt väravast koos mööda ja ristunud ta ühiselt „kolmeks kotkaks“. Nii et Stemin teadis, kust mind leida. Mis edasi juhtus, seda te teate juba. Sel ajal, kui olin linnas, ema ei suutnud Viktori ees minu linnasõidu põhjust varjata. Ta rääkis temale kõik. Ja mis tegi Viktor? Aetud vihast, ta varustas end revolvriga ja sõitis jalamaid linna, olles valmis Steminit kas või tapma. Õnneks ta aga ei saanud viimasega kokku. Kes teab, mis siis oleks võinud juhtuda? Oodates „Alhambras“, ta rahunes ja otsustas kõigil lasta minna nii, nagu saatus tahab.

Kui jõudsin koju ja kuulsin emalt, et Viktor teab kõik ja oli sõitnud mulle järele, hirmusaimus täitis mu südame. Tundsin ta ägedat iseloomu, teadsin, et ta kaotab ruttu enesevalitsemise, ja kartsin seepärast kõige halvemat. Kui ta tuli öösi

koju ja rääkis, et polnud Steminiga üldse kokku saanudki, hingasin kergendatult. Järgmisel päeval, kui tulite teie ja kui Viktor kuulis, kes on teie kaaslane, ta uskus, et Stemin on andnud vekslid kriminaalpolitseisse ja et nüüd on tulnud teda vangistama. Kuuldes, et olete tulnud Stemini tapmise asjus, uskusin mina, et Viktor meile valetas, et ei saanud Steminiga kokkugi. Pidasin teda mõrvariks. Seepärast kokkusingi nii. Viktor aga muutus rõõmsaks. Sest nüüd, mil Stemin oli surnud, jäi tema vekslivõltsimine igavesti saladusse. See ongi, mida püüame politsei eest varjata," lõpetas neiu oma seletuse.

SUNNITÖÖLINE.

Mõned päevad hiljem, kui dr. Turve saatis parajasti ära oma viimase patsiendi, tuli Harro. Ta oli tõsisem kui tavaliselt.

„Jaanre on hakanud mind umbusaldama,“ ütles ta ilma pikema sissejuhatusega. „Ta on arvamusel, et olen valejälil. See aga, kes on valel teel, on tema. Mul maksis palju vaeva, enne kui sain ta niikaugele, et ta ei areteerinud teenrit ja kojameest.“

„Võib-olla kavatseb ta areteerida ka preili Ardekit?“ küsis dr. Turve ärevalt.

„Esiialgu mitte. Ta on juba kaotanud kannatuse ega taha enam käia mööda kõveraid teid. Ka temale on selge, et preili Ardek ja ta vend ei ole mõrvarid, — heal juhul nad võivad olla vaid kaasteadjad mõrvas. Ta on otsustanud haarata asi kohe juurtest, — tabada mõrvar. Ja ta on veendunud, et tal tuleb tabada kas teener või kojamees, või nad mõlemad. Ta teeb aga vea.“

„Mina teeksin Jaanre asemel sellesama vea, sest ma ei taha uskuda üliloomulikesse nähtusisse,“ ütles dr. Turve. „Tuleme jälle tagasi parkett-toa mõistatuse juurde, millel ei ole ega saa ka kunagi olema lahendust. Teener ja kojamees on ainukese ukse ees, mis pealegi veel lukustatud. Stemin on toas. Kuuldakse ta appikarjumist, —

kaks korda, asjade ümberkukkumist, ruttavaid samme, ja kui minnakse sisse, leitakse ta lamavat segipaisatud mööbli keskel, haav näos, mille ta saanud toas ja mille kätte ta ka sureb. Mõrvarit aga ei ole kuski...“

„See klapib täielikult,“ tähendas Harro.

„Siis paratamatult peab uskuma, et teener ja kojamees teavad rohkem kui rääkisid.“

„Nad ei tea midagi rohkem.“

„Siis mõrvar ei ole harilik surelik, ta ei olegi inimene.“

„Jälle eksite. Mõrvar on päris harilik surelik, inimene lihast ja verest, nagu mina või teie. Ma tunnen teda.“

„Mis?“ Dr. Turve hüppas püsti. „Teie tunnete mõrvarit?“

„Tunnen.“

Dr. Turve jäi tükiks ajaks keeletuks. „Te naljatate,“ ütles ta siis.

„Olen praegu naljast kaugel,“ lausus Harro. „Kas ma ei öelnud teile, et mul on käes üks imepisike niidiots ja avaldasin lootust, et kui ma sellest tõmban, avaneb eesriie, mis varjab saladust. Tõmbasin — ja eesriie avaneski. Näen kõike. Ei ole midagi üliloomulikku, kõike saab seletada loogika abil.“

„Aga miks te siis mõrvarit ei areteeri?“

„Mul puuduvad tõendused tema vastu. Enne aga pean veel hankima tõendused, et olen õigel teel, teiste jaoks.“

„On see lihtne?“

„Just vastupidi: see on väga raske. Kui mul on õnne, just õnne, siis ehk õige ruttu, vastasel

korral aga mitte kunagi. Asi seisab niiöelda noatera peal...“

„Duutub see kõik ka Ardekitesse?“

„Ei. Ardekid jäävad alul päris mängust välja,“ vastas Harro. „Neil on midagi, mille pärast nad kardavad politseid, kuid me ju ei tea seda. Ja enne kui me seda ei tea, me ei saa nende suhtes astuda ka mingisuguseid samme.“

Siis te ei saa seda ka kunagi teada, ütles dr. Turve mõttes ja viimane kivi, mis oli lasunud ta südamel, võeti sealt ära.

„Ka mina käisin kogu aeg vale teed,“ jätkas Harro. „Ent siis oli juhus minu vastu armuline. Ta ulatas mulle oma väikese sõrme ja ma olin küllalt tark sellest kinni haarama.“

„Mis te mõtlete selle väikese sõrme all?“

„Adolf Lasserit, kes jättis Kilu papile ühe kirja.“

„Kas siis Adolf Lasser on ka ühenduses mörvaga?“

„Just. Alul muidugi ei tulnud keegi sellele. Ka mina mitte. Aga siis üks väike asjake sundis mind järele mõtlema. Ja ma leidsin mitu imelikku kokkusaatumist. Adolf Lasser lahkus just mörvaõhtul Kilu papi juurest. Kella kuue ajal. Ja samal õhtul ta viibis vabrikant Ralmati aias.“

„Adolf Lasser?“

„Jah.“

„Kust te seda teate?“

„Tean seda kindlasti. Oletan, et ta viibis seal ka mõnel teisel õhtul. Aga mörvaõhtul kindlasti,“ ütles Harro, andmata lähemat seletust, kust ta seda teab.

„Äga kes varastas Adolf Lasser kirja?“ küsis dr. Turve.

„Mõrvar,“ vastas Harro.

„Mõrvar?“

„Jah.“

„Järelikult: Adolf Lasser ei ole mõrvar?“

„Ei.“

„Mispärast mõrvar selle kirja varastas?“

„See oleks ta paljastanud.“

„Adolf Lasser kiri?“

„Jah. Seal seisis mõrvvari nimi.“

„Teie teate siis selle kirja sisu?“

„Ei. Ma pole seda kirja näinud. See on vist juba ammu tehtud tuhaks. Tean vaid niipalju, et seal oli mõrvvari nimi.“

„Pidage!“ hüüdis dr. Turve äkki. „Adolf Lasser jättis ju kirja Kilu papile mõrvaõhtul kella kuue ajal. Mõrv aga pandi toime kella kümne ajal?“

„Täiesti õige.“

„Kuidas aga võis Lasser seda neli tundi ette teada?“

„Seepärast, et ta tundis mõrvarit hästi,“ vastas Harro mõistatuslikult.

Dr. Turve ei saanud enam millestki aru. „Äga miks Lasser ei teatanud sellest kohe politseile?“ küsis ta pika pausi järel.

„Esiteks: mõrv ei olnud siis veel teostatud, teiseks: tal olid vaikimiseks omad põhjused.“

„Kilu papi jutu järgi Adolf Lasser olevat veel rääkinud võimalusest, et ta enne kolme päeva möödumist tuleb kirja suhtes uusi korraldusi tegema?“

„Usun, kui ta oleks tulnud tagasi, siis ta oleks

kirja hävitanud. Politsei kätte see ei oleks jõudnud kunagi.“

Dr. Turve katsed Harrolt rohkem teada saada, ei andnud tagajärgi. Harro ütles, et ta ei tohi praegu pikemalt rääkida.

„Teen väikese käigu, pärast astun ka Ralmati juurde sisse. Mul on talle tarvis ära anda mõned tema äripaberid, mis me leidsime Stemini kirjade vahelt. Muide, need kirjad ei selgita midagi. Enamasti on nad ärilise iseloomuga.“

Ta tõusis.

Et dr. Turvel ei olnud praegu midagi tähtsamat teha, ta ütles:

„Olen teid vist juba ammu tüüdanud oma kaaskäimisega. Siiski, kui te lubate, saadaksin teid veel. Vabanete minust vist alles siis, kui mörvar on tabatud ja saladus lahendatud.“

„Võtan hea meelega teie pakkumise vastu. Võimalik, et vajan täna veel teie abi.“

„Kuhu me läheme?“ küsis dr. Turve, kui nad olid tänaval.

„Röömsasse Poissi“, vastas Harro.

Niipea kui dr. Turve kuulis seda nime, lendasid ühe öö sündmused ta ajju ja reastusid seal üksteise kõrvale nagu punased laternad. Ta nägi Harrot ilma prillideta, nägi teda vestlemas kellegagi kõrtsi ees ja kaduvat sinna pärast tagaukse kaudu.

„See kõrts on teile tuttav?“ küsis Harro.

„Jah, tean teda küll.“

„Noh, täna igatahes on seal mugavam kui tol vihmasel ööl, mil jälitasite mind.“

Dr. Turve jäi seisma, nagu oleks talle äkki visatud midagi jalgu.

„Te... te... siis teate seda...“ ta kogeles segasena.

Harro muigas.

„Armas härra doktor, kui te mööda minnes vaatate kellelegi otsa, miks ei või siis see keegi näha teid? Muide, kui olete sunnitud minema edasi, tahate aga tulla tagasi, siis ärge kunagi pöörduge kuhugi hoovivärava juurde. See äratab alati kahtlust.“

Dr. Turve punastus nagu koolipoiss. Nii Harro oli siis teda näinud ja võib-olla kihistanud naerda. Jah, Harrot oli võimatu millegagi lüüa.

„Kuidas teile meeldis minu kaaslane?“ küsis Harro.

„Ma ei oleks tahtnud küll seista temaga pimedal tänaval,“ vastas dr. Turve.

Harro naeris.

„Talle võib ju nii mõndagi ette heita, kuid ta on vajalik. Mõrvari tabamine oleneb temast.“

„Kes ta on?“

„Keegi endine sunnitöoline.“

„Kas siis ka tema teab, kes mõrvar on?“

„Ei. Muidu ta ei oleks sõlminud minuga väikest lepingut. Ka endisele sunnitöölisele on elu veel elamisväärne.“

Dr. Turve ei saanud Harro jutust enam põrmugi aru. Harro rääkis kellestki sunnitöolisest, kes on vajalik mõrvari tabamiseks, aga ütles sealsamas, et mees ei tunnegi mõrvarit. Ja mis leping see oli, mis nad olid omavahel sõlminud?

„Ma ei saa teist enam aru,“ tunnistas ta avameelselt. „Te räägite lepingust, — mis leping see niisugune on?“

„See on meie omavaheline leping. Keegi teine ei tea sellest. Ja see leping asetab sunnitöölise elu hädaohtu.“

„Äga kuidas te võite...“

Harro muutus tõsiseks.

„Leping, mis me sõlmisime, muretseb tõendused mõrvari vastu. Teist teed mõrvari tabamiseks ei ole. Kui ma teile ausalt ütlen, siis on ka minu süda sunnitöölise pärast raske. Tean, et mängin teise inimese eluga. Äga loodan, et jõuan õigel ajal õnnetust ära hoida. Te ei aima, kui palju ma selle asja üle olen mõelnud. Veel praegugi ma teen endale etteheiteid. Äga ma pidin kõik panema ühele kaardile. Ja nüüd ma võtan end kokku, nagu ma seda ei ole veel teinud kunagi. Kui kaart on välja käidud, tahan olla ässaga kiiresti kohal.“

„Kas sunnitööliline ise ei tea, et ta elu on hädaohtus?“

„Ei. Kui ta seda teaks, ei tuleks kõigest midagi välja. Emb-kumb, ta kas poleks üldse sõlminud minuga lepingut, või oleks end viimasel silmapilgul ära andnud. Tähtis on, et ta ei tea, mis teda ootab, kui ta kohtub mõrvariga.“

„Millal ta mõrvariga kohtub?“

„Võib-olla juba täna õhtul. „Rõõmsas Poisis“ saame seda teada.“

„Kas sunnitööliline on seal?“

„Jah. Ta pidi mind ootama.“

Nad jõudsid „Rõõmsa Poisi“ juurde. Kõrtsiuks oli pärani lahti ja nad astusid sisse. Päeval olid koopataolised ruumid tühjad ja hämarad. Väikesest aknast tungis siia vähe valgust. Ühe laua juures magas keegi mees norinal. Ta oli asetanud pea

käte vahele ja ta müts oli kukkunud laua alla. Teise laua juures istus keegi punase habemega tugev mees. Ta karvasele rinnale, mis oli vaid poolenisti kaetud trikooga, oli tätoveeritud ankur ja kaks noolt. Ta vaatas Harrot ja dr. Turvet tusa- selt ja jõi ühe sõõmuga tühjaks laual oleva viina- klaasi. Siis tõusis ja sammus õõtsuvalt uksest välja. Pika leti taga konutas paks ja rasvane mees, — „Rõõmsa Poisi“ peremees. Ta süsimustad juuksed olid õlitatud ja siledaks kammitud ja ta punsunud huulte vahel ripnes jäme sigar. Harrot ja dr. Turvet nähes ta võttis sigari suust ja naeratas.

„Kas Sunnitööline on siin?“ küsis Harro ilma pikema sissejuhatuseta. Nähtavasti tunti otsitavat siin selle hüüdnime all.

Peremees raputas pead.

„Ei ole praegu. Hommikul käis, aga umbes tund aega tagasi läks ära.“

„Siis ma ootan siin,“ ütles Harro. „Tooge meile paar õlut!“

Nad istusid lauda. Peremees tuli õllega. Harro täitis klaasid ja nad jõid.

„Te ütlesite enne,“ algas dr. Turve, „et Sunni- tööline ei tea, kes on mörvar?“

„Mis siis?“

„Aga te ütlesite ka, et ta kohtub mörvariga.“

„Jah. Aga ta ei tea, et tema ees seisab mörvar.“

„Mispärast ta elu on hädaohus?“

„Mörvar kohtub temaga selleks, et teda tappa.“

„Mispärast mörvar kavatseb Sunnitöölist tappa?“

„Kuna mörvar omakorda usub, et Sunnitööline teab ta saladust.“

Harro valas jälle klaasid täis ja tähendas: „Üht

ma ei tea ikka veel: mis oli preili Ardeki ja Stemini vahel?"

Dr. Turve kaalutles nii ja teisiti, siis otsustas Harrole reeta preili Ardeki saladusest ainult niipalju, et see ei muutunud hädaohtlikuks Viktor Ardekile.

„Mina tean seda,“ ütles ta.

Harro kohendas prille ja dr. Turvele näis, et naeratusvari lendas üle ta näo. Kuid päris kindel ta selles ei olnud.

„Teie siis teate? Kas te ei ütleks mulle kah?“

„Nikolai Stemini sundis preili Ardekit endaga abielluma.“

„Aimasin, et midagi niisugust pidi olema,“ ütles Harro. „Preili Ardek polnud muidugi nõus?“

„Ei. Seda ta tahtiski öelda Stemini viimast korda, kui ootas teda kolme kotkaga värava all.“

„Kas preili Ardek usaldas teile ka, millega Stemini teda ähvardas?“

„Stemini ähvardas teda ühe vana perekonnasaladusega, mille avalikuks tulek oleks määrinud Ardekite nime.“

„Vist kaunis tume saladus?“

Dr. Turve vaatas Harrole kindlalt otsa, kui ütles:

„See saladus pole nii halb, kui te arvate. Süüdlane on oma eksimuse teinud juba ammu heaks. Ta on end parandanud ja kahetseb oma tegu. Nikolai Stemini oli see, kes käitus alatult. Tal polnud moraalselt õigust seda küsimust enam üles võtta. Sest, nagu ma juba ütlesin, süüdlane oli teinud oma eksimuse heaks. Stemini taotles omakasupüüdlikke, alatuid sihte. Ma ei tea, kas te mind usute,

kui ütlen, et preili Ardek isiklikult pole süüdi milleski?“

„Palun, usaldage mulle üht,“ ütles Harro aeglaselt. „Kas oli Steminil põhjust Viktor Ardekit karta? Ma ei küsi seda mitte selleks, et hakata punuma silmust Ardeki jaoks, vaid et näha, kas pilt, mis ma olen endale loonud mõrvast, on õige.“

„Usun, et oli. Stemin teadis, et Viktor Ardek vihkas teda.“

„See seletab kõik,“ ütles Harro.

Siis astus kõrtsi lühike, rippuvate õlgade ja suure peaga mees, kelles dr. Turve tundis ära Harro õise kaaslast.

Harro läks temaga leti taga oleva ukse kaudu kuhugi teise ruumi. Dr. Turve ootas umbes pool tundi, siis Harro tuli üksinda tagasi. Ta tasus pere-mehele õllearve ja nad lahkusid kõrtsist.

„Sunnitööline kohtub mõrvariga juba täna õhtul kella poole kaheteistkümnene ajal,“ ütles Harro. „Täna õhtul, kui juhus on mulle armuline, käin oma ässaga välja. Juba see, et mõrvar määras sunnitöölisega kohtumise, näitab, et olen õigel teel. Äga tahan enne õhtu saabumist muretseda veel teise tõenduse. Kas olete valmis mind aitama?“

„Olen teie käsutuses,“ ütles dr. Turve. „Kuhu me läheme?“

„Vabrikant Ralmati aeda.“

HAUD.

„Pöördume siia,“ ütles Harro, kui nad olid ühe risttänavaga nurgal.

„Äga me pidime ju minema vabrikant Ralmati aeda?“ tähendas dr. Turve.

„Sinna me lähemegi. Äga läheme nii, et keegi majaanikest meid ei märka. Vastasel korral peaksite neile seletama, miks oleme tulnud. See aga erutaks neid.“

Nad pöördusid risttänavasse ja sealt tänavasse, mis läks Kulla tänavaga paralleelselt. Ühe kõrge plangu ees Harro seisatus. „See on vabrikant Ralmati aia tagakülg. Ta ulatub siia tänavasse. Peame ronima üle plangu.“

„Kui härra Ralmat näeks meid üle plangu ronimas, ta oleks sõnatu,“ tähendas dr. Turve.

„Seda küll. Õieti tema närvide säilitamiseks me kasutamegi seda teed. Täna õhtul ta vajab oma närve, sest elab üle teise vapustava sündmuse.“

„Härra Ralmat?“

„Jah. Sunnitööline ja mörvar kohtuvad siin aias.“

„Mispärast just siin?“

„Mörvar tahtis nii. Äga katsume nüüd, kuidas saame üle.“

Dr. Turvele oli see lihtne ülesanne, kuid Harro

pidi end tublisti pingutama, enne kui sai teisele poole planku.

Siin oli aed väga metsikuilmeline. Tihedad puusalgad varjasid maja täiesti; pikk, kuivanud rohi ja kõdunenud oksarisu kattis paksu kihina maapinda. Ästudes vajusid jalad läbi selle mädaneva vaiba, jäid kinni ja vääratasid. Tundus, et siin polnud keegi käinud enam aastaid.

„Oleme nagu džunglis,“ tähendas Harro ja lisas juurde: „Meil tuleb siin võib-olla näha palju vaeva.“

„Mis me hakkame siin tegema?“

„Otsime maapinna läbi. Kui meil on õnne, leiame ehk varsti õige koha, vastasel korral aga peame kogu selle rämpsu kõrvaldama.“

„Mis me otsime?“

„Kohta, kus on kaevatud. Majast meid siia ei nähta, võime segamatult töötada.“

Harro käitumine muutub aina imelikumaks, nentis dr. Turve mõttes. Mida ta lootis siit leida? Ta ütles, et otsib kohta, kus on kaevatud. Järelikult oli siia midagi peidetud. Võib-olla see kallisasi, mille karp Stemini teraskapis oli olnud tühi? Muidugi, kui seal üldse oli olnud kallisasi.

„Ma arvan, et alustame õige siitsamast,“ ütles Harro.

Nad hakkasid ennastsalgavalt tööle. Oksarisu, kuivanud rohu ja lehtede kõrvaldamine polnud kerge. Äja jooksul see oli muutunud sitkeks kihiks, mis oli põimunud puutüvede ümber nagu tugev terasvõrk. Nad venitasid, kiskusid ja rebisid, nii et higi voolas. Tund möödus ja nad ei olnud veel leidnud midagi. Siis dr. Turve, olles kiskunud ühe

vana vahtra ümbert risu kõrvale, nägi kohevil mulda. Tema hüüde peale ruttas ka Harro sinna.

„Just seda ma otsisingi,“ ta ütles lõõtsutades ja kuivatas taskurätikuga higi.

Maapind oli kaevatud üles umbes kahe meetri pikkuselt ja meetri laiuselt.

„Mis siin on?“ küsis dr. Turve.

„Siin on haud, vaat, mis siin on!“ ütles Harro. Siis nad katsid haua uuesti kinni ja ronisid üle plangu tänavale tagasi.

„Nüüd astume korraks ka majja,“ ütles Harro.

Nad läksid Kulla tänava kaudu maja juurde ja kõlistasid eesukse taga. Teener avas. Harrot nähes ta kummardus.

„Kas härra Ralmat on kodus?“ küsis Harro.

„Jah, härra,“ vastas teener. „Pean ma talle teie tulekust teatama?“

„Jah, palun!“ ütles Harro.

Teener laskis nad kabinetti ja lahkus ise.

„Äрге millegagi reetke, mis toimub täna õhtul siin aias,“ ütles Harro dr. Turvele. „See võiks kõik rikkuda. Tähtis on, et keegi ei tea sellest enne, kui kell on juba kaksteist läbi.“

Ralmat astus sisse. Tõsisena ja auväärsena nagu ikka ta tervitas neid.

„Viimastel päevadel te pole mind enam külastanud,“ ütles ta Harrole.

„Polnud aega,“ vastas Harro. „Püüan ikka mõrva saladust lahendada ja see pole kerge.“

„Kerge?“ kordas Ralmat ja kortsutas kulme. „See on võimatu. Jah, olen sunnitud seda sõna tarvitama. Ka mina olen mõelnud kõige üle järele

ja ainuke, mis ma olen leidnud, on tõik, et seda saladust ei saa lahendada.“

„Arvan vastupidist,“ ütles Harro. „Lahendus peab olema ja ma loodan ta ka leida.“

„Ma ei sooviks midagi rohkem,“ ütles Ralmat. „Teate, ma pole küll arg, aga mõeldes Stemini tapmisele, valdab mind tunne, mida ma ei oska sõnadega väljendada. Nii naljakas kui see ka on, aga kui läheb pimedaks, ma ei taha enam minna parkett-tuppa... Te võib-olla leiate selle olevat naeruväärse...“

„Selles pole midagi naeruväärset,“ ütles Harro. „Saan teist täiesti aru. Ja minu kohuseks on nii-pea kui võimalik vabastada teid sellest hirmust. Kui saladus on lahendatud, ei ole seal enam midagi üliloomulikku. Tuba kaotab siis õuduse, millega ta praegu kummitab teid ja ka teisi.“

„Teil on õigus, et ta kummitab ka teisi,“ ütles Ralmat. „Kojamehe naine kolis oma õe juurde.“

„Millal?“

„Juba neli-viis päeva tagasi. Ta ei julgenud siin enam magada.“

„Nii. Aga kuidas preili Kornet end tunneb?“
Ralmat kehitas õlgu.

„Vist päris hästi. Igatahes pole ta millegagi andnud mõista, et tal on siin elamine vastumeelt. Noh, ta on ka noor, ta närvid on terved.“

„Muidugi. Noored saavad niisuguseist sündmustest kergemini üle,“ ütles Harro. „Tulin siia, et anda teile tagasi mõned teie äripaberid, mis me leidsime Stemini kirjade seast.“

Ta andis Ralmatile õhukese paki pabereid.

„Tema teised asjad on politsei käes. Kui kunagi peaks ilmuma mõni tema omakseist või sugulasist, siis anname muidugi kõik neile üle.“

„Nad vist jäävadki teie kätte,“ arvas Ralmat. „Härra Jaanre järelepärimised Stemini sugulaste kohta ei andnud ju tagajärgi.“

„Kes teab?“ lausus Harro. „Kunagi edaspidi ehk tuleb mõni. Näiteks kas või Venemaalt?“

Siis Harro ja dr. Turve lahkusid.

„Mul on tarvis teha mõningaid ettevalmistusi,“ ütles Harro, avades Ralmati aiavärvat.

„Ja mul on teile üks palve,“ ütles dr. Turve.

„Mis see on?“

„Võtke ka mind kaasa, kui lähete mörvarit tabama. Tean, et olen valmistanud teile palju tüli. Kui mörvar tabatud, saate minust lahti.“

„Seda võib,“ vastas Harro. „On alati parem, kui teiesugune tugev mees on käepärast.“

Dr. Turve küsis natukese aja pärast:

„Te ütlesite, et tunnete mörvarit? Tunnete teda ainult nime järgi, või olete teda ka näinud?“

„Tunnen teda isiklikult,“ vastas Harro.

„Isiklikult?“

„Mis seal siis nii imestuda? Ka teie tunnete teda isiklikult.“

„Mina?“

„Teie jah.“

See oli dr. Turvele liig. Üllatus järgnes üllatusele ja tema mõistus ei leidnud enam loogilist sidet Harro sõnade vahel. Ta tundis end mehena, kes on kaotanud tasakaalumeele, ja nendib nüüd hämmastusega, et maa on üleval ja taevas all.

„Äga mis motiividel pandi mõrv toime?“ küsis ta, kui oli end veidi kogunud. „Te vist eitate röövmõrva?“

„Seda ma eitan küll,“ vastas Harro.

„Siis ei viidud Stemini teraskapist midagi ära? Karbis, mille leidsime tühjana, ei hoitudki midagi?“

„Hoiti küll. Seal oli asi, mis mõrvaõhtul võeti ära.“

„Nii et ikkagi röövimine?“

„Ei. Seda asja ei viidud majast välja.“

„Ta peideti kuhugi majja?“

„Just vastupidi: ta jäi kõikide silma alla. Me kõik oleme teda näinud.“

„Mina ka?“

„Teie veel mitu korda.“

„Äga mis see siis on?“

„Pistoda.“

„Sama pistoda, mis leiti Nikolai Stemini kõrvalt?“

„Jah.“

„Kas tuleb sellest nii aru saada, et mõrvar varastas selle oda enne Stemini tuppa tulekut ja jäi siis Steminit varitsema?“

„Stemin ise võttis pistoda teraskapist.“

„Stemin ise? Äga —“

„Tulen teile õhtul kella poole üheteistkümne ajal järele,“ ütles Harro ruttu vahele. Nad olid jõudnud tänavanurgale, kust dr. Turve pidi ära pöörduma.

MÖRVARI TABAMINE.

Mõni minut peale poolt ühtteistkümmet tuli Harro. Tal oli seljas must vihmamantel ja peas pehme viltkaabu.

„Kui teil on, siis pange selga midagi tumedamat,“ ütles ta dr. Turvele.

Dr. Turve otsis kapist tumehalli sügisepalitu.

„See on hea küllalt,“ arvas Harro, olles heitnud palitule hindava pilgu.

Dr. Turve võttis ka sama värvi mütsi ja siis nad väljusid.

Õhtu oli sünge, sest piserdas vihma. Tuled loitsid uduselt ja tugev tuul kahises üle katuste. Vihmaveetorud põrisesid tumedalt. Harro ja dr. Turve läksid sedasama teed, mida nad olid käinud päevalgi, vabrikant Ralmati aia tagakülge. Plangu varjus nad nägid kaht inimkogu.

„Meid oodatakse juba,“ ütles Harro.

Seal olid kriminalistid Liivsaar ja Tumi.

„Ronime üle plangu,“ ütles Harro.

„Kas ei ole veel vara?“ küsis Liivsaar ja vaatas kella. „Kell on alles üksteist.“

„Veidi vara küll, aga siin tänaval me võime äratada kahtlust. Äias aga ei näe meid keegi.“

„Kas me kõik läheme aeda?“ küsis Tumi.

„Ei,“ vastas Harro ja hakkas tegema korraldusi

meeste paigutamiseks. Liivsaar pidi minema Kulla tänavale ja pidama silmas aiavärvavat. Tumi jäeti siia tänavale plangu juurde valvama, Harro ja dr. Turve aga ronisid aeda.

Seal, puude vahel, valitses pilkane pimedus. Käsikaudu kobades nad liikusid edasi. Dr. Turve kukkus mitu korda ja kirus tasa. Nad läksid kohani, kus puud lõppesid ja algas muru.

„Äsume selle kuuse taha,“ ütles Harro.

Maja paistis ähmaselt läbi pimeduse ja vihma. Ülemine kord oli täiesti pime, alumisel korral vilkus tuli kojamehe toas. Nõrk kuma, mis langes aknast murule, suri juba paari meetri kaugusel.

„Öö on halb,“ ütles Harro. „Tuulekohin summutab kõik helid. Kõrvadest ei ole täna meil kasu, peame lootma silmadele.“

„Tänasel ööl ei ole ka silmadest suurt kasu,“ arvas dr. Turve.

„Kas te siit tänavat näete?“ küsis Harro.

„Jah.“

„Aga aiavärvavat?“

„Näen kah.“

„See on hea. Pidage värvavat silmas. Mina niikaugemale ei näe.“ Ta võttis prillid eest ja pistis need taskusse. „Vihmaga muutuvad prillid uduseks. Seepärast ma ei kandnud neid ka tol ööl, kui nägite mind „Rõõmsa Poisi“ ees. Niisiis pidage hästi silmas värvavat. Usun, et Sunnitööline ja mõrvar tulevad sealt kaudu.“

Dr. Turve jäi vahtima aiavärava poole. Kõik ta ergud olid pingul kui terastraadid. Ta tundis, et temaga oli toimunud mingi muutus. See, kes

seisis praegu siin kuuse varjus, kõik meeled valvel, veri soontes palavikuliselt tuikamas, polnud sama dr. Turve, kellena ta end seni oli tundnud. Selles mehes siin oli ärganud jahikirg, esiisadelt päritud ürgne vaist, mis seni oli uinunud ta alateadvuse sügavustes. Nagu uimastav jook see oli hakanud talle nüüd pähe, teritanud ta meeli ja tahet. Ta oli muutunud haruldaselt vastuvõtlikuks välistele häiretele. Ta kõrv eraldas vihmapiiskade krabinast murdunud oksakeste kukkumise, ta silmad nägid aiavärvavat üha selgemalt ja kui sealt keegi möödus, läbis ta lihaseid elektrilöögi-taoline tükisatus. Aeg venis kohutavalt pikkamööda. Dr. Turvele näis, et ta oli siin seisnud juba tunde. Siis ta korraga võpatas. Kaks meest, üks lühike, teine suur ja tugev, tulid aiavärvavast sisse. Nad kõndisid kiiresti. Pikem meestest vaatas veel üle õla tagasi.

„Nad tulevad,“ sosistas ta Harrole.

„Jah, näen neid küll,“ vastas Harro samuti sosinal. „Ärge end enne liigutage, kui ütlen.“

Mehed pöördusid ümber majanurga ja tulid neile lähemale. Pimeduse tõttu polnud võimalik näha nende nägusid. Siis pikem meestest jäi nagu kogemata oma kaaslasest paar sammu maha. Välkkiiresti ta haaras midagi põuest ja tõstis käe. Hetkel, mil ta käsi oli langemas löögiks, kõlas revolvripauk: Harro oli tulistanud. Mehe käsi jäi poolel teel õhku peatuma. Ta kaaslane pöördus kohkunult ümber ja nähes teise väljasirutatud kätt, hüppas eemale. See kõik toimus muidugi väga ruttu ja niisama ruttu oli Harro hüpanud kuuse tagant välja ja karjus:

„Seisa!“

Aga mees ei pannud seda hoiatust tähele. Juba ta oli pöördunud ja jooksis tagasi värava poole.

Harro ja dr. Turve jooksid talle järele. Harrol oleks kerge olnud mörvar maha lasta, kuid ta tahtis teda elusalt kinni püüda.

Kui mörvar jõudis värava juurde, kerkis teisele poole väravat tume kogu — Liivsaar! Tekkis lühike ja äge rabelemine. Mörvaril õnnestus end kriminalisti käest lahti kiskuda: ta jõudis tänavale ja tormas edasi nagu meeletu. Aga dr. Turve oli tal kannul. Neid lahutas vaevalt paarikümnemeetrine vahemaa. Harro ja Liivsaar olid jäänud kaugele taha.

Tühjal ja pimedal tänaval algas metsik võidujooks. Mörvar oli hea jookaja, aga dr. Turve oli veel parem. Vahemaa nende vahel hakkas vähenema. Kui mörvar pöördus risttänavasse, mis viis linnast välja raudteele, dr. Turve oli talle lähenenud juba viie meetrini. Nüüd ta nägi selgesti tema laia selja piirjooni ja kuulis ta kiireid ning lõõtsutavaid hingetõmbeid. Ta pingutas end nagu jaksas. Viiest meetrist sai neli, siis kolm, siis kaks ja siis dr. Turve sirutas käe, et haarata mörvaril õlast.

Ent samal silmapilgul mörvar kummardus äkki, laskus põlvili ja dr. Turve lendas suure hooga üle ta küürus selja tänavakividele kukerpalli. Kukudes ta oli aga saanud haarata kinni teise palitussiilust, ja kui mörvar tahtis hüpata püsti, dr. Turve tõmbas ta pikali. Nad võitlesid maas, veeredes ja jagades teineteisele hoope. Siis sai dr. Turve mörvari enda alla. Nad olid veerenud laternaposti juurde ja valgus langes mörvari näole.

„Teie, Ralmat!“ hüüdis dr. Turve kokkunenult. Vabrikant Ralmat ei vastanud.

Seal kuuldusid ruttavad sammud. Pimedusest kerkisid välja Harro ja Liivsaar, mõlemad jooksmisest higised.

„Areteerin teid tapmiskatse pärast, mis te panite äsja toime — ja Adolf Lassereri tapmise pärast,“ ütles Harro ja pani ta käed raudu.

Ralmat ei vastanud ka temale midagi. Nende lühikeste minutite jooksul ta nägu oli muutunud vanaks ja lõdvaks. Ta suur kogu oli vajunud küüru: ta oli alistunud oma saatusele.

Ka dr. Turve oli vapustatud. Vabrikant Ralmat oli siis mõrvar! See soliidne ja sõbralik mees! Kuid ta oli, nagu Harro ütles, Adolf Lassereri mõrvar. Kes oli aga tapnud Nikolai Stemini?

„Ütlesin teile,“ pöördus Harro dr. Turve poole, „et härra Ralmat elab täna õhtul üle teise vapustava sündmuse.“

Ralmat viidi kriminaalpolitseisse ja jäeti ühte tühja tuppa Liivsaare valve alla. Peale tabamist ta polnud rääkinud veel sõnagi. Jaanret ei olnud enam kohal, ta oli läinud juba koju.

„See asi on siis lõpetatud,“ ütles Harro ja istus väsinuna teises toas toolile.

„Lõpetatud?“ hüüdis dr. Turve. „Aga kes tappis Stemini? Te areteerisite Ralmati Adolf Lassereri tapmise pärast?“

„Sellega on lahendatud ka Nikolai Stemini surma saladus,“ ütles Harro.

„Ma ei saa teist põrmugi aru,“ ütles dr. Turve.

„Siis on parem, kui räägin teile kõik algusest peale,“ alustas Harro. „Nagu teate, seisime kõik

kinnise toa mõistatuse ees. Toal ei olnud salakäiku ega ühtki muud avaust, mille kaudu mõrvar oleks võinud põgeneda. Midagi forkas mulle siiski toa läbiotsimisel silma: parkett-toa üks seinest, see, mis teda lahutas arhiivist, oli teistest seintest pisut õhem. Aga ma ei osanud anda sellele siis veel mingisugust tähendust. Ka mina kahtlustasin teenrit ja kojameest, isegi teid. Ja siis olid seal veel Ardekid. Kui Ralmat poleks kohe alul teinud suurt viga, siis me poleks nii ruttu saanud saladuse jälile.“

„Milles see viga seisis?“ küsis dr. Turve vahele.

„Selles, et tunnistas kohe alul Adolf Lasser'i sigaretipitsi omaks. Kas mäletate, et kojamees leidis aiast kollasest luust, näritud suuotsaga sigaretipitsi? Kui kohtu-uurija küsis, et kas see pits kuulub vabrikant Ralmatile, vastas kojamees, et tema teada Ralmat suitsetavat ainult piipu. Seal tuli aga Ralmat ja ütles, et see sigaretipits on tema oma. See sigaretipits oli ainuke märk, et Adolf Lasser oli viibinud tema aias, ja ta mõtles, et kui ta tunnistab selle omaks, ei avasta keegi, et Lasser on käinud tema juures. Muidugi ma ei osanud alul haarata sellest niidist kinni.

Jätsin selle asja kahe silma vahele nagu kõik teisedki. Alles pärast, kui nägin Kilu papi suus täpselt samasugust pitsi, äratas see minu tähelepanu. Kilu papi ütles, et see on Adolf Lasser'i pits. Pitsid olid mõlemad kollasest luust, mõlemad ühtemoodi näritud suuotstega, näis tõenäosena, et neid mõlemaid oli tarvitanud üks ja sama mees. Kummale nad aga kuulusid: kas Ralmatile või Lasserile? Kui mõtlesin veidi pikemalt selle üle, kal-

dusin arvama, et viimasele. Need olid odavad ja maitsetud pitsid, mida Ralmati-taoline mees naljalt ei kasuta. Veel vähem nii kaua, et nad on pea-aegu läbi näritud. Pealegi ütles kojamees, et Ralmat suitsetab piipu. Ta teenis tema juures juba neli aastat ja selle nelja aasta jooksul tal oli olnud küllalt aega oma peremehe harjumusi tundma õppida. Järelikult: sigaretipits kuulus ennemini Las-serile kui Ralmatile.

Miks oli aga Ralmat tunnistanud selle siis omaks? Jah, see oli küsimus. Otsustasin teha väikese katse. Mäletate, kui käisime Ralmati juures ja ma võtsin teise Kilu papilt saadud pitsi taskust, näitasin temale ja küsisin, kas see ehk on tema oma. Lisasin, et olen ta leidnud aiast, mis, nagu te teate, ei vastanud tõele. Ühtlasi panin teraselt tähele Ralmati näoilmet. Ta oli esimesel silmapilgul hämmastunud, ent valitses siis end ja ütles, et pits on tema oma. See pani mind mõtlema, ja väga mitmetel põhjustel. Esiteks: mees, kellele ulatatakse kaotatud asi, ei hämmastu nii nagu tema. Ta hämmastus seepärast, ütlesin ma endale, et ta seni ei teadnud, et on olemas ka veel teine niisugune pits. Kas märkasite, et ta rõhutas, et see oli seesama, mis kojamees oli leidnud? Aga see polnud õige. Ta vaid tahtis mind panna seda uskuma, sest kartis, et muidu hakkab asja vastu huvi tundma. Teiseks: ta lisas, et vana pitsi mitte leides ta oli endale juba muretsenud uue. Kuid vana ta polnud minu nähes tarvitanudki. Ei. Kui ta suitsetas, siis tuli uuega. Seda ma olin märganud. Mispärast ta ei kasutanud vana? küsisin ma endalt. Kas seepärast, et see oli juba liiga kulunud? Aga tema

omad sõnad rääkisid selle vastu. Ta ütles, et oli seepärast muretsenud uue, et vana oli kadunud. Niisiis tema oma sõnade järgi ta oli vana pitsi eelmistel päevadel kasutanud. Aga see oli vale. Talle oli tähtis, et ma seda usuksin. Mispärast ta teda aga tõeliselt ei kasutanud? Kas mitte seepärast, et see ei kuulunud temale, et tal oli seda vastik suhu võtta? Jah, see näis kõige tõenäosemana. Mispärast ta aga siis tunnistas mõlemad pitsid omaks? Loogiliselt võttes seepärast, et tahtis varjata nende õiget omanikku. Järelikult: tema pidi teadma, kellele need pitsid kuulusid. Ja kas panite tähele, et peale seda kui ta oli tunnistanud kojamehet leidnud pitsi omaks, ei olnud piipu tema suus enam näha? Ta suitsetas sigarette, — pitsiga, aga tuliuue pitsiga. Muidugi ei viinud need mõtted mind põrmugi lähemale mõrva saladusele, kuid ma tegelesin nendega siiski.

Adolf Lasser oli siis viibinud vabrikant Ralmati aias ja vabrikant Ralmat teadis seda. Lasser oli seal kedagi oodanud, ajaviiteks suitsetanud ja sinna pitsi kaotanud. Teise oli jätnud Kilu papi juurde, tal oli neid nähtavasti mitu, vähemalt kaks. Hakkasin tundma Lasserit vastu huvi. Kes ta oli? Teadsime temast ainult niipalju, et paar nädalat tagasi ta oli ilmunud äkki silmapiirile, jätnud Kilu papile ühe kirja politseile edasiandmiseks ja kadunud siis jäljetult. Kuhu ta jäi? Tegin korralduse Adolf Lasser üles otsida, kuid teda ei leitud: ta oli nagu maa alla vajunud. Pealegi: ta kiri oli varastatud. Seni ma ei olnud kirja vargusele andnud mingit tähtsust, aga nüüd mulle näis, et see väärrib järelemõtlemist.

Seal sähvatas mul äkki mõte läbi pea, et kas kirja ja sigaretipitside vahel ei ole mingi side? See oli juhuslik mõttekilluke, intuitsioon. Kui ma poleks sellele tulnud, me poleks suutnud seda mõrva nii ruttu lahendada. Haarasin sellest mõttest kinni ja hakkasin teda arendama. Kirjad, mis saadetakse politseile, sisaldavad tavaliselt paljastusi. Niisiis — arendasin seda mõtet edasi — Lasseril oli kavatsus kedagi paljastada. Ma ütlen meeleka kavatsus, sest kolmepäevane tähtaeg tunnistab, et päris kindel ta selles veel ei olnud. Ta ütles vanamehele, et kirja ei tohi enne kolme päeva möödumist politseisse viia. Ja mainis ka, et ta võib selle aja jooksul tulla tagasi ja teha kirja suhtes uue korralduse. Missugune see võis olla? Oli ainult üks võimalus, vastupidine endisele: et kirja politseile ära ei anta. Ja siis kiri varastati.

See tõendas minu oletust, et kirja sisu oli paljastav. Kellelegi oli tähtis, et kiri ei satuks politsei kätte. Ühtlasi see isik pidi olema teadlik kirjast, tema sisust ja ka sellest, et Lasser ei tee uut korraldust. Kes ta oli? Kas mitte vabrikant Ralmat? Tema nimi vilksatas mu ajus seepärast, et olin ta juba enne viinud ühendusse Lasseriga. Ütleme, et Lasser tahtis teda paljastada. Neil olid enne läbirääkimised, sest nad lootsid saada kokkuleppele. Selleks Lasser viibiski Ralmati aias. Kiri politseile oli mõeldud viimse abinõuna.

Jõudnud siia punkti, hakkasin kahtlema, kas mul on õigus. Kui Lasser oleks tahtnud Ralmatit paljastada, siis ta poleks viimasele öelnud, et on jätnud Kilu papi kätte kirja. Kust võis Ralmat aga seda teada? Tulin varsti õigele oletusele. Püüd-

sin mõistatada, et kes võisid teada Lasser'i kirjast? Esmajoones Kilu papi ja siis need, kellele see või Lasser ise olid kirjast rääkinud. Kellele viimane kirjast oli rääkinud, seda oli mul võimatu teada saada. Siis otsisin vanamehe üles ja küsisin, et kellele tema on kirjast rääkinud. Ta vandus, et ainult mulle. Olin joosnud ummikusse.

Seal mul tuli korraga mõtte koostada nimestik nende kohta, kellele mina ise olin Lasser'i kirjast rääkinud. Kõigepealt olid seal kriminaalpolitsei ametnikud, eesotsas Jaanrega, siis kohtu-uurija ja teie. Küsitlesin kriminaalpolitsei ametnikke ja kohtu-uurijat selles asjas. Nad eitasid edasirääkimist. Jäite üle vaid teie. Ise te seda kirja ei saanud varastada, sest olite varguspäeval Soo alevis ja üks mees politseist pidas teid kogu aeg silmas. Kui kavatsesin hakata teid küsitلهma, mulle meenus äkki, et kui rääkisin esimest korda sellest kirjast, oli ka Ralmat juures. Liivsaar nimetas isegi vanamehe elukoha. Ja järgmisel päeval kiri varastati. Aga kirjast rääkides ma Adolf Lasser'i nime ei maininud, sest vanamees polnud mulle siis veel öelnud, kes talle oli kirja jätnud. Kuidas võis Ralmat teada, et see oli Lasser'i kiri? Siiski, kas mitte väga lihtsalt: Lasser võib-olla ütles talle, kus ta peatub. Ja Ralmat, kuuldes minult, et seal on kiri, mis on määratud politseile, taipas kohe, kes selle kirja oli jätnud ja mida see sisaldas. Ma olin siiski õigel teel. Arendasin oma teooriat edasi. Adolf Lasser tahtis siis Ralmatit paljastada. Mis oli aga Ralmat teinud? Oli ta Stemini mõrvar? Lasser oli kirja jätnud mõrvaõhtul kella kuue ajal, mõrv saadeti aga korda kella kümne ajal.

Kuidas võis Lasser seda neli tundi ette nii kindlasti teada? Aga mis siis, kui nad mõlemad olid mõrvarid? Kui mõrvaplaan oli sepitsetud enne valmis ja selle teostamiseks oli määratud 29. septembri õhtu? Peale mõrva kordasaatmist Lasser põgenes, oli aga jätnud kirja, mis pidi Ralmati reetma? Võib-olla kättemaksuks, võib-olla ka juhuks, kui nad peale mõrva kordasaatmist ei lepi milleski kokku? Kui kõik oleks arenenud Lasser soovide kohaselt, ta oleks kolme päeva jooksul tulnud tagasi ja kirja hävitanud? Asi kujunes aga teisiti ja seepärast ta ei tulnud? Hea. Olin Lasser ja Ralmati sidunud Stemini tapmisega.

Kuidas oli siis mõrv teostatud? Kas ka teener ja kojamees olid kaasteadjad? Heitsin selle oletuse kui ebatõenäose kohe kõrvale. Niipalju inimesi ei pühendata saladusse. Kui teener ja kojamees aga ei teadnud midagi rohkem, kui nad politseile rääkisid, seisin kinnise toa mõistatuse ees. Kuidas pääses mõrvar — oli ta siis Ralmat või Lasser — toast välja?

Jäin loogilisele teele ja ütlesin endale, et kui mõrvar oli toas, siis ta oleks pidanud seal olema veel ka siis, kui teener ja kojamees lõhkusid ukse maha. Teda aga ei leitud toast. Järelikult: ta ei olnud seal ka enne. Kuidas Stemini siis suri? Oli ehk tegemist enesetapmisega? See oletus näis mulle aga väga kahtlasena. Mees, kes tapab end ise pistodaga, ei löö endale haava näkku; ta lööb selle rinda, käsivarde või kuhugi mujale. Ja ta ei karju ka appi. Pealegi, miks ta kasutas selleks pistoda? Kust ta selle sai? Mõeldes nagu muu seas viimasele küsimusele, leidsin, et pistoda ta võis omada

küll. Pistoda oli idamaise päritoluga. Stemin oli olnud tsaariväes ohvitser. Ta ehk teenis kuski Venemaa lõunanurgas. Revolutsioonikeerises rüüstati palju templeid, kloostreid ja muuseume. Paljud ohvitserid ajasid endile siis kokku suured varandused, sest rüüstajaiks olid peaaesjalikult sõjaväelased. Miks ei võinud ka Steminile puutuda see pistoda kätte? Teemant, rinnanõel, pärlikeed ja imelik kullast hark aina tugevdasid seda oletust. Kindlasti polnud ta neid ostnud. Üks karpidest oli tühi. See oli pikk, kitsas karp. Võrdlesin selle ja pistoda mõõte, ning leidsin, et karp oli ainult mõned sentimeetrid odast pikem. Seal karbis Stemin võis küll hoida oda. Kuigi ma nüüd arvasin teadvat, kellele pistoda kuulus ja kus teda hoiti, ei osanud ma siiski veel seletada, kuidas Stemin suri. Veendusin üha rohkem, et ta ise ei tapnud end. Oli ehk tegemist õnnetu juhusega? Kriimustas Stemin kogemata odaga oma nägu. Aga miks ta siis appi karjus? Jah, ma ei saanud ei edasi ega tagasi. Kaks karjatust, mida teener ja kojamees olid kuulnud, tõkestasid tee.

Ühel päeval, kui viibisin jälle Ralmati majas, astusin ilma kindla kavatsuseta parkett-tuppa. Astusin sinna muu seas, et vaadata niisama ringi. Kui mu pilk libises üle selle seina, mille taga oli arhiiv, mulle meenus, et see sein oli teistest seintest õhem. Ta on õhem, ütlesin endale ja vaatasin teda uuesti. Assotsiatiivselt oli mu järgmiseks mõtteks: arhiivist kostab ehk rääkimine siia? Kui mitte rääkimine, siis valjem hüüatus küll. Hüüatus? Karjatust? Ning sealsamas tabasin enda mõttelt, et keegi võis karjuda arhiivis appi. Teener ja kojamees

ütlesid, et mõlemad karjatused kostsid summutatult. Nad seisid söögitoast koridori viiva ukse juures. See uks on samas pikas seinas, mis moodustab söögitoa ühe külje ja lõpeb parkett-toa ja arhiivi vahel. Seega, nad seisid ühekaugusel mõlemast ruumist ja ka teissuguseis tingimuses neil oleks olnud raske määrata kohe kindlaks, kummas ruumis karjuti appi. Nende teada ei olnud arhiivis kedagi, küll aga parkett-toas. Seepärast nad uskusidki, et seal karjuti appi. Seda enam, et kuulsid seal kolinat. Pealegi nad olid ehmunud, ja ehmunud inimeksib kergesti. Jäin peatuma selle mõtte juurde ja katsusin endale seletada, kuidas Stemin suri. Teenri ja kojamehe seletusest me teame, et ta läks parkett-tuppa ja lukustas enda järel ukse. Mispärast? Võib-olla ta kartis, et keegi võiks talle järgneda? Teame, et Viktor Ardek käis teda enne otsimas. Teame ka, et ta oli eelmistel päevadel oodanud preili Ardekilt kirja, mis aga ei saabunud. Kõige selle põhjal, mis ma Steminist teadsin, ma kujutlesin tema surma järgmiselt:

Ta andis preili Ardekile viimse tähtpäeva. Oodates vastust, ta muutus üha närvilisemaks. Ja kui kirja ei tulnudki, ta pidi uskuma, et tema ettepanek on lükatud tagasi. Ühtlasi ka oletama, et preili Ardek rääkis oma vennale kõik. Teadlik oma alatuse mängus, tal oli Viktor Ardeki ees hirm. Ja kui talle teatati, et see ootab teda all, ta võis väga kergesti aimata, mispärast Ardek oli tulnud. See tõmbas ta ergud õige pingule. Ta kartis oma elu pärast. Mis aga teeb mees, kes kardab niisugust asja? Ta püüab end kaitseda, varustab end igaks juhuks relvaga. Stemini asjade seast me ei leidnud

ühtki teist relva peale pistoda; ta võttis siis selle. Mõõnan siinkohal, et peale hirmu Viktor Ardeki ees, ta ehk kartis ka midagi muud, kes teab? Niisiis Stemin läks parkett-tuppa ja otsis välja pistoda. Muide, lahkamisel tehti kindlaks, et ta oli enne surma tarvitanud õige ohtralt alkoholi. Me leidsime ka tema kirjutuslaua kapist pooliku konjakipudeli. Ta jõi. Kui teener ja kojamees murdsid ukse maha, oli tuba pime. Miks oli ta kustutanud elektri? Üldse, millal kustutatakse tuli? Tavaliselt, kui lahkutakse toast või heidetakse magama. Stemin ei lahkunud toast ja ma oletasin, et ta purjus olles tundis tarvidust heita pikali. Ta oli lukustanud ukse, varustanud end pistodaga ja kuna akendel olid pealegi veel trellid ees, siis ta tundis end selles toas kõige kindlamana. Aga teisest küljest: kui tuntakse hirmu, ei armastata pimedust. Jah, elektri kustutamiseks polnudki nii kerge üle saada. Aga siiski: parkett-toa akendel ei olnud luuke; kui tuba on valgustatud, moodustab seal olev inimene hea märklaua aiast lendavale revolvrikuulile.

Stemin kui endine ohvitser omas kahtlemata kogemusi niisuguseis asjus ja teadis seda. Miks ei võinud Viktor Ardek luusida pimedas aias ja varitseda teda? Järelikult: Steminil oli siiski kaaluv põhjus elektri kustutamiseks. Kui tuba oli pime, ei jääda konutama kuhugi toolile või seisma nurka, vaid heidetakse ikka pikali, pealegi, kui ollakse purjus, nii et jalad ei ole kindlad. Et Stemin oli lamanud diivanil, järeldasin ka sellest, et väike suitsetamislaud, mille teener ütles asetsevat diivani ees, samuti selle laua lähedal seisnud toolid olid aetud ümber. Seevastu olid aga akna

all olev kirjutuslaud ja tool omal kohal. Kui Stemini heitis diivanile, kuhu ta pani aga pistoda? Hoidis ta seda käes? Ei, tõenäosem oli, et ta asetas selle diivani ees olevale lauale. Kui tuba on pime ja kui ollakse purjus, langetakse kergesti uimasse, kus meeled reageerivad raskepäraselt ja fantaasial on kõrge lend.

Nüüd hakkas arenema kurbmäng arhiivis. Ralmat ja Lasser meelitasid kellegi sinna. Loomulikult nad kõndisid tasa, rääkisid tasa ja Stemini ei kuulnud neid alul. Mõeldes Ralmatile, mulle tärkasid äkki pähe tema korraldused, mis ta oli teinud teenijatele mõrvaõhtul. Need olid päris tavalised korraldused, ent ma leidsin nende ja mõrva vahel siiski hästi peidetud sideme. Teenrile ja kojamehele oli antud teisel korral raamatukogus töö, mis, kui midagi poleks tulnud vahele, oleks neid pidanud seal kinni paar tundi. Ralmat oli rõhutanud, et just samal õhtul peavad riulid olema korda seatud. Preili Kornetile ta oli lubanud vaba õhtu, eeldusega, et see lahkub majast. Jäid üle vaid Stemini ja kojamehe naine. Esimese elutoad on teisel korral ja viimane on poolkurt. Kui uurime lähemalt maja alumise korra plaani, siis mõistame, miks mõrva teostamise kohaks oli valitud just arhiiv. Ta on teistest ruumidest eraldatud, alles siis võib näha ta ust, mida kõigele lisaks varjab veel teisele korrale viiv keerdtrepp, kui pöörduda ümber koridori nurga, ja tagaukse kaudu on kerge pääseda aiast tupp ja sealt jälle aeda. Ta vastas on vannituba ja selle kõrval köök, kus tavaliselt ei viibi õhtu hilja kedagi. Ralmat lootis, et alumisel korral ei ole peale kojamehe naise kedagi. Pärast selgus, et seegi

oli läinud välja. Aga Viktor Ardeki tulek meelitas teenri alla. Ja peale Ardeki lahkumist teener tahtis lukustada koridorist söögituppa viivat ust. Mis puutub selle ukse lukusse, siis see oli vist rikkes juba eelmistel päevadel. Teda ju ei lukustatud kunagi ja seepärast enne ei teatud seda. Teener kutsus ka kojamehe alla ja siis nad hakkasid lukku muukima. See toimus, nagu te isegi teate, enne, kui Stemin läks parkett-tuppa.

Jäime peatuma selle juurde, et Ralmat, Lasser ja ohver tulid tagaukse kaudu majja ja läksid arhiivi. Teener ja kojamees, kelle tähelepanu paelus söögitoa uks, ei kuulnud nende tulekut. Nemad aga omakorda võisid küll kuulda, kuidas kojamees lõgistas luku kallal. Aga võib-olla oli tagasimineki juba hilja. Nad otsustasid siiski oma plaani teostada. Ohver karjus aga appi. Karjatus kiskus Stemin välja poolunest. Kuuldes sõnu: „Appi, appi!“ ja olles segane alkoholiuimast ning hirmust, talle näis, et hädaoht ähvardab teda. Ta hüppas püsti, haaras laualt pistoda ja ruttas ukse poole. Pimeduses ta aga komistas laua ja toolide otsa ja kukkus nii õnnetult, et lõi endale pistodaga haava näkku. Olles alkoholist ja hirmust juba enne uimane, riisus kukkumisel saadud hoop temalt meelemärkuse, — ja siis hakkas mürk tegema oma tööd. Stemin ei tulnudki enne surma enam meelemärkusele.

Mis toimus nüüd aga arhiivis? Oletan, et mõrvarid kavatsesid oma plaani teostada vaikselt. Nüüd oli ohver aga karjunud appi. Siis kostis parketttoast ukse lõhkumine. Mõrvarid sattusid ärevusse. Nähes aga, et arhiivi ei tulnud kedagi, nad ava-

sid ettevaatlikult ukse ja vaatasid välja. Mitte kedagi nähes nad kandsid laiba tagaukse kaudu aeda. Aga kuhu nad ta peitsid? Tänavale nad ei võinud laibaga minna, jäid üle vaid kelder ja aed. Aga et keldris käisid ka teenija ja kojamees, siis oletasin, et nad eelistasid aia tagaosa. Võib-olla ei matnud nad laipa kohe, vaid tegid seda alles pärast. Esialgu nad peitsid ta ehk lehtede ja okste alla, siis ronisid ise üle plangu tänavale. Lasser läks oma teed ja Ralmat tuli peale seda, kui oli teinud linnas väikese ringi, koju. Ta oli ärevil. Ta ei teadnud, mis oli majas juhtunud, et teener ja kojamees olid lõhkunud parkett-toa ust. Kuuldes aga Stemini surmast, ta ehk hakkas taipama, kuidas asi oli, ja rahunes. Stemini surm päästis tema. Tema ohvri karjatust peeti Stemini omaks.

See oli pilt, mis ma endale mõrvast lõin. Muidugi ei omandanud ta minu ajus sellist kuju nii ruttu ja nii sirgjooneliselts, nagu ma teile praegu rääkisin. Juurdlesin mõne punkti kallal kaua, eksisin, alustasin nii paljutki valest otsast ja kartsin sageli, et olen usaldanud liialt oma kujutlusvõimet. Aga ma jäin siiski teele, mille olin valinud, — ja tegin hästi.

Järgmiseks ülesandeks oli mõistatada, kelle Lasser ja Ralmat olid tapnud. Et ma ei julgenud Ralmatile anda millegagi mõista, et kahtlustan teda, ja et Lasserit polnud kuskilt leida, otsisin üles Kilu papi. Küsisin temalt, et kellega ta on näinud Lasserit koos. Alul ta ütles, et mitte kellegagi, ent siis talle meenus, et kord tänaval Lasser oli temast möödunud mehega, kelle silmatorkavat välimust ta mulle kirjeldas. Hakkasin seda meest otsima. Ta

osutus teile tuntud Sunnitööliseks. Leidsin ta ühel päeval „Rõõmsast Poisist“ ja samal õhtul määrasime mainitud kõrtsis kohtumise. Siis te nägitegi meid. Sunnitööline tundis Lasserit. Sain temalt teada, et aastaid viisteist või rohkem tagasi ta oli töötanud Lasseriga koos, tegeldes seadusevastaste äridega. Nad mõlemad tabati. Et Sunnitöölisel oli ka vanu patte, siis talle määrati raske karistus, Lasser pääses kergemalt. Peale vanglast vabanemist ta oli kohanud Lasserit mitu korda, siis oli Lasser aga sõitnud välismaale. Ent nüüd, mõned nädalad tagasi, ta oli äkki ilmunud „Rõõmsasse Poissi“. Ta oli Sunnitöölisele rääkinud, et on sõitnud siia selleks, et teha väikest äri. Nimelt olevat üks tema endisi sõpru — nii oli ta väljendanud — tõusnud vahepeal haljale oksale ja tema, Lasser, tahtvat nüüd pisut kergendada selle sõbra rahakotti. Kes see sõber on, seda ta polevat Sunnitöölisele öelnud.

Sunnitöölise jutt andis mu mõtetele teise pöörde. Lasser tuli siia pressima ühelt oma endiselt sõbralt raha. Et see sõber oli vahepeal jõudnud haljale oksale, siis tõenäoselt oli Lasserit tulek talle väga vastumeelt. Seda pidi Lasser ette teadma. Tal olid nähtavasti käes aga tugevad trumbid. Nüüd arvasin ka taipavat, mis mõte oli politseile määratul kirjal. Lasser teadis, millega ta riskis, sest tundis hästi oma sõpra. Ta nimelt kartis oma elu pärast. Lasser arvestas õieti, et kui ta kolme päeva pärast tagasi ei tule, siis ta ei ole enam elusate kirjas. Kiri pidi tasuma tema eest kätte. Te aimate, et mul polnud raske oletada, et see sõber, kellelt taheti raha pressida, oli vabrikant Ralmat. Selle

põhjal ma parandasin ka pilti, mis ma olin endale loonud mõrvast. Sain aru, et Ralmat ja Lasser polnud arhiivis mitte tapnud kedagi kolmandat, vaid et esimene oli tapnud teise. Hauas, mille me aiast leidsime, puhkabki Lasserilaip.

Mis edasi juhtus, seda võib võtta kokku paari lausesse. Mul puudusid Ralmati vastu tõendused. Lasksin Sunnitöölisel talle saata kirja, milles oli antud mõista, et on veel üks inimene, kes teab tema ja Lasserilaip vahet, ning viimase kadumise saladust. Ja see on kirja saatja, kes oleks nõus teatava summa eest vaikima. Ralmat ei aivanud lõksu. Ta ei teadnud, et olen huvitatud Lasserist, sest hoidusin tema kuuldes seda nime mainimast. Ta uskus kirja saatjat. Ühtlasi sai ka aru, et pidi selle kolmanda isiku paratamatult kõrvaldama, vastasel korral oleks ta tulevik olenenud teise tahtest. Tal poleks olnud ühtki rahulikku minutit. Pisema kui lahkarvamuse puhul oleks teine võinud minna politseisse ja rääkida kõik...“ lõpetas Harro.

Liivsaar, kes oli teises toas valvanud Ralmatit, avas ukse ja ütles:

„Areteeritu soovib teiega rääkida.“

„Tooge ta siia,“ vastas Harro.

Liivsaar laskis Ralmati enda ees sisse. Harro tõukas talle tooli lähemale ja Ralmat vajus sellele raskelt nagu haige.

„Tahtsin teile öelda, et ma ei tapnud Lasserit ettekavatsetult,“ algas ta häälega, mis oli tume ja kähisev. „Tegin seda vihahoos...“

„Kas saate seda tõendada?“ küsis Harro.

„Saan,“ vastas Ralmat. „Kui me tulime Lasseriga tagaukse kaudu majja, kuulsin söögitoa ukse

lõginat. Teadsin, et keegi oli seal. Kui ma oleksin kavatsenud Lasserit tappa, siis ma poleks julgenud astuda majja...“

„Aga miks te korraldasite nii, et alumine kord oli tühi?“ küsis Harro.

„Ma ei tahtnud, et meid nähtaks koos. Olin teda ka kaks korda varemini võtnud arhiivis vastu ja alati olin saatnud teenijad enne ära... Lasser pressis minult raha... Üle aastakümne tagasi, kui olin veel noor ja vaene, ma sattusin seadusega vastuollu. Mul oli aga õnne, nii et mind ei tabatud kunagi. Ühel päeval otsustasin hakata ausalt elama. Ja ma tegin ka seda. Töötasin end üles. Unustasin oma inetu mineviku ja tundsin end üheväärsena teistega. Seal tuli aga Lasser, kes teadis minust kõik ja kes võis seda ka tõendada. Ta nõudis vaikimiseks teatavat summat, suurt summat. Andsin talle selle. Ent paari päeva pärast ta teatas mulle, et soovib minuga uuesti rääkida. Saatuslikul õhtul kohtusimegi minu aias. Viisin ta arhiivi. Seal ta ütles mulle, et on vahepeal mõelnud ümber: summa, mis ta minult oli saanud, olevat siiski väike: ta nõudis suuremat. Mul ei olnud võimalik muretseda niipalju raha. Ütlesin talle seda. Tema aga naeris mulle häbematult näkku ja ähvardas politseiga. Nägin kõike kokku varisevat, nägin end jälle porisse tallatuna, — ning minus tõusis meeleheide ja metsik viha. Istusime laua juures. Haarasin laualt raske kirjapressi ja lõin talle pähe. Hoop oli surmav. Taibates, et olen saatnud korda mõrva, kohkusin. Veel enam aga seepärast, et kuulsin parkett-toast, kus minu teada ei olnud kedagi, kolinat ja samme. Siis ukse lõhkumist. Iga silmapilk ootas, et keegi

astub sisse. Seisin nagu halvatu. Kui aga kedagi ei tulnud, usaldas in avada ust ja vaatasin välja. Koridorisopis ei olnud kedagi. Küll aga kuulsin söögitoast erutatud hääli ja kirvehoope. Ma ei saanud aru, mis see kõik tähendas. Haarasin laiba selga ja kandsin ta aeda. Jätsin ta sinna lamama ja ronisin ise üle plangu tänavale. Kui tulin pärast koju ja mulle räägiti, mis oli juhtunud, hakkasin aimama tõde, sest teadsin, et Steminil oli pistoda. Valetasin kohtu-uurijale, kui ütlesin, et Stemin ei olnud mulle oma kallisasju näidanud... Arvasin, et olen pääsenud. Öösi, kui kõik magasid, hiilisin uuesti aeda ja matsin laiba vana vahtra alla... See oli, mis tahtsin teile öelda... Mõrvakatse, millelt mu tabasite, oli küll ette kavatsetud. Ma ei näinud teist pääseteed...“

Kui Liivsaar oli viinud Ralmati tagasi teise ruumi, valitses toas sügav vaikus. Siis ütles Harro:

„Kummaline, näib, nagu oleks ennustus, mis oli pistodal, täitunud! Stemin tõstis oda löögiks — ja surm vaatas tagasi, tabades teda ennast...“

A-937

Valmre, E.

Ennustus